

Director fondator: **GRIGORE COTUL**

Redactor-șef: **LEON-IOSIF GRAPINI**

ANUL II, Nr. 4 *** Iunie 2022 *** 20 PAGINI *** ISSN 2784 – 2959, ISSN-L 2784 – 2959

Eveniment

Sfârșit de an școlar

Vineri, 10 iunie a.c., în sala impozantă a Centrului Cultural „Dimitrie Gusti”, a avut loc, în prezența unui numeros public (elevi, dascăli, părinți și bunici), festivitatea de încheiere a anului școlar. Amfitrioana manifestării a fost doamna director Reghina Leontina Horga. Au onorat cu prezența primarul comunei Șanț, Marian Forogău, părintele paroh Vasile Ureche, colonelul (r) Leon-Iosif Grapini – redactorul-șef al revistei „Izvorul Someșului” și prof. Valer Pop. În preambulul sărbătorii, au fost acordate premiile speciale, astfel: primarul Marian Forogău, după ce a felicitat pe toți elevii și echipa profesorală a Școlii Gimnaziale „Enea Grapini”, a acordat premii celor 8 elevi olimpici, precum și elevilor care fac parte din echipa de fotbal care a obținut locul trei la turneul „Cupa Satelor”, ediția 2021/2022, preotul Vasile Ureche a premiat elevii de 10 ai școlii, iar scriitorul Leon-Iosif Grapini a acordat două premii unor eleve cu veleități literare. Premiile au constat în diplomă, cărți și bani. (Detalii în paginile 11 și 20). A urmat un reușit spectacol de muzică, teatru și dans susținut de elevi talentați. Festivitatea a continuat cu premiera celor mai buni elevi la învățătură.

REDACTIA

Din sumar:

Oameni de seamă ai comunei Șanț

* pagina 2 *

**Colonelul
Nicolae
Anton**

*

pagina 8

**„Satul Șanț”
- un film
pentru
eternitate**

*

pagina 15

Important

Asociația Culturală Revista

„Izvorul Someșului”

În baza hotărârii civile nr. 209 din 3.05.2022, a luat ființă **Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”**, o organizație profesională nonguvernamentală, apolitică, fără scop lucrativ, constituită pe liberul consimțământ al membrilor fondatori: Grigore Cotul – președinte, Leon-Iosif Grapini – vicepreședinte, Victor Filipoi – secretar, Doru-Călin Bodriheic – cenzor, Adela Cotul și Valer Pop – membri. Scopul ACRIS îl constituie promovarea valorilor literare, social-istorice, materiale și culturale, a obiceiurilor și tradițiilor din comuna Șanț, județul Bistrița-Năsăud, și nu numai, cunoașterea oamenilor de seamă și a faptelor lor memorabile, promovarea tinerelor talente, educarea cetățenilor în spiritul european al demnității umane, al democrației, cu respectarea drepturilor fundamentale ale omului și cetățeanului.

Dintre Proiectele Asociației Culturale Revista „Izvorul Someșului” amintim: stimularea creativității și promovarea valorilor locale; identificarea și sprijinirea copiilor și tinerilor talentați în diferite domenii, acordarea de premii și diplome elevilor cu realizări culturale (literare, plastice etc.) și de altă natură; organizarea și desfășurarea Festivalului Național de Epigramă „La Izvorul Someșului”, a altor concursuri pe diferite teme literare și culturale; editarea de cărți, broșuri și pliante; organizarea de expoziții de carte, lansări de carte, simpozioane și dezbateri pe teme culturale, întâlniri cu scriitori și oameni de cultură; organizarea și desfășurarea unor manifestări aniversare ale revistei „Izvorul Someșului”; realizarea de parteneriate și proiecte cu Primăria și Consiliul local Șanț, cu Școala Gimnazială „Enea Grapini” din comuna Șanț, cu alte instituții administrative și de învățământ locale, județene și centrale pentru atingerea scopului propus și altele.

Asociația dispune de site propriu (www.acris.ro), unde, pe lângă arhiva revistei „Izvorul Someșului”, găsiți articole interesante și imagini grupate pe domenii: literatură, arte plastice, educație, religie, folclor, portrete în cuvinte, divertisment, mozaic și altele.

Toți cei care sunt interesați să devină membri asociați sau să sprijine cu idei sau financiar Asociația pot suna la numerele de telefon:

0787826721 - Grigore COTUL,

0746055976 - Leon-Iosif GRAPINI

sau ne pot scrie pe adresa de email:

revista.izvorul.somesului@gmail.com.

REDACTIA

Portrete

Oameni de seamă ai comunei Șanț

Sub acest titlu, continuăm să aducem în fața cititorilor revistei noastre câteva figuri marcante ale ținutului năsăudean, oameni născuți în comuna Șanț, preocupați de istoria și cultura acestor locuri și care nu mai sunt printre noi. Criteriul de ordonare în pagină este anul nașterii. Facem precizarea că lista rămâne deschisă, toți cei care dețin alte informații în acest sens sunt așteptați cu consemnări în paginile publicației.

Onisim Filipoiu (1914 - 2000), fiul lui Petru și al Paraschivei, s-a născut la Șanț, în 25 ianuarie 1914. Studii: cursuri primare la Șanț, liceul la Năsăud, Facultatea de Litere din București, Școala de Arhivistică și Paleografie din București (1945). A fost profesor (liceul din Năsăud), dar activitatea cea mai importantă a desfășurat-o în domeniul arhivisticii, la Arhivele Statului din Năsăud (1937 - 1953), Direcția Județeană a Arhivelor Statului din Cluj-Napoca (1953 - 1955). A fost director al Bibliotecii Centrale a Institutului Medico-Farmaceutic până la pensionare, în 1976. După pensionare, a fost membru al Cenaclului (Cercului) cultural-istoric „Plaiuri năsăudene și bistrițene” din Cluj-Napoca. Profesor, istoric literar, arhivist și bibliotecar, a scris, de-a lungul anilor, nenumărate comunicări despre scriitorii și oamenii de seamă și despre instituțiile și evenimentele Graniței Năsăudene, rod al muncii sale de cercetare în arhivele năsăudene și clujene. Aceste comunicări au fost publicate în diferite culegeri, volume și reviste. Este semnatul a peste 60 de materiale literare în presă. Preocupat de istoria și tradițiile satului de baștină, a continuat munca înaintașilor săi cu manuscrisul *Pașini de antologie monografică ilustrată - comuna Șanț*, 1973, care cuprinde peste 130 de pagini, multe ilustrații și fotografii, majoritatea inedite. Sub titlul *Monografia comunei Șanț. Texte editate și inedite de Onisim Filipoiu*, manuscrisul a fost tipărit la Editura George Coșbuc din Bistrița. A decedat în anul 2000.

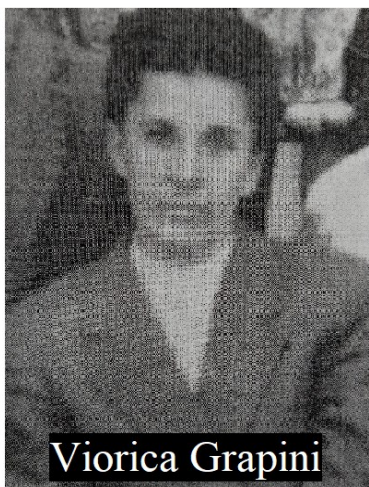
Septimiu Grapini (1921 - 1998), fiul lui Timoftei și al Octaviei, a văzut lumina zilei în 15 mai 1921, la Șanț. Studii: clasele primare la școala din sat (1928 - 1932), Liceul „George Coșbuc” din Năsăud (1932 - 1936), Școala Normală de Băieți din Gherla (1936 - 1941), Academia de Teologie din Cluj (un an la zi și trei la fără frecvență, din 1942 fiind învățător la Șanț), absolvită în 1946. A predat muzica în școala de la Rodna (anul școlar 1947/1948), a fost, pe rând, referent la Plasa Rodna (1950), șef al Secției de propagandă și cultură a PMR la Sfatul Raional Năsăud (1950 - 1952), director al Școlii generale din Sărmaș, județul Mureș (1952 - 1954), iar de la 1 septembrie 1954, profesor de muzică la școala din Șanț, școală căreia i-a fost director 24 de ani. O perioadă însemnată a acumulat și funcția de director al Căminului cultural, începând cu 1 noiembrie 1954. După ani de muncă neobosită, Septimiu Grapini și soția sa Viorica Grapini au redactat, în 1987, o *Scurtă monografie a Comunei Șanț*, (1773 - 1986), lucrare de referință, modernă, păstrată, ani la rând, în manuscris, până în 2016, când vede lumina tiparului la Editura George Coșbuc, din Bistrița. S-a stins din viață la Șanț, în 7 septembrie 1998.

Lucian Valea (1924 - 1992) - pseudonimul lui Alexandru Astalușiu - s-a născut în 4 martie 1924, în comuna Șanț (satul Valea Mare). A urmat școala primară în Sângeorz-Băi (1931-1935), iar studiile liceale la Bistrița, Cluj și Brașov. A studiat la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1945-1949), luându-și licența în 1960. Este tatăl poetului și

cercetătorului filatelist Mihai Lucian Valea, locotenent-colonel (r). A fost redactor la „Gazeta Transilvaniei” (1942-1944) și profesor la Năsăud (1945-1946). În

Iosif Moisil

Viorica Grapini

Septimiu Grapini

Florea Grapini

Nazarica Munteanu

Dumitru Munteanu

1950, din motive politice, a fost condamnat la muncă silnică pe viață, dar a executat doar 5 ani. După eliberare, a lucrat prin diferite orașe ca muncitor necalificat, profesor secundar, lector universitar, muzeograf, director al Casei Județene a Creației Populare și director al Școlii Populare de Artă (până în 1971) din Botoșani. La Botoșani, a organizat colocviile „Ion Pillat” și a fondat „Caiete botoșănene” (în 1983). Poet, istoric literar și eseist, a colaborat la importante reviste literare. Dintre cărțile sale amintim: *Mătânii pentru fata ardeleană*, 1941 (Buzău), *Întoarcerea lângă pământ* (Editura Tribuna, 1942), *Întoarcerea lui Don Quijote* (Editura Cartea Românească, 1972), *Vocile* (Editura Junimea, 1975), *Singurătate în Ithaca* (Editura Junimea, 1978), *Groapa cu lei* (Editura Dacia, 1979), *Autoportret în timp* (Editura Junimea, 1983) ș.a. A semnat și volumele de studii *Coșbuc. În căutarea universului liric* (Editura Albatros, 1980), *Pe urmele lui George Coșbuc* (Editura Sport-Turism, 1986), *Viața lui George Coșbuc* (2 vol., Editura Timpul, 2001-2002). S-a stins din viață în 4 aprilie 1992, la Bistrița. Școala din satul aparținător comunei Șanț, Valea Mare, se numește „Lucian Valea”.

Iosif Moisil (1925 - 2009), fiul lui Savir și al Paraschivei, s-a născut în 21 iunie 1925, la Șanț, și a decedat la 22 martie 2009, în aceeași localitate. Începând cu anul 1965, s-a hotărât să adune documente, cărți și diferite obiecte ce puteau constitui un viitor muzeu sătesc. Fiind un apropiat al familiei preotului Pamfilu Grapini, a organizat funeraliile fiicei acestuia, Reasilva, decedată în scurt timp după revenirea ei în Șanț, în 1964, împreună cu fiica sa, Intuca, și cu ginearele său, căpitanul Filipoi Florea, de loc din Șanț. Ca recompensă, Intuca (doamna Intu, cum era cunoscută de săteni) și soțul ei i-au vândut lui Iosif Moisil toată

biblioteca părintelui Pamfilu, care cuprindea cărți valoroase precum: *Istoria artelor*, ilustrată, în limba germană, 10 volume, *Enciclopedia României*, 4 volume, *Istoria Transilvaniei de 1000 de ani*, *Biblia* în două volume, scrisă în limba germană și legată în aur. Ulterior, a primit cu titlu de donație documente și cărți valoroase de la academicianul Grigore C. Moisil, Onisim Filipoiu, Teodor Tanco, Teodor Ghițan (*Arhiva Someșană*, 27 volume) și de la alții, ba chiar biblioteci personale întregi, de la George Olari și Dumitru Cotu. Mulțimea de cărți și obiecte a constituit „Muzeul sătesc”, recunoscut de specialiști și intrat în circuitul muzeal, dar netrecut în patrimoniul muzeistic național. În 30 iulie 1998, într-un incendiu de proporții, în care au ars șase gospodării, s-a mistuit și gospodăria lui Iosif Moisil și, implicit, și muzeul, munca lui de o viață dispărând pentru totdeauna. Dar nu s-a dat bătut, și-a reluat activitatea de colectare a cărților și obiectelor valoroase.

Viorica Grapini (1925-2001), fiica lui Vasile și a Emiliei, s-a născut în 7 august 1925, la Sânpetru de Câmpie, județul Mureș. A absolvit Institutul Pedagogic de 3 ani și Facultatea de Istorie și Geografie din București (1970). Căsătorită cu Septimiu Grapini, în 28 aprilie 1952, și-a urmat soțul în localitățile unde acesta a ocupat diferite funcții, ea lucrând în domeniul funcționăresc (spre exemplu, șefa Serviciului buget la Sfatul Raional Năsăud, 1950 - 1952). Profesoară de geografie și de franceză la Școala generală din Șanț (până la 1 septembrie 1981, când s-a pensionat), s-a dovedit extrem de credincioasă profesiei și generațiilor de elevi. A înființat un punct meteorologic în curtea casei sale și unul în grădina școlii. Ani la rând, cu ajutorul elevilor, a adunat date meteorologice pe care le-a fructificat în *Scurta monografie a Comunei Șanț (1773 - 1986)*, monografie scrisă împreună cu soțul ei Septimiu Grapini, alcătuiind și alte capitole esențiale, ce țin de poziția geografică, relieful, solurile, rețeaua hidrografică, vegetația și animalele, resursele minerale etc. ale Șanțului. A scris *Însemnări din viața comunei Șanț. 1900 - 1989*, lucrare păstrată în manuscris de urmași, în care a consemnat cele mai semnificative fapte și evenimente de pe plan local și național. S-a stins din viață la Șanț, în 1 ianuarie 2001. A rămas în memoria șanțenilor și a generațiilor de elevi ca o foarte bună dascăliță, o doamnă distinsă și modestă, cultă și mărinimoasă, care impunea respect.

Sabin Sas (1932 - 2020) s-a născut la Șanț, în 11 octombrie 1932, și a decedat în 14 mai 2020, la București. A absolvit: Școala generală (șapte clase) la Șanț, Liceul „George Coșbuc” din Năsăud, Facultatea de chimie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, aici luându-și și doctoratul. A lucrat ca inginer-șef și director la fabricile „Potaissa”, „Turdeana” și Fabrica de Cement Turda (1955-1960), expert în Comisia Economică (1960-1965), director general în Comitetul de Stat al Planificării, București (1965-1989), după 1989, în Ministerul Economiei Naționale (1990-1991). A fost responsabil de documentația tehnică a întreprinderilor înființate de stat în zonele Bistrița, Zalău și Cluj. A făcut parte din ASTRA năsăudeană începând cu anul 2012. În 2011, i s-a conferit titlul de *Cetățean de onoare* al orașului Năsăud.

(Continuare în pagina 3)

Leon-Iosif GRAPINI

Istorie locală

Oameni de seamă
ai comunei Șanț

(Urmare din pagina 2)

Florea Grapini (1938 - 2019) s-a născut în 9 ianuarie 1938, la Șanț. A studiat la școala din Șanț, Școala Profesională Minieră din Ghelari (județul Hunedoara), Școala Medie Tehnică de Minereuri de la Brad (Hunedoara) și Școala Tehnică de Maiștri din aceeași localitate. A susținut examenul de diferență și bacalaureatul la Liceul de Matematică și Fizică. A profesat ca tehnician maistru și ca inspector tehnic de protecția muncii la Inspekția Tehnică pentru Protecția Muncii a Regiunii Suceava. În perioada 1969 – 1974, a urmat cursurile Facultății de drept a Universității „Babeș-Bolyai”, din Cluj-Napoca. A fost preocupat de viața și activitatea unionistului șanțean Enea Grapini și ale tatălui acestuia, părintele Pamfilu Grapini. După ani de cercetări, a scris și publicat trei cărți: *Enea Grapini și Ziua cea Mare*, Editura Fundația „Constantin Titel-Petrescu”, București, 1999, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Lidana, Suceava, 2018, *Cartea vieții Părintelui Grapini*, Editura Mușatinii, Suceava, 2003 și *Scurtă cronologie a social-democrației române*, Editura Lidana, 2005. În cadrul sărbătorii „Fii satului”, din 29 și 30 iunie 2006, când s-a dezvelit și bustul lui Enea Grapini din fața școlii din localitatea Șanț, omului de cultură Florea Grapini i s-a acordat titlul de *Cetățean de onoare* al comunei Șanț. S-a stins din viață la începutul lunii septembrie 2019.

Dumitru Munteanu (1948 - 2021), fiul lui Gheorghe și al Laurei, s-a născut în Telciu (Bistrița-Năsăud), la 25 octombrie 1948, și a decedat în 30 decembrie 2021, la Bistrița. Studii: Liceul „George Coșbuc” din Năsăud și Institutul Pedagogic (2 ani) din Cluj-Napoca. În 1968, a intrat în învățământ ca învățător suplinitor. Din 1974, a fost, timp de peste 10 ani, învățător în comuna Șanț, unde s-a căsătorit cu Nazarica Onoaie, cu care a avut patru copii. S-a considerat mereu fiul adoptiv al Șanțului. Din 1989, s-a retras din învățământ, a intrat pentru o vreme în politică, apoi s-a dedicat lucrului cu cartea. Prozator, eseist, istoric și publicist literar, Dumitru Munteanu a fost un promotor al literaturii din județul Bistrița-Năsăud și fondatorul revistei literare „Litera Nordului” și al Editurii George Coșbuc înființate în 1991. Din multitudinea de cărți publicate, reținem doar cele prin care a promovat valorile cultural-artistice și sociale ale comunei Șanț, toate apărute la Editura George Coșbuc din Bistrița: *Teatrul din munți*, 1995; *Comuna Șanț, repere monografice interbelice*, 2014; *Teatrul Nescris „Constantin Iugan”*, vol. I și II, 2014; *Ghidul Gospodăriei țărănești din zona montană*, 2015; *„Revoluțiile” șanțenilor - luptele lor pentru recuperarea pădurilor grănicerești*, 2017; *Pași spre lumină, Șanțul literar și artistic - Portrete și eseuri*, 2017; *Istoria învățământului în comuna Șanț*, 2017.

Nazarica (Onoaie) Munteanu (1949 - 2020), fiica lui Petre și a Emiliei, s-a născut în comuna Șanț, în 1 iunie 1949, și s-a stins din viață în 13 octombrie 2020. Studii: Școala Postliceală Textile din Sângeorz-Băi, cursuri specializare secretariat în București. A lucrat ca bibliotecară, profesor suplinitor, vânzător la librărie și redactor la revistele „Viața - Azi”, „Săptămâna politică” și „Litera Nordului”. Poetă și prozatoare, a scris și a publicat mai multe volume de versuri și proză, apărute la Editura George Coșbuc. Dintre ele amintim: *Mărturisiri*, 2008, *Scurtă vizită de o viață*, 2009, *Povestiri din Poiana Zânelor*, 2009, *Prețul iubirii*, 2010, *Misterioasa clipă*, 2011, *Timpul, spectacolul răbdării*, 2012, și *Înserările dor*, 2014.

Leon-Iosif GRAPINI

Teatrul Nescris „Constantin Iugan”
– cea mai veche trupă de teatru comunitar
din țară

Anul 1935 a fost benefic, mai ales din punct de vedere cultural, pentru locuitorii ultimei așezări de pe Valea Someșului Mare, comuna Șanț. Atunci și-a făcut apariția în comună așa-zisa „Echipă regală”, alcătuită din sociologi, etnografi, folcloriști, muzicieni, oameni de litere, artiști și studenți, în fapt, o echipă de cercetare socio-etnografică a Școlii sociologice și monografice din București, sub conducerea sociologului de talie europeană Dimitrie Gusti.

Pe tot parcursul șederii echipei în localitate, câteva luni, în fiecare duminică, fie în curtea școlii, fie „Pe Șanț” - o frumoasă terasă de la poalele muntelui Beneș -, în fața unui public numeros și entuziast, format din tineri și bătrâni, bărbați și femei, cu toții în fru-

moasele lor costume populare, aveau loc spectacole susținute, pe rând, o dată, de cercetători și studenți, a doua oară, de elevi, tineri și învățători din sat. În timpul acestor spectacole, s-a remarcat un țăran ager la minte și mucalit, un comentator hâtru, ce concura din public cu actorii de pe scenă. Invitat să-și arate talentul actoricesc, acesta, împreună cu prietenul său Dănilă Alexa, a prezentat sceneta improvizată „Studentii și părinții”, o satiră la adresa unui student, mare domn, care, întors în satul natal, se face că nu-i mai cunoaște pe cei care i-au dat viață. Reprezentația celor doi a stârnit hazul spectatorilor și admirația domnilor din Capitală. La o săptămână, a urmat sceneta „Muștele și apa”, după o întâmplare adevărată, cu personaje reale din localitate, care a pricinuit unora dintre săteni nemulțumiri. Auzind de acest talentat țăran, Dimitrie Gusti l-a abordat și l-a încurajat să pună bazele unei trupe de teatru. Răspunzând îndemnului acestuia, Constantin Iugan a înființat o trupă de teatru în care, alături de el și de Dănilă Alexa, au fost cooptați Tănasă și Maria Cotul, Luca și Lucreția Dănilă, Larion și Ana Popârțac, țărani cu mintea ascuțită, cu har actoricesc și cu mult haz artistic. Astfel, a luat ființă „Trupa veselă”, o formație de teatru inedită, ce avea să ajungă peste ani cunoscută în întreaga țară și chiar și peste hotare. La început, încercarea de a-și scrie pe hârtie replicile și de a le învăța pe de rost a fost un eșec, era ceva ce nu-i caracteriza, așa că au renunțat, toate replicile fiind nestudiate, rolurile pe scenă fiind improvizate și duse la bun sfârșit cu naturalețe și spontaneitate. Odată întâmplarea aleasă, dramaturgii și actorii alegeau ceea ce li se potrivea lor, găsind replici care să nu jignească, dar care să fie moralizatoare. Ei nu învățau textul, nu aveau piesa scrisă, cunoșteau povestea în linii mari, iar replicile erau spuse după cum le răsăreau în minte pe scenă. Costumația era aceeași de fiecare dată: frumoasele straie țărănești șanțene. Neavând studii de teatru și necunoscând prea bine termenii specifici, Constantin Iugan s-a dovedit a fi un autor dramatic, regizor, scenarist și interpret de mare forță, cum tot așa, și ceilalți membri ai trupe care l-au/i-au urmat. Au venit la rând și alte piese, toate întâmplări din sat, cum ar fi „Moștenitorii”, „Baba și dracul”, „Sacul fermecat”, „Măritatul fără voce”, „Nu da cinstea pe rușine”, „Claca”, „Bătrânul își împarte averea” și altele, toate având scopul de a îmbunătăți starea morală a colectivității sătești.

Începutul consacrării artistice s-a consumat în anul 1973, odată cu participarea trupe la Festivalul de Teatru Scurt „Zaharia Bârsan”, reușind să depășească formații de teatru cu renume, cunoscute în țară și în străinătate, ba mai mult, la ediția următoare a Festiva-

lului Teatrului pentru Amatori „Zaharia Bârsan” formația de teatru nescris din comuna Șanț a cucerit distincția supremă, Diploma și Medalia de aur. Piesa prezentată, „Bătrânul își împarte averea”, a fost considerată o adevărată capodoperă. Presa vremii a consemnat laudativ acest succes, elogiind evoluția actorilor-țărani și dezbătând fenomenul, iar Aristide Buhoiu a realizat filmul „Teatrul din munți”. Faima trupe a crescut, devenind un model pentru multe formații care s-au înființat ulterior, la început în județ, apoi în întreaga țară, s-au găsit doctoranzi în folclor, care și-au susținut teza de doctorat în „teatrul nescris”, s-au scris cărți despre acești talenți actori-țărani, a luat ființă Festivalul de Teatru Nescris „Povestea Vorbei”. În timp, trofee-

obținute și-au sporit substanțial numărul. De-a lungul vremii, au fost/sunt membri ai trupe Teofil Danci, Sidor Filipoi, Reghina Olar, Anisia Porciuş, Cristina Sas, Octavia Mezei, Ion Filipoi, Sabina Constantin, Nichita Olar, Ion Porciuş, Livia Manta, Ieronim Constantin, Arpad Mezei, Solovăstru Câmpian, Lucreția Pomohaci, Iacob Acu, Oltița Dănilă, Valeria Căilean, Lazăr Căilean, Alexandru Danci, Silvia Sas, Sofia Ciuciuleac, Dorel Timiş și alții.

După stingerea din viață a bătrânului Constantin Iugan, în octombrie 1989, trupa îi va purta numele, iar conducerea va fi preluată de Ieronim Constantin și Sabina Constantin (vedeta formației, inegalabilă în rolurile interpretate, care, de fiecare dată când urca pe scenă, se ruga să nu se facă de rușine), renumita piesă intitulându-se „Bătrâna își împarte averea”. La Șanț, din inițiativa și prin implicarea scriitorului Alexandru Uiuiu și a primarului din localitate Cornel Moisil, s-a instituit Festivalul de Teatru Folcloric și Nescris „Constantin Iugan”, a cărui primă ediție a avut loc în 21-22 aprilie 2001, la care au participat mai multe trupe de teatru din țară. Astfel, Șanțul a devenit „capitala” teatrului nescris. Din păcate, după ediția a IV-a, din lipsă de fonduri, festivalul și-a încetat activitatea.

În 2012, orgoliile membrilor trupe se fac tot mai mult simțite. Prin urmare, prin plecarea unor membri din trupa tradițională, a luat ființă o altă trupă, care s-a pretins succesoarea formației înființate de bătrânul Constantin Iugan. Primăria a pus capăt disputei și confuziilor, înregistrând marca Teatrului Nescris „Constantin Iugan” la OSIM. Trupa nou înființată și-a luat numele de „Dor someșan”. Astfel, începând cu anul 2012, Șanțul are două formații, cea amintită anterior (condusă, în 2022, de Cristina Sas) și Teatrul Nescris „Constantin Iugan” (marcă înregistrată, la conducere, în 2022, Sofia Ciuciuleac). Ambele trupe au participat de-a lungul anilor la festivaluri, concursuri și emisiuni de radio și televiziune, câștigând numeroase premii și medalii.

În cadrul sărbătorii „Zilele Comunei Șanț”, desfășurată la începutul lunii septembrie 2019, primarul Ioan Szabo și președintele Consiliului Județean Bistrița-Năsăud, Radu Moldovan, au acordat Diploma de Excelență seniorilor trupe de teatru Ieronim Constantin și Sabina Constantin, care, după 47 de ani de activitate, s-au retras în plină glorie.

Actorii-țărani ai teatrului nescris din comuna Șanț, fenomen unic în țară, au fost primiți în Academia Artelor Tradiționale din România. Ei au dus pe scenă poveștile lor în zeci și zeci de localități din țară și din străinătate, făcând cunoscut lumii numele fostului sat grăniceresc Șanț.

Grigore COTUL
Leon-Iosif GRAPINI

Proză

Împăratul Roșu și lumea cea mare

Cum aş putea să uit chipul şi alura învăţătoarei mele Cuţa (Granciu Rodovica), pe care, în prima zi de şcoală, o aşteptam cu toţii, copii şi părinţi, să o cunoaştem, firese, era proaspătă absolută de liceu pedagogic, noi eram primii săi elevi, înfăţişarea ei mi s-a întipărit mai bine în minte în anii care au urmat. Era o domnişoară frumoasă, nu cu mult mai înaltă ca noi, băieţii, plinuţă, cu pulpele picioarelor groase, uite ce ţin eu minte, cu faţa rotundă şi durdulie, destinată şi zâmbitoare, cu părul negru, tăiat scurt, cu ochii învioraţi şi luminoşi, a căror privire blândă, tinerească şi fermecătoare ne-a învăluit din prima clipă cu dragoste. În timp, s-a dovedit a fi o dascăliţă foarte bună, dedicată meseriei, s-a făcut ascultată nu prin asprime şi exigenţă, ci prin calm, blândeţe şi înţelegere, când ne-a părăsit, după trei ani, a plâns întreaga clasă, că a meritat lacrimile noastre de regret aduc o dovadă în plus, şi ea a plâns la despărţire, a fost nevoită să ne părăsească, nu putea rata ocazia de a ocupa un post de învăţătoare chiar în oraşul ei natal.

Dascăliţă mi-a fost, pentru un trimestru, şi doamna Volumica, o străină căsătorită cu un inginer de la noi din sat. Multe nu-mi amintesc despre ea, ştiu că era frumoasă, înaltă şi bine făcută, şi mai ştiu că m-a supărat chiar la sfârşitul anului şcolar. La spectacolul organizat cu acest prilej, clasa noastră a jucat o piesă de teatru cu Făt-Frumos şi cu Ileana Cosânzeana, spectacol deschis de o colegă mai înfigăreaţă, dacă nu ar fi primit rolul de prezentatoare, ar fi plâns o săptămână. La început a fost cuvântul, şi-a început ea prezentarea, apoi a mai spus câte s-au perindat prin timp, esenţiale, evident, dar nu le reţinem, altfel am fi şi astăzi artiştii şi spectatori, ca să ajungă, în final, la piesa noastră. Când a distribuit rolurile, dascăliţa a urmat criteriile de ea ştiute, cum toate fetiţele se credeau Ilene Cosânzene, Ileana, o colegă, a fost sigură că ea va fi frumoasa din poveste, dar s-a înşelat, nu criteriul numelui s-a impus, doamna a selectat o altă fată, chiar dacă nu era de toată frumuseţea. Rolul lui Făt-Frumos i-a revenit frumosului clasei, nu-i spuneam noi aşa, aşa o fi considerat regizoarea, şi nu se afla în afara adevărului. Eu am devenit Împăratul Roşu, m-am făcut roşu la faţă de supărare, m-o fi ales după culoarea părului, roşcată, nu mai ştiu ce împăratească stătea pe tronul alăturat, adică pe scaunul de alături, îmi amintesc, totuşi, că aveam pe cap o coroană de hârtie frumos colorată şi o mantie roşie, lungă până la pământ, legată peste mijloc cu un baier de la o traistă, ca să nu se vadă îmbrăcămintea obișnuită de şcoală. M-am întristat foarte tare, cu toate că nu am comentat şi nu am spus nimănui, nu-mi sta în fire, mă întrebam de ce n-am fost ales eu Făt-Frumos, poate ştia doamna că frumosul viteaz din poveşti o fi fost brunet şi cu ochii negri, deşi, o spun cu toată nepărtinirea, nici eu, blond-roşcat şi cu ochi albaştri, nu eram de aruncat, ca să nu zic mai mult, dar nu acest lucru m-a îmbufnat, nicidecum, ci faptul că, fiind premiantul clasei, iar Făt-Frumos ales, la învăţătură, se găsea undeva mai sus de mijloc, rolul principal se cuvenea celui mai bun, adică mie, cel mai bun la învăţătură eram eu, aşa am gândit atunci, nu o fi fost povestea *Făt-Frumos cu părul de aur*, rol care mi se potrivea ca o mână, ci *Făt-Frumos cel rădăcit*, căci colegul nostru era rădăcit de sat, locuia la vreo cinci kilometri de şcoală. Să zic mersi că nu am fost Zmeul, oricum, la cât eram de fricos, numai zmeu nu puteam fi. M-am supărat degeaba, în tot răul e şi un bine, în acest caz au fost chiar mai multe avantaje, la câte încercări a trebuit să facă faţă frumosul voinic, eu, mai firav de constituţie, n-aş fi ajuns să-i cer mâna Cosânzei nici până astăzi, iar de lupta cu balaurul ce să mai spun, mă temeam de o mogâldeaţă mică, darămite de un monstru cu şapte capete, m-ar fi prins înainte de a vrea să fug, că şi zboară, şi, nu în ultimul rând, dacă nu cumva în primul, după ce s-au căsătorit cei doi, au trăit nu până la adânci bătrâ-

neţi, cum, poate, ar fi vrut şi unul, şi altul, căci se plăceau şi în piesă, şi în realitate, ci numai până la terminarea spectacolului.

Lumea cea mare, lumea de poveste, cum i-am spus uliţei noastre, în anii de gimnaziu a devenit şi mai mare, cuprinzând locuri în care mi-am

Leon-Iosif Grapini - 1975

găsit alte jocuri şi distracţii, dar şi aventuri şi preocupări serioase, locuri precum terenul viran cu batoza, căminul cultural din sus, noua locuinţă a lui Miluţ (Lechinţan), şcoala, curtea ei şi căminul cultural, în care fiinţau biblioteca şi noul cinematograf, casa lui Vasile (Sabo) şi încăperea cu colecţia de cărţi a mătuşii sale (Lia), valea care duce în munţii din miazănoapte, unde locuia Eugen (Pop), zis Gelu, casa conspirativă, imaşul şi pădurile sale, cutreierate adesea, munţii cu lacurile din nord situaţi pe teritoriul satului, munţi bătuţi cu piciorul de două ori. Cum locurile s-au înmulţit, şi cercul de prieteni s-a mărit, m-am împrietenit cu colegii mei de clasă Vasile şi Gelu, Larion (Pomohaci) şi Avram (Căilean), ultimii doi îşi aveau casa pe valea cu fântâna de borcut din albia pâraului, cu Vidu (Ovidiu), fratele lui Gelu, mai mic cu un an, cu toţi cei amintiţi şi cu Miluţ şi cu Tinu (Lechinţan) m-am făcut frate de cruce. Dintre toţi, Vasile, fără a face un efort aparte, şi-a adjudecat statutul de cel mai bun prieten din anii de gimnaziu, detronându-l chiar şi pe Miluţ, trecut, astfel, pe locul doi. Ne lega pasiunea comună pentru lectură şi talentul mai mult sau mai puţin cert pentru creaţia literară, lirică, în special.

Mă atrăgea şi desenul, şi literatura, doamna Ica (Viorica Ostace), profesoara de română, într-una din zile, m-a pus în faţa unei decizii, Trebuie să alegi, ori desen, ori literatură, pe amândouă nu le poţi aprofunda, e ca şi cum ai alerga după doi iepuri, dacă mă întrebi pe mine, analizând obiectiv şi cunoscându-te, te sfătuiesc să renunţi la pictură, ai mai multă înclinaţie spre scris. Chiar dacă una dintre picturile mele a fost aleasă pentru o expoziţie şcolară judeţeană, iar la română nu aveam nicio înfăptuire cât de cât însemnată, am renunţat la cercul de pictură şi desen, spre supărarea domnului Olteanu (Mihai), profesorul meu, un tânăr în jur de treizeci de ani, pictor foarte talentat, mi-a rămas în minte aşa cum era, un bărbat înalt şi firav, cu părul bogat şi cârlionţat, cu o faţă rotundă, destinată şi vioaie, îmbrăcat neglijent, cu o trăistuţă după cap, cu mâinile murdare de vopsea, distrat pe stradă şi

concentrat în faţa şevaletului. Mi-l amintesc nu din clasă, nu am în minte nicio imagine cu el la catedră, plimbându-se printre bănci ori desenând pe tablă, ci doar din atelierul său de lucru, o încăpere goală a noului cămin cultural ridicat lângă clădirea şcolii, încăpere în care tablourile sale, rezemate de pereţi, înfăţişau busturi de femei cu gâtul lung, cu feţele aidoma, cu sau fără păr pe cap, cu sânii acoperiţi ori la vedere, toate pictate pe sticlă. Pictura mea, înfăţişând acelaşi chip, dar realizată cu măiestria învăţăcelului, prima şi ultima cât de cât preţioasă din scurtă mea carieră de artist plastic, a fost reţinută pentru o expoziţie nu doar de profesor, ci şi de un juriu condus de însuşi directorul şcolii. Am făcut parte şi din cercul de geografie, în acest grup fiind înscrişi toţi fraţii mei de cruce, nu doar Vasile, grup mult mai numeros, animat de spiritul de aventură. Şefa cercului, doamna Viorica (Grapini), ne-a purtat pe toate văile şi pe toţi munţii din împrejurimi, sub îndrumarea ei am vizitat prima dată cetatea din comuna vecină (Rodna), ne-a învăţat denumirile munţilor, apelor şi pădurilor de pe teritoriul satului, ne-a arătat cum se măsoară viteza de curgere a unui râu, cum se apreciază distanţele din vedere sau cu rigla şi multe altele. Pentru mine şi mulţi alţi elevi, soţia directorului şcolii era un model de urmat, prin vorbă şi atitudine şi-a câştigat respectul nu numai al elevilor, ci şi al tuturor sătenilor. Se purta cu haine de culoare închisă, cu o coafură unică în sat şi mereu aceeaşi, o coadă groasă, încolăcită la ceafă, prinsă cu agrafe ascunse vederii, blândeţea, bunătatea şi modestia fiindu-i trăsături definitorii, cu excepţia deplasărilor cu grupurile de elevi prin localitate, singurul ei drum era de acasă la şcoală şi de la şcoală acasă, ţinea jurnalele celor trei copii ai săi, nota într-un caiet evenimentele şi întâmplările semnificative ale comunităţii, a înfiinţat un punct meteorologic în curtea casei sale, după o vreme l-a mutat în grădina şcolii, în clasele a şaptea şi a opta, mai puţin în vacanţe, am avut în răspundere citirea temperaturii şi a presiunii atmosferice, dimineaţa, la prânz şi seara, măsurători trecute de mine într-un caiet şi transcrise de ea, la sfârşit de săptămână sau de lună, în registrul său.

După întoarcerea din prima excursie făcută cu cercul de geografie pe cel mai înalt vârf din teritoriul satului (Ineu), am scris o compunere care, după ce am citit-o în cenaclu, mi-a fost luată şi citită de doamna Ica în toate clasele mari, nu ca o recompensă pentru că i-am urmat sfatul şi am ales literatura în detrimentul picturii, compunerea preceda sfatul său, ci pentru că a considerat-o bună. A doua oară pe acelaşi vârf am fost noi, de capul nostru, fraţii de cruce, când Vasile, înainte de a ajunge la destinaţie, aflat cu mult în faţa noastră, cu toţii fiind răsfiraţi de-a lungul crestei când colţuroase şi abrupte, când netede şi domoale, înflăcărât la vederea lacurilor, a coborât în fugă panta de miazănoapte, încă înzăpezită, a muntelui din vecinătatea vârfului de cucerit (Ineuţ), s-a împiedicat sau a alunecat, nu ştiu, ştiu doar că ajunşi în locul de unde şi-a început coborârea, auzindu-i gemetele, ne-am speriat, neştiind despre cine şi despre ce este vorba. Având obrazul plin de sânge, julturi la coate, pe genunchi şi pe şolduri şi un picior scrântit, nu a mai putut continua drumul nici înainte, nici înapoi, noroc cu Larion, un băiat cât un munte şi bun ca pâinea caldă, el ne-a scos din impas, l-a luat în spate şi a făcut cale întoarsă, o fi fost el cât un munte, dar s-a supus unei grele încercări, căreia numai cu un efort mare de voinţă i-a făcut faţă, în urma excursiei ne-am ales cu o mare sperietură, Vasile s-a ales, în plus, pentru tot restul vieţii, cu iniţiala numelui pe nas.

Leon-Iosif GRAPINI

Text preluat şi adaptat din romanul *Viaţa, de la capăt*

Onisîm's stories**Genealogie**

Onisîm: tata mio o fost țăran ilegalist, orășan alternativ și afemeiat de alcool, dar cu măsură: unde on creștin lua un deț, el turna o felea pă pîlnie, ca cum be cămila apă, dupe ce-o trăcut, de-a chereștulu' dișertu.

Noi am avut, de țineți minte, și un studio de film, Alexandru Sahara (se ce-tește Sahia, ca cum scrii Isac și zîci Aizac, adică ai sac, bine, nu ai, te-ai dus pe sfîntul dă-răbuț de țavă bărbătească) care studio n-are nicio legătură cu tata, dar am uitat ce am vrut să zîc de tata și am efectuat o divaghație ca să îmi aduc aminte cu tata. Mi-am adus.

Tata mio a avut un arbore ginecologic ceva es-trem de interesant. Am zîs arbore? Secvoia din Hoia, namilă de copac, ce-o fost sădit de Dumnezo drăguțu', de prin 1506, înt-o după-amiază.

Așa am găsit io pă bunelu lui străbunelu străbunului mio, unu Dominic Ghiurfalău, a lui Rubin Beșină, agricultor semi-io bag, di pe moșia unui căpi-tan de-a lui Mihai Viteazu', care i-o făcut dantura lui 1, Viziru', ștab la turcaleți, de i-o sărit lu' ala, odată cu dinții și ponghiola din cap, aia răsucită, ca kktu cu moț. O aflat căpitanul de la domnitor că ala a fo' on bei, și ăsta, căpitanu, o zîs „dacă bei și dumneta cu mine!”

Rubin ăsta o avut cu nivastă-sa, fimeie de prin

părțile Hațegului, doi ficii care o luat neveste, una din Făgăraș, cealaltă din pat de lîngă soțu-so, biat ca lețu, și primul n-o avut copii, numa' fete, iar al doilea o avut noo băieți din care o trăit numa ze-ce, așe cum îi și cu numeratu' la sireacii periți de coviltir, or că de ieri s-o fost înșănătoșită șasăzeci din cinzeci.

Tăt pă arbor, ba p-o creangă, ba pă alta, supraviețuind vicisitudinilor istoriei și socio- fracturilor demografice, turpitu-dinii economicului în criză morală, am ajuns la tata bunicului lu' tata, de-o fo în războiul de interdependență din primul război mondial, la cavaleria pedestră, doi soldați la on cal, dupe aia cîne sanitar, cu butoiășul cu rom de gît, dar l-o găsit de vro doo ori, rupt de beat, că mieuna, or cîne să miaune îi rușine, așe că l-o ți-pat din foncție.

O pierit de tînăr, în permisie, o căzut pă el on urs care trecea pe lîngă o tufă de zmeură. Tata mio a fo', o recunoscut și bunelu', un produs al rătăcirii de minte, înt-o noapte cu Lună, cînd asta influențează și mareele, da' și pă ale mai mici, dar vrednice la iuțală.

Io? Am on frate, ca cum nu l-aș avé, politician, nimurugu' dezbrăcinat, o soră și on diabet.

Phone story

Onisîm, la telefon: Servus diăr Filigorie! Amu' s-o fost terminată și esternarea-n deal a lui unchi-to, Zevedei Pișcot. Lume puțină, dupe reglement, popa Briciu, ăl de-o mîncat lumînări la on botez, o fornăit

oareșce pe nări, cre' că are deviație de faringosept. Are cruce frumoasă. Unchi-to, nu popa. Aista-i nemuritor în interesu' serviciului.

Lasă că ți-oi povesti io manual, cînd ajung acasă, așe nu poți să-mi vezi espresivitatea specifică și cele-bră, cu care te-am cucerit și pă tine, șiua-i de mîndra minune, că nu puteam, amu-s trizăci de ai, imediat dupe rezoluția din decembre, să nu intru la voi în casă, ca trimisul feseneului? Mai bine mă făceam udermerist și mă lua tata-to în topoară, odihnească tricolor!

Tu fimeie, apăi n-ai tu ațița bughigăi, cit popor de la salubritate o ieșit la strîns gozul post-electoral. Mi-am pus și io doi rucsaci, prind bine la ațițat focu'. Ce m-o emoționat bugăt de suprem, o fo că, dupe încheirea companiei electorale, dujmanii s-or pus la bere dimpreună și laolantă. Pînă mîne îs hoveri, pretenari, mai mare dragul. Mîne-n zoriior să auzi tu cum ies săbiile din teci!

Vezi di ce nu m-am mai băgat în politică, ca cum aș fi călcat înt'on maro moale, ca să mă esprim delikăkat, di ce am rămas io țăran rural în urban?

Fă on sacrificiu suprem la o galiță, zupă și feliu doi cu mămăliguță. Ne culcăm divreme: mîne sară, pă la 8 și-un sfirtai merem și noi la vot, că la ora aia tăt natu' îi cu benoclu' pă egzit pol!

Ai puté ocupa România cu zăce tancuri rusăști.

Dacă vin pă Valea Prahovei, acolo i-o futut unul bun arhanghel tactic și luminos, fie-le ambuteiaju' să-nătos. Gud bai, servus! Ovăr.

Cornel UDREA

Proză**Reghinuța**

Reghinuța a mai aruncat o privire în traistă, verifi-când dacă nu a uitat nimic. Părea că toate sunt în re-gulă. Și-a luat traista în umăr și canta cu tocănița de pui într-o mână și a ieșit în târnaț. A încuiat ușa cu cheia, pe care a ascuns-o, mai apoi, într-un cotlon, după un stălp al târnațului. A coborât treptele din lemn, ținându-se de balustradă și hășăind cloșca cu puii cei mici din cărare. Cloșca s-a umflat în pene și a chemat, grijulie, pușorii la ea. Ocolind, cu grijă, un găinaț mare, aflat în cărare, chiar lîngă portiță, și, uitându-se la bascheții cei noi cu care se încălțase, Reghinuța a ieșit în ulicioară, a închis portița, a pus rățezul și a pornit la drum.

Bascheții erau ușurei, comozi de mers la drum lung, aveau talpa înălțuță, dintr-un fel de cauciuc alb, fiind noi, albul era scilpicios, iar căputa era confecțio-nată dintr-o pânză de culoare albastru-întunecat, și se legau cu niște șireturi mai lătuțe, tot albe. Îi cumpărase, cadou pentru ea, moașă-sa bătrână, Mărioara, de la târg din Rocna. Reghinuța zămbi cînd își aminti cum a răs-o moașă Mărioara cînd i-a dat bascheții: „Na, mândra mamii, că, de-amu', ești femeie măritată, să ai cu ce să meri la deal, cînd îi duce de mîncare la bărbat!”, și a pupat-o zgomotos pe amîndoi obraji.

Ulicioara era pustie, toată lumea fiind la fân. De după o poartă, brusc, se zvări, lătrînd, o țafă de cățel, mai să rupă lanțu', că era legat. „Marș, du-te-n poznă, lepădătură!”, îl abricitălu o babă ce sta la umbră pe o laiță lîngă poartă și zicea rugăciuni cu un Rozar în mână, tot la zece Născători, un Tatăl Nostru. „Nu te teme, că numa' gura-i de el, nu face nimica! Nici nu știu ce l-o apucat!”, a mai zis bătrîna, reluându-și rugăciunea.

Destul că, sperind-se, Reghinuța a sărit în lateral, nimerind cu ambele picioare într-o balebă proaspătă și zemoasă de vacă. Cînd s-a uitat în jos, la bascheții cei noi, plini de balebă, a văzut că era stropită cu balebă și pe picioare, mai pînă la genunchi, ba a mai zărit câțiva stropi și pe șorț. I-au și dat lacrimile. A încercat să se curețe cu niște frunze de brusture culese de pe marginea drumului, dar parcă mai tare i s-au întins petele de balebă, așa că s-a lăsat păgubașă și a pornit, plîngînd, mai departe.

Ajunșă la capătul uliței, unde era podul de peste Someș, a constatat că nu erau deloc femei cu haine la spălat. I-a mai venit un pic inima la loc, și-a pus traista și căntuța pe un bolovan mare, lîngă apă, s-a descălțat și a început să se spele bine pe picioare în Someș, a curățat cât a putut de bine și bascheții, și șorțul, a mai stat puțin și a lovit, de mai multe ori, cu bascheții, un bolovan mare, să sară apa din ei, s-a încălțat și a pornit din nou la drum, trecînd peste pod, pe plai, la deal.

Cînd a început să urce, traista parcă i s-a mai îngreunat. A început să o taie baierul acesteia la umăr. Drept îi că a îndesat destul de multe bunătăți în traistă. Pe lîngă mîncarea ce i-a zis soacră-sa s-o pună, ea a pregătit pentru fiecare câte o surpriză. Pentru bărbatul ei și pentru socru-său, avea pusă în traistă o cupă de

jinars verde, de poame, și niște sirop de zmeură, că așa le plăcea lor să-și facă un preparat, trei părți de țuică, o parte de apă și cam o jumătate de parte de sirop. „Ceva mai bun nu se există, îți dă putere, oricât ai fi de trudit! Din morți te rădică, nu alta!”, zicea ba-dea Vasile, socrul Reghinuței. Ca să le facă surpriza, a trecut de dimineață pe la casa părintească, de unde a luat jinarsul și siropul. „Noi numa' pe tine te avem, Reghinuță, tot ce-i aici e al tău, așa că poți veni oricînd să-ți iei tot ce vrei, dacă tăt îți trebe să te măriți!”, i-a spus mama ei, cînd, cu greu mare, a căzut de acord să o dea de nevastă lui Ionică și de noră lui badea Vasile, că era atît de tînără. Tot mamă-sa i-a tăiat un pui mare, de carne, și i l-a dat ei, de a făcut o tocăniță bună, cu încinguș, îndoită în smântână, că tare îi mai plăcea lui Ioni-că al ei, cu care a înlocuit zama de păs-tăi pe care i-a zis soacră-sa să o facă. Într-o merindare avea plăcinte cu brînză de oaie, cum le plăcea bărbatilor, și că-teva cu urdă și mărar, cum le plăcea celor două surori mai mici ale lui Ionică, Ioana și Anuța. Tot pentru fete, dar mai ales pentru soacră-sa, Reghinuța a pregătit o cupă de afinată, proaspăt stoarsă dintr-o damigeană de-a lui moașă-sa Mărioara. „Na, mă, Ghinuță, du-i la Ana lu' badea Vasăle, să se mai dreagă și ea cu câte o înghi-țitură, din cînd în cînd...!”

Obosită, a lăsat traista jos și s-a așezat pe răzor, să se odihnească puțin. Tot gîndindu-se ba la una, ba la alta, era ajunsă cu urcușul în marginea pădurii. Cum erau uzi, unul dintre bascheți a jenat-o, și a observat că i s-a fost făcut deja o bășicuță sub oul de la piciorul drept, care o cam ustura. „Oi lua și eu o gură de afina-tă, oi închina cu soacra și cumnatele și-oi amori!”, se gîndi, veselă, Reghinuța.

Era la amiază. Au trecut mai bine de două cea-suri de cînd Reghinuța s-a pornit de acasă. Mai avea de traversat păduricea, cam un sfert de ceas, și avea să ajungă în Poiană. Și-a pus traista pe celălalt umăr, a ridicat căntuța și a pornit pe cărarea din pădurice. Se gîndea cînt de bucuros va fi Pătrățul cînd îi va da țucărul coțcă, pe care i-l procurase de la mămuca Che-ța, adică bunica ei pe linie maternă, plus o Eugenia.

Pătrățul era mezinul familiei, avea doar patru ani, îl chema Petrică, dar toți îl alintau Pătrățul, pentru că era mic și grăsuț. Soacra Reghinuței, lelea Ana, l-a făcut pe la patruzeci și ceva de ani, „că așa ni l-a dat Dumnezeu, facă-se, pururi, voia Lui”. Prin sat se po-vestea că n-ar fi fost făcut cu badea Vasile. Ba că ar fi cu diacu', ba că ar fi cu un jădan, ce ținea o boldă în sat... Badea Vasile nu a plecat urechea la povești, era bucuros că mai are un fecior, „că, după cum se vede treaba, Ion își face casa lui cu Reghinuța și s-or muta,

fetele se mărită și se duc după băbăți, și Pătrățulu' ăsta ne-a fi reazăm la bătrînețe, măi, Ană...”

Poiana era un loc de vreo zece-doispe care de fân, înconjurat de pădure, era una dintre moșiile date ei ca zestre de la părinți. Ajunsă în Poia-nă, Reghinuța a scos din traistă un ceaun cu fundul plat, l-a așezat sprijini-t pe cele două pietroaie puse în para-lel, a turnat apă în el și un pumnul de sare și a aprins focul, pentru a prepara o colesă. Între timp, Ion și badea Vasi-le s-au oprit din cosit și se apropiiau, urmați de fete și de lelea Ana. Pe Pătrățul l-a zărit dormind la umbra unei tufe de alun din apropiere.

„Ai ajuns, Reghinuță?”, o în-tâmpină badea Vasile.

„Ajuns, socrule! Vă purtați, vă purtați?!” , răspunse veselă Reghinuța, măsurînd în căușul palmelor făina de mălai, pe care o presăra, mai apoi, printre degete, în apa ce fierbea în ceaun.

„Da' colesăriu' l-ai adus, Ghinuță?!”, o întrebă, rîzînd, Ion.

În momentul acela, Reghinuța a văzut negru în fața ochilor, urechile au început să-i vâjăie, s-a întors brusc și, rușinată, a luat-o la fugă pe cărarea din pădu-rice, fără să mai audă sau să mai bage în seamă pe ni-meni. Era supărată, și ochii i s-au umplut de lacrimi. „Cum de am uitat colesăriu'?!”, se întrebă în sinea ei. „Se pare că degeaba mă străduiesc, nu-s în stare să fac nimic cum trebe!”, își reproșa în gînd, amărâtă, Reghinuța.

Badea Vasile a luat o coadă nouă, ce o avea pre-gătită în eventualitatea că s-ar rupe la vreo greblă coa-da, și a retezat-o cu securea la un capăt, iar cu bucata mai scurtă a început a mesteca în colesă. Ion a întins mîna și a luat, de pe merindare, o plăcintă cu brînză.

„De ce îți place să o porți degeaba, măi, Ioane?” a întreat, pe un ton de reproș, badea Vasile.

„Ca să vedeți și voi cu cine m-ați făcut să mă însor!”, a răspuns Ion, rînjind zeflemitor și apoi a muș-cat iar din plăcintă.

Badea Vasile s-a uitat lung la feciorul său cum rodea, cu mare poftă, plăcinta, a clătinat din cap, după care a replicat:

„Apoi, dragu' lu' tata, la cât îi de bogată băieta asta, dacă mai era și deșteaptă, nu se mărita cu unu' ca tine, și-ai fi ros amu... colesăriu, măi, Ioane!”

Nici nu trecuse bine de ora trei și, la marginea pădurii, au zărit-o pe Reghinuța, roșie ca macul, cu colesărul într-o mână...

Adela COTUL

CU EPIGRAMA-N ȘANȚ

ȘCOLĂREȘTI

SEMN

Pe preot și pe polițist,
De-i vezi alături de primar
Venind la școală, nu fi trist,
E doar final de an școlar!

SUSTINEREA ÎNVĂȚĂRII

Pentru cei ce n-au curent,
De prin sate izolate,
Ministerul, evident,
Dă tablete încărcate.

REDUCEREA VOLUMULUI DE HÂRTIE ÎN ȘCOALĂ

Cum s-a redus birocrația
În școlile din România,
Normal ar fi s-apară semne
Că nu se taie-atâtea lemne.

TEMERE JUSTIFICATĂ

Coșmarul meu de profesor
Se-accentuează zi de zi:
Mă tem că-n ziua-n care mor
Voi fi găsit pe sub hârtii.

DUPĂ TESTAREA PSIHOLOGICĂ A PROFESORILOR

Când psihologul m-a testat,
M-am așteptat, vă zic cinstiț,
Să-mi spună că-s puțin plecat,
Dar nu de-a dreptul ... rățacit.

CAUZĂ ȘI (D)EFFECT

În educația de stat,
S-a observat de multe ori,
Că dascălul adevărat
E deformat de formatori.

Grigore COTUL

Medalion

Petru-Ioan Gârda

Născut în comuna Cătina, județul Cluj, la 26.03.1954.

Inginer pensionar.

Membru al cenaclului *Satiricon* al epigra-
miștilor din Cluj-Napoca din 2009, secretar
literar, apoi președinte (din 2020).

Membru al Uniunii Epigra-miștilor din Ro-
mânia, din 2010.

Premii la concursuri de poezie umoristică
și lirică, în toate centrele umoristice din țară și
în Chișinău.

Șase volume publicate - de epigramă, poe-
zie umoristică, fabule, haiku.

Apărut în mai multe culegeri tematice de
epigrame și în culegeri ale cenaclului *Satiricon*.

EPIGRAME

Restituție in integritate?

Aflând de legea ce s-a dat,
M-am dus întins la aștia, noii;
Mi-au dat din ce mi s-a luat,
Dar nu mi-au dat căruța, boii...

Speranțe la bătrânețe

Eu, din salariul de la stat,
Căsuță n-o să-mi fac vreodată,
Dar, de trăiesc, neapărat
Îmi fac din pensie... privată.

S-a modernizat și satul românesc...

Sunt iarăși singur la săpat
Și trag din greu, lihnit de foame,
Că soacra-i la piscină-n sat,
Iar soața la un club de dame.

Un (viitor) întreprinzător român

Dorind să crească animale
Și să cultive plante-n sole,
Atrage fonduri structurale
...Din bancomate spaniole.

Oltenii și marketingul

În trei provincii românești,
Cu kilul sau cu tona,
Se vând legume oltenești...
Din Barcelona.

Unui cosăș venit de la oraș...

Când m-am dus – cosăș de marcă –
Să-l ajut un pic și eu,
Coasa lui tăia de parcă
O bătuse Dumnezeu!

Familie de gospodari

Mama, nora și cu fata,
Au plecat în zori la coasă;
Fiul seamănă cu tata
(E-n bufet, căzut sub masă).

Noul penetrează încet-încet și la țară

Adună lemne-n crâng, Mărie –
S-a aplecat s-apuce creanga-
Și poartă zadii, poale, ie,
Iar pe sub poale poartă tanga.

POEZIE UMORISTICĂ

Din umilințele unui șomer

Sleit cu totul de șomaj,
M-am dus, purtând un ronghi de subă,
La cei de la ecarisaj...
M-au prins și m-au băgat în dubă.

Am încercat, pierzându-mi slujba
De inginer (că mi-au luat-o),
Să cer un job la cei cu druja,
Dar când să-i rog, mi-au retezat-o.

La cei din gară am sunat
Și, când le-am povestit necazul,
Părea că s-au înduișat...
Pe urmă au schimbat macazul.

Ca mulți dintre acei săraci
Ce n-au avut în viață scuturi,
M-am dus la mină, la ortaci,
Dar ăia m-au luat în șuturi.

Cu doi dulgheri, vecini de-ai mei,
Am stat o vreme la taclale,
Dar când le-am spus c-aș vrea la ei
Și-au cam ieșit din balamale.

M-am dus să-ncerc să caut aur
În mina de profil din țară;
Patronul ei, un „dinozaur”,
Mi-a zis să-l caut pe afară.

În disperare, m-am decis
Să merg să curăț din haznale,
Dar vidanșorul-șef mi-a zis:
„Să-ți vezi de treburile tale!”

De-acum, am să rămân șomer,
Că nu suport atâtea drame,
Îmi mai rămâne doar să sper
C-o să câștig din epigrame.

Vis de toamnă

Sorbeam din ochi o fată frumoasă cum e luna
Și ea-mi zâmbea, drăguță - eram la rând la ouă -
Țineam, cu greu, sacose în mâinile-amândouă -
Așa-i când ies la piață, aproape-ntotdeauna.

Avea, vă jur, privirea ca boabele de rouă,
Iar tenul ca-n icoane Preasfânta și Preabuna
Și - chiar dezinhbată - mă saluta întruna:
Mă pregăteam, în fine, de o idilă nouă!

Ieșiți pe hol, zâmbindu-mi cu-aceeași bucurie,
Se-apropie, mișcându-și unduitor fundicul,
De-un tânăr nalt și chipeș cu groapă în bărbie

Și, etalându-și simplu și dezinvolt buricul,
I se-adresă senină, cochetă și zglobie:
- Să ți-l prezint pe nenea, e leatul lui bunicul!

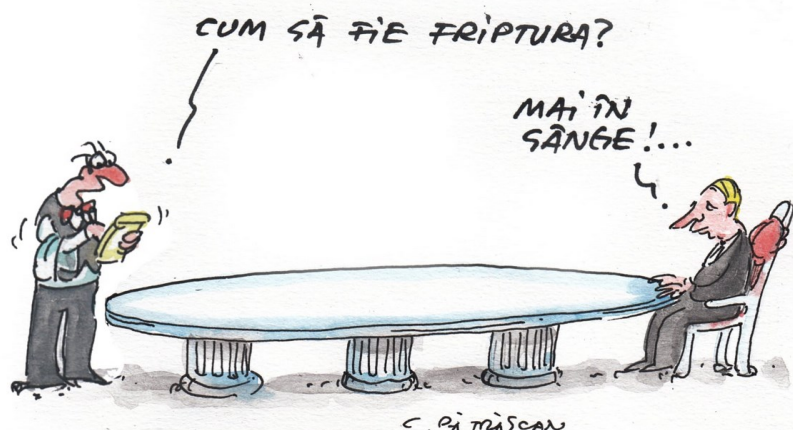
(Un grupaj de haiku-uri și o poezie de același
autor pot fi citite în pagina 7)

AVEȚI MORCOV?

MAI ALES
CÂND VINE
ANAF-UL!...

Caricatură: Costel Pătrășcan

Caricatură: Costel Pătrășcan

Una-alta...

NORMALITATE

La Urgență-n zi de Paște
Nu sunt cazuri mai defel,
Lâng-o doamnă, care naște,
Soțul meu, mușcat de miel.

FIUL MEU SOCIALIZEAZĂ CU... MIELUL DE PAȘTE

Privesc mirată la dezmăț,
Cum se distrează amândoi:
Când fiul meu arunc-un băț,
El îl aduce înapoi.

COMPENSAȚIE

Ce mândră sunt că șeful meu
Se laudă cu mine,
Cu cât muncesc eu mai din greu,
Câștigă el mai bine!

INECHITATE

Îi sunt loial, precum un câine,
Lui șefu', că mi-a dat o pâine,
Tot de la el, soția mea
Primește-o pâine și ceva!

NOBILII DE AZI

Că „munca ne înobilează”,
E un proverb ce păcălește,
Cunosc destui ce nu lucrează
Și-o duc de-a dreptul boierește.

Adela COTUL

SOLICITARE

Vrând să fie angajată
Doar la noi în regiment,
Nu vrea grade mari, de-odată,
Ci doar... sublocotenent.

NOUA ORGANIZARE

Cu fete în armată,
Dup-a ei organizare,
Vom avea, precum se pare,
Tot un căpitan și-un tată.

ATITUDINE

I-am dat bani, i-am dat produse
Și cam tot ce-a mai poftit...
Când i-am dat de lucru-mi spuse:
„Vai, baroane, te-ai prostit!”

Aurel DOMIDE – ȘANȚANU

ÎNTREBARE

- Unde-i mamă-ta, măi, Tinu?
- Bea cafeaua cu vecinu!
- Tocmai asta e beleaua:
Beau, dar nu e doar... cafeaua!

Pagină realizată de: Grigore COTUL

DOR

Îmi e dor de un sat ca o gură de Rai,
Îmi e dor de izlaz și de coame de cai,
De lătrat de căței și de tors de pisici
Și de cuiburi de ciori și de țepi de arici;
Îmi e dor de plecarea la sapă în zori
Și de dealul cu vii și de câmpul cu flori
Și de fluturi gingași, nestatornici și mici
Și de șiruri de-n veci neoprite furnici,
De pădurea de-aluni cotropită de cuci
Și de duzi, de gutui și de ploaia cu nuci
Și de gărlă, de tău și de pești, de scăldat
Și de hore mi-e dor, de strigări peste sat
Și de stele cum numai acolo răsar
Și de sănii mi-e dor și de boi și de car
Și de cânepa zveltă topită în iaz
Și de roșii cu gust și de fire de praz
Și mi-e dor de zăpezi și de blânde ploi
Și de turme de vaci și de turme de oi
Și de clopot cântat în amiezi și-n amurg
Și de bălți pe imaș și de ape ce curg
Și de zile cu ger și de zile fierbinți...

Și mi-e dor de bunici și mi-e dor de părinți!

Petru-Ioan GÂRDA

ETALON

(parodie după „Corydon”,
de RADU STANCA)

Sunt cel mai faimos din cenaclul acesta,
Confrații se ceartă (povestea e veche),
De zici că-s loviți de o formă de streche,
Când eu, relaxat, îmi continui siesta...
Sunt cel mai faimos din cenaclul acesta.

Surăd și mă simt parc-aș fi demiurgul –
Acel ce-a venit să producă minunea –
Și chiar dacă scriu doar în weekend și luna,
Și-n fiecă zi când se lasă amurgul,
Începe, treptat, să m-aclame tot burgul!

Să știți că mă-ntind și-nspre alte orașe,
Accept că nu-i timp și că-mi trece viața,
Și-mi urcă prin vene, prin ochi, dimineța,
De ce să mă pierd în priviri pătimașe?
Mă simt... o cămilă cu zeci de cocoșe...

În faimă – trofee – întruna m-acopăr,
Și-aș vrea, într-un loc, să-mi ridice un soclu,
Să-mi pună un bust, iar la ochi un monoclu
Prin care să-i văd pe dușmani, să-i acopăr
Cu diplome, premii, și-apoi să-i descopăr...

Confrații să-și ceară, pe rând, mii de scuze,
Să-i văd încercați de-o firească rușine,
S-accepte că nu-s talentați ca și mine,
Că nu-i vizitează frumoasele muze...
Aștept, așadar, să mă-ngroape în scuze!

Promit să-i ascult (exersând politețea!),
Și-apoi să-i tratez cu prielnice șoaapte,
Cu vorbe de duh despre mințile coapte
Din care-am gustat să-mi clădesc tinerețea
Și care-mi alintă-n final, bătrânețea.

Mi-e mintea-ncălțită, e-un soi de balaur,
Ascuns în trăiri ponderat pătimașe,
Sau poate-n invidii nedrepte și lașe,
Prin vene îmi curge un sânge de taur,
Dar am bunătațe și-un suflet de aur.

În față-mi stau mese și toate-s ticsite
Cu vinuri, cu trufe, cu dulciuri, firește...
Pe scurt, sunt servit cam cu tot ce-mi priește,
Spre mine se-ndreaptă fecioare-otrăvite,
Dar eu mă abțin. Sunt imun la ispite...

Deși mi se-mbie femei prea frumoase,
Prin gesturi mascate-ntr-o falsă pudoare,
Le-arunc în eter câte-un zâmbet, o floare,
Și-apoi mă retrag și le rog să mă lase,
Sperând că se-ntorc... Îmi păreau curioase!

Sunt cel mai faimos din cenaclul acesta,
Confrații se ceartă (povestea e veche),
De zici că-s loviți de o formă de streche,
Când eu, relaxat, îmi continui siesta...
Sunt cel mai faimos din cenaclul acesta!

Grigore COTUL

Poezii și parodii

DE CE NU-MI SCRII

(parodie după „De ce nu-mi vii”,
de MIHAI EMINESCU)

Văd charter-ele cum se duc,
Mă uit pe cer și-s singur cuc,
Mi-ar trebui vreo două mii,
De ce nu-mi scrii, de ce nu-mi scrii?

Spre seară, când să bag la maț,
N-am nici slănină, nici cârnaț,
Și-mi amintesc, întruna, zău,
De porcu' tău, de porcu' tău!

Îmi trec prin minte numai șunci,
Cum le puneam la fum atunci...
Și-mi vine-o poftă uneori,
Din seară-n zori, din seară-n zori!

În piață, se mai vând purcei
De rasă, unii dintre ei...
Să cumpăr, sincer, m-aș fi dus,
Da-i prețul sus, da-i prețul sus!

Te rog, ajută-mă la greu
Așa cum ai făcut mereu,
Să știi că ești nădejdea mea...
Că nu ești rea, că nu ești rea!

Îți scriu pe messenger acum,
Plimbându-mă buimac pe drum:
Trimite-mi, chiar de n-o să vii,
Vreo două mii, doar două mii!

Grigore COTUL

MI-E DOR

Mi-e dor de anii îngropați
În vremea care a trecut,
Și de părinți mi-e dor, și de frați,
De satu-n care m-am născut.

Mi-e dor de chipuri dragi ce-au fost
Icoane sfinte-n viața mea,
De dascălii din sat mi-e dor,
De prieteni ce nu-i pot uita.

Mi-e dor și de colegi de școală
Ce astăzi sunt la rostul lor,
Mi-e dor de pacea cu părinții,
De satul cu țărani mi-e dor.

Mi-e dor de munți și de poieni,
De codrii mei cei din Carpați,
De seri cu fete și feciori
În ierni la horă adunați.

Mi-e dor, și-așa-mi va fi mereu,
De minunații mei bunici,
De tot ce mi-a fost drag cândva,
Și port în suflet azi, și-aici.

De câte ori mă-ntorc acasă
La cei pe care i-am iubit,
Am inima aici rămasă
Și-i spun mereu: bun regăsit!

De satul meu, vatră din munți,
Purtat pe geana dorului,
Mi-oi aminti mereu, mereu,
Căci și eu sunt un fiu al lui.

Aurel DOMIDE-ȘANȚANU

IDILĂ

Mi-am pus rulota-n Vama Veche,
M-am echipat cu noul slip,
Cu gând să-mi caut o pereche,
Trăgeam șezlongul pe nisip,

Iar lâng-o pătură vărgată,
Pe care-o tipă sta... extins,
Mi-am pus bagajele și-ndată
De soare m-am lăsat cuprins,

Lăsând borseta la vedere
Cu teancul verde de dolari
Spre ea, și-am desfăcut o bere,
Privind-o peste ochelari...

S-a-ntors și fără vreo rușine,
Extaziată mi-a privit
Borseta, iar apoi pe mine,
Rămas pe stânga-nțepenit,

Și-n timp ce mi-a întins o mână,
Zicându-mi numele ei mic,
S-au dus secunde bune până
Abia mi-am revenit un pic...

În fine, n-are importanță -
Emoții sau reumatism -
Ce-a fost doar urmă de speranță
S-a transformat în magnetism.

.....
Cum pensia mi-e specială,
Eu am, în plus, avere, bani,
Iar ea, de fac o socoteală,
În minus... patruzeci de ani.

Grigore COTUL

HAIKU-URI

greiere-n cizmă
după amiază tata
cosește desculț

pământ nearat –
brazde adânci pe fruntea
bunicului

satul sub ceață –
cântatul cocoșului
și liniște iar

ceață adâncă –
pe aici pe undeva
amintirile

cules de vie –
băiatul paznicului
cu lacrimi în ochi

bătrâni la coasă –
ferit cu grijă cuibul
de prepeliță

bunica la geam
ștergându-și ochelarii-
negura toamnei

doua umbre –
care-i a bunicului
și care a cârjei?

cascadă-ntre stânci-
ceața urcând alene
din văi fără fund

Petru-Ioan GÂRDA

Triptic liric

Lucian Valea

Mătănnii pentru Fata Ardeleană

Pentru tine,
Fată
Ardeleană, înfloresc garoafele în pagini
Și hangere, dure, de imagini
Te-ncrustează sufletului rană.

Dar apune gându-n albe file
Și din lâna dorului te torc,
Înima, ceasornic, ți-o întorc –
Tu mai clară să te urci prin zile.

Fată
Ardeleană împlinită,
Rod ce dă în pârgă ca harbul,
Naltă crești, ca vara cucuruzul,
Și te-nmlădii pururea râvnită.

Lasă-mă să beau din ochi cucută,
Stele iar îți tremură pe geană...
Bat mătânii,
Fată
Ardeleană,
Pentru dragostea neîncepută.

(Din volumul *Mătănnii pentru fata ardeleană*, Buzău, 1941)

Mihai Lucian Valea

(Fiul lui Lucian Valea)

Senzație de iulie

ploaie de vară ne ținem de mâini
alergând peste noaptea prea clară
când gem grozav cereștile fântâni
și-n loc de vin în suflet poartă ceară

ploaie de vară când grele sunt stele
ce cad – amforă plină de har –
cântec pe ape ești lăutelor mele
rămân cu tine să-ți fiu lăutar

(Din volumul *Baliverne*, Editura Karuna, Bistrița, 2014)

Giulia Giuditta Sansalone

(Strănepoata lui Lucian Valea)

Motanul

cu blana
albă și neagră
cu nasul
trandafiriu
cu limba
rugoasă
cu etichete
cu perne moi

(Din volumul *Gatușă*, Edizioni Nuova Prhomos, Italia, 2019)

Medalion

Colonelul Nicolae Anton

În revista *Arhiva Someșană* din anul 1929, volumul al doilea, la pag. 45-58, Ștefan Buzilă publică articolul *Familia grănicerească Anton*. Acest articol a fost scris, după declarația autorului, pe baza unor notițe foarte „prețioase despre familia Anton. Aceste notițe s-au păstrat la colonelul de jandarmi Nicolae Anton, fiul lui Teodor, care a avut amabilitatea a mi le pune la dispoziție”.

La data de 24 iulie 1878, în Năsăud, s-a născut al doilea copil al familiei căpitanului cesaro-regesc Anton Teodor, numit *Nicolae*. Familia și cei apropiați îi spuneau *Niculită*.

Autorul articolului scrie despre colonelul Nicolae Anton următoarele: „Anton Nicolae a urmat și a absolvit 4 clase în liceul grăniceresc Gh. Coșbuc. De aici a trecut la Școala militară din Sibiu pe care a absolvit-o în 1898 primind rangul de substitut de ofițer (Kadett-offizierstellvertreter) și fu dispus la Regimentul 44 de Infanterie. A servit în Budapesta și Kaposvar. În 1899 a fost numit sublocotenent, iar în 1908, locotenent. A absolvit școala de corp în Budapesta, precum și școlile speciale cerute pentru înaintări. În 1908, a fost mutat la Regimentul de Infanterie Nr. 60 în Agria, Ungaria. Aici, în 1913, a fost înaintat la gradul de căpitan. În această calitate l-a aflat războiul mondial, la care a luat parte ca și comandant de mitraliere, comandant de batalion, precum și de sector prin Galiția și Polonia și a fost rănit în trei rânduri. Între știrile publicate cu aprobarea Marelui Cartier General Austriac se cuprinde și notița din jurnalul »Neues Wiener Tagblatt« apărută în Nr. din 27 Maiu 1915 despre căpitanul N. Anton de următorul cuprins: „Arma, poate cea mai temută în războiul actual s-a dovedit a fi mitraliera, care așezată bine și mănuită bine poate clătina și împrăstia cea mai tare unitate inamică. Dintre ofițerii noștri, cari stăpânesc mai bine această armă și cari s-au distins deosebit în privința aceasta, este căpitanul Nicolau Anton din Regimentul 60 de Infanterie și comandantul secțiilor de mitraliere”.

În continuare autorul redă episoade din participarea la război a colonelului Nicolae Anton.

„În lupta de la Pukarow, Rușii, deodată și pe neașteptate, sunt surprinși de un foc ucigător care mistuia șirurile lor venind din apropiere. Ei aud lămurit sunetul mitralierelor cari bat regulat. Oamenii *loviți* de gloanțe se prăbușesc în dreapta și stânga, însă *pompa diabolică de foc nicăiri nu o pot vedea*. Căpitanul Anton - adăpostit de focul inamicului - cu o îndrăzneală oarbă lăsase să se aducă mitralierele și le postase sub acoperișul unei case din apropierea liniei de foc. Când, în fine, Rușii l-au descoperit, au lăsat ca toate bateriile și armele să bată asupra acestei case. Rândurile Rușilor însă în urma focului îngrozitor erau prea rărite și prea împuținată încât să poată înainta la atac, și atunci infanteria noastră folosește momentul, înaintează, pătrunde în linia Rușilor și baioneta termină ceea ce atât de bine începuse mitraliera. La Komarow iarăși sunt întâmpinați Rușii de acest îndrăzneț căpitan. Acolo el în persoană târâie mitraliera în cea mai înaintată linie de trăgători, cu sânge rece încarcă arma în chiar focul inamicului și îi dă acesteia atâta putere, încât o baterie rusească bate în retragere, părăsește poziția și grabnic o ia la fugă. La Rudnik, unde Rușii năvălesc din nou, ei sunt siliți să se convingă că căpitanul acesta nu este numai îndrăzneț la asalt, ci este și atent, și deștept în apărare. Oricât de încet înaintau Rușii târându-se noaptea, mitralierile noastre sunt grabnic puse în acțiune și cosesc brazde late în șirurile oamenilor porniți la asalt”.

„Îndrăzneala de tot neobișnuită, cu care s-a expus căpitanul Anton la toate ocaziile, i-a căsunat o rană destul de însemnată, dar și recunoștința împăratească. Altcum, referitor la luptele din Maiu 1915, însuși Buletinul telegrafic al Marelui Cartier General Austro-Ungar cu data de 6 Maiu 1915 – referindu-se la un sector ocupat de trupele căpitanului Anton - recunoaște și califică *apărarea dărză în acest sector, unde au fost nevoiți a lupta din greu* de un caz special, pe care chiar și Rușii l-au relevat, deși ei în buletinele lor foarte rar recunoșteau o forță inamică.”

„În luptele din Maiu 1915, căpitanul Anton, fiind rănit, ajunge prizonier la Ruși și a fost internat în spitalul din Moscova. Abia reînălățat, încearcă să evadeze. În drum însă e prins de Cazaci, arestat și apoi escortat în Siberia. Aici stă până în 1918, când iarăși evadează și, după multe peripeții și mizerii, în Maiu 1918 se prezintă la serviciu în Regimentul său.”

„Ce curioasă coincidență: bunicul, Ioan Anton, ca sublocotenent e prins de Francezi, tatăl, căpitanul

Toader Anton, ajunge prizonier la Unguri, iar fiul, Niculae, la Ruși. Fiecare evadează, merge la locul avut și luptă mai departe.”

Căpitanul Niculiță în 1918 este repartizat de Regimentul său Nr. 60, comandant al unui marșbatalion pentru frontul italian. Tot în 1918 în Noembrie este numit maior.

După întâmplata înfrângere se reîntoarce grabnic în județul său natal, unde este încredințat din partea Senatului român din Ardeal cu formarea gardei naționale din județ. În adunarea poporală ținută în Năsăud în joia a doua din luna Noembrie 1918, se dă următoarea proclamație: „Frați Români! Din partea Senatului român din Ardeal este încredințat cu formarea gardei naționale române din comitat compatriotul nostru căpitanul Nicolae Anton. Cu mare bucurie am întărit această dispoziție, din care cauză vă rugăm a da numitului căpitan tot ajutorul ca să ne putem organiza pentru a susține și apăra drepturile. Senatul național român din Bistrița”. Căpitanul Anton: „Soldați, Frați Români! În timpurile acestea hotărâtoare am grăbit din frontul italian la vatra strămoșească, ca să dau fraților Români mână de ajutor. Înainte cu sute de ani în graniță au fost ca conducători strămoși de ai mei. În anul 1848, avangarda Regimentului al II-lea român de graniță a fost condusă de locotenentul Teodor Anton, tatăl meu. Acum, cu mândrie mă pun și eu în fruntea voastră, unde sunt destinat de Senatul Român, și cu drag voi organiza puterea menită să apere legea și limba strămoșească în comitatul meu Bistrița-Năsăud. În Bistrița, în fosta cazarmă a honvezilor, sub frumosul nostru steag, se formează garda națională română din comitat. Ce e mai bun, fala satului, să vină să se înscrie în garda națională! Din fiecare sat să se prezinte opt-zece foști soldați la numita cazarmă și, deoarece deocamdată nu dispunem de veșminte, să-i îmbrăcați bine. De hrană m-am îngrijit, precum, și de plată, 10 coroane la zi. Într-un ceas bun și cu Dumnezeu înainte! Căpitanul Anton”.

Căpitanul Anton la adunarea din Alba Iulia a fost ales membru în marele sfat național. După intrarea armatei române în Bistrița, în lipsă de ofițeri superiori, Nicolae Anton trece la Comanda gardei naționale în Dej, iar la finele lui ianuarie 1919 este primit în armata română și, ca atare, a contribuit la organizarea jandarmeriei ardelen, fiind repartizat la Cluj.

În iulie 1919, a fost înaintat la gradul de locotenent-colonel și a fost numit pretor la Divizia 20, cu care s-a ocupat Ungaria. În anul 1920, a fost trecut la Regimentul 10 de Jandarmi la Cernăuți. În 1922, fiind ridicat la gradul de colonel, a primit și condus timp de 6 ani și jumătate Comanda Regimentului 3 de Jandarmi cu sediul la Galați. În toamna anului 1928, colonelul N. Anton este trecut, cu ordinul comandamentului corpului de jandarmi din 19 Septembrie nr. 4515, la serviciul îndrumător al instrucțiunii profesionale, înființat în Corpul de Jandarmi cu sediul în Sibiu. Din incidentul plecării sale din Galați, în cotidianul *Galații noi* în numărul din 26 octombrie 1928 se precizează următoarele: „Plecarea unui militar distins, Dl Colonel Anton, comandantul de jandarmi din Galați, părăsește localita-

tea fiind avansat inspector la Sibiu. Plecarea D-lui Colonel Anton lasă unanime regrete în rândurile tuturor acelora care l-au cunoscut și iubit. A fost un șef drept și inimos, un camarad leal, afabil și bun, un prieten devotat, un om de societate în toată puterea cuvântului, un om de onoare prin excelență. Numele D-lui Colonel Anton a fost totdeauna pronunțat cu mult respect, stimă multă și dragoste. Dacă faptul avansării sale bucură pe cei ce au pentru D-sa sentimente ce ies din comun, el a trezit totdeauna aceleași delicate și profunde păreri de rău, ce se manifestă totdeauna pentru omul iubit și stimat. Dorim D-lui Colonel Anton, a cărui admirabile calități am avut plăcerea să le recunoaștem, succes în noua sa demnitate și fie ca făcându-și noi prieteni să nu uite pe cei vechi de aici, care îl însoțesc pe drumul său cu cele mai calde și bune urări”.

Tot din incidentul plecării sale la Sibiu comandamentul corpului de jandarmi ordonă: „Citarea prin ordin de zi pe întreg corpul de jandarmi a Colonelului Nicolae Anton, căruia îi aduce viile mulțumiri în vederea modului distins cum acest ofițer timp de 6 ani și jumătate a condus Regimentul 3 Jandarmi și grija ce a depus-o ca un adevărat părinte pentru prosperarea unității a cărei comandă a avut-o”.

În februarie 1929, colonelul Nicolae Anton este numit Comandantul Brigăzii 3 de Jandarmi în Chișinău, Basarabia, de unde în septembrie trece la Cluj. Colonelul Nicolae Anton s-a căsătorit în 2 martie 1919 cu Domnica Chirtop în Câmpeni, județul Turda.

După ce a divorțat de Domnica Chirtop, aflăm din articolul publicat de Dan Lucian Valea în revista „Pisanii Sângerzene”, nr.7/iulie 2017, pag. 11-20, că în anul 1931 a cunoscut-o pe Ileana Antonu (vezi *Izvorul Someșului* nr.3 din martie 2022), cu care s-a căsătorit.

De pe site-ul <https://ro.wikipedia.org/> aflăm: Nicolae Anton (1878 - 1957) a fost un deputat în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, organismul legislativ reprezentativ al „tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească”, cel care a adoptat hotărârea privind Unirea Transilvaniei cu România, la 1 decembrie 1918. Nicolae Anton a fost ofițer cu gradul de căpitan la 1918. De asemenea, acesta a fost comandantul G.N.R Bistrița-Năsăud, coordonând constituirea și activitatea altor gărzi naționale din județ. După 1918, Nicolae Anton a fost avansat la gradul de colonel. Ca deputat în Adunarea Națională din 1 decembrie 1918 a reprezentat, ca delegat de drept, Garda Națională Română din comitatul Bistrița-Năsăud.

De pe site-ul <https://ziare.com/bistrita> aflăm că în clipele grele de prizonierat din Rusia țaristă a anului 1915 a făcut următorul legământ: „Doamne, Dumnezeule Mare și Atotputenic, dacă scap din acest iad alb și ajung iar acasă, la Năsăud, jur să-Ți cinstesc marea și slava cu un monument pe vecie”.

Această implorare divină a stat la baza unuia dintre vestigiile ce străjuiesc cetatea supranumită „a academicienilor”, la ieșirea din Năsăud, pe partea stângă, în locul unde drumul o ia spre Bistrița (locul numit *La Cruce*). Monumentul este o troiță: *Troița mântuirii prin credință a colonelului Nicolae Anton*. Monumentul a fost construit pe cheltuiala colonelului Nicolae Anton.

A primit mai multe medalii și decorații, dintre care amintim: *Coroana României în grad de ofițer* (1922), *Steaua României în grad de ofițer* (1925), și *Coroana României în grad de Comandor* (1935).

S-a pensionat la 24 iunie 1934, pentru limită de vârstă.

În anul 1952, colonelul Nicolae Anton și soția Ileana Antonu se mută în localitatea Șanț, județul Bistrița-Năsăud, în condiții încă nu foarte bine lămurite. Varianta consemnată de către Teodor Tanco, cu referire doar la artistă (soția lui), ne spune că „din cauza sănătății se stabilește în comuna Șanț”. Dacă ar fi valabilă această variantă, cred că familia Anton s-ar fi mutat la Sângeorz-Băi, nu la Șanț. O altă versiune, poate mai apropiată de adevăr, având în vedere cariera militară a lui Nicolae Anton, este că a primit domiciliu forțat la Șanț, fiind nevoiți să stea cu chirie la o familie ce era mereu cercetată în privința comportamentului celor doi soți.

Nu poate fi exclusă nici varianta lipsei de bani. Probabil trăiau doar din veniturile realizate prin vânzarea de tablouri pictate de soția lui. ➡

Colonelul Nicolae Anton

➔ Cred că la Șanț viața era mai ieftină, gazda și vecinii le ofereau multe produse fără să pretindă prețul lor.

În anul 1952, când au venit la Șanț, eu aveam 3 ani. Fiind vecini, de multe ori domnul colonel Anton se juca cu mine, dar și cu copiii din vecini. Îi erau foarte dragi copiii, poate și pentru că el nu a avut parte de ai lui. Ne spunea diferite povești (poate fapte de arme) la care noi eram foarte atenți. Uneori, când era timp frumos și cald, întindea între doi peri, la noi, în curte, parcă plantați anume, un hamac. Se așeza în hamac și citea liniștit ziare sau cărți. Avea și un aparat de fotografiat (probabil singurul din comuna noastră). Păstrez câteva fotografii făcute de el și de soția lui. Într-o poză se vede cum eu îi dau colonelului un măr (vezi fotografia). Din ce discuta tata cu unchiul Palage Ion, la care a locuit un timp, am reținut că avea pensia tăiată. Așa l-a răsplătit, pentru actele sale de vitejie, regimentul comunist venit la putere. Se mai spunea că în perioada în care a fost comandant de jandarmi i-ar fi făcut o favoare viitorului lider comunist Gheorghe Gheorghiu-Dej, pe atunci ilegalist. A încercat să-și îmbunătățească situația grea și i-a trimis o scrisoare lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Se pare că acesta și-a adus aminte de favorul făcut și a dat ordin să-și primească pensia. Era tare bucuros că a reușit acest lucru. Pentru el era o problemă de supraviețuire. După câțiva ani s-a mutat cu soția la Sângeorz-Băi, unde a trăit până la sfârșitul vieții.

A decedat la 23 octombrie 1957, dormindu-și somnul de veci în cimitirul din curtea Bisericii Ortodoxe din Sângeorz-Băi.

Valer POP

Glume grănicerești

În revista *Arhiva Someșană* nr. 22/1937, Ștefan Buzilă publică glumele grănicerești care circulau pe timpul graniței în cele 44 de comune grănicerești dintre care făcea parte și comuna Rodna Nouă (din 1925, Șanț).

Autorul ne spune că: „În timpul graniței, confiniile (extremitățile, limitele unei țări, ale unui teritoriu) țării noastre erau păzite de soldați grăniceri. În scopul acesta, pe întreaga lungimea confiniilor erau edificate anumite case de locuință pentru soldații paznici, care se numeau „cordoane”. Între aceste cordoane erau marcate punctele, până la care aveau a îndeplini patrularea soldații din fiecare cordon. Până azi se mai cunosc plaiurile bătătorite de acești paznici. Serviciul se făcea cu schimbul. Deci aveau și timp de odihnă. Românul fiind din fire glumeț, dar și sarcastic, în aceste timpuri de repaus cordoniștii făceau poezii hazlii, cu care se caracterizau unii pe alții după comunele natale”.

Redăm mai jos glumele care s-au păstrat, pentru că autorul spune că multe alte glume „au fost acoperite de întunericul uitării”. Glumele de mai jos sunt sub forma pe care o exprima poporul în graiul său.

Napci fripiți sânteți voi Șanțeni,
Păducioșii de Rogneni (sau Burgerii voi de Rogneni),
Coțobrenii Măiereni (sau Bogârjiții Măiereni),
Cușmă lungă Sângeorzeni,
Lapte acru voi Ilveni (Ilva Mare),

Regimentul II Graniceresc Valah de la Nasaud
(reconstituire a organizației "Traditia Militara")

Țiganii de Măgureni (sau Pipă-n foc voi Măgureni),
Ticăiții Poienari,
Rășinari de Leșeni,
Gâșcalăii de Ilveni (Ilva Mică),
Alo raita Feldriheni,
Guler lat voi Vărăreni (sau Colț la greblă Vărăreni),
Vărăreanu, poamă rea,
Unde vede-o coțobrea,
Hai cu caru după ea.
Jgâtalăii de Răbreni,
Rășinari de Părveni,
Cicicari Răbrișoreni,
Acrui borșu Nășodeni.
Broaște-n tău voi Sălăoani,
Scoateți luna Hordoani,
Și o dați la Bichigeni,
Brânză cu codați Telceni,
Baraboii amari Strâmbeni.

Sau:
Prindeți broaște Sălăoani,
Scoateți luna Hordoani,
Prindeți vidra Bichigeni,
Brânză cu codați Telceni.

Sau:
Beliți tauru Telceni,
Cu gușeții de Strâmbeni.
Coțobrenii Mititeni (sau Mititei scaun cu jălț, Oamenii mândri și flămânzi),
Hurluparii Mocodeni (sau Zgărie-brânză Mocodeni),
Zamă de cute Zăgreni,
Poenarii-s ca pișcarii,
Hoaspe acre Suplăieni,
Beliți oaia măi Runceni,
Ciuperci roșii Găureni,
Zamă de cute Zăgreni,
Zgărie-brânză Moroșeni,
Rășinari de Tiheni,
Cușmă lungă Bistrițeni (Bistrița Bărgăului),
Și gușeții de Prundeni,

Cofe nouă în Suseni,
Pipe roși în Mijloceni,
Oale negre în Joseni,
Cucurigu măi Ruseni.

Sau:
Hospodarii Poienari,
Sărântocii de Plăieni.

Sau:
Tihani mândrii și făloși,
Prin Prund tot feciori frumoși,
Și frumoși ca și brândușa,
Numai îi cam strică gușa.

Sau:
Zăroșii de Moroșeni,
Și untoșii de Prundeni,
Piparii de la Suseni,
Zgărie-brânză măi Joseni,
Rășinari de Tiheni.
Cușmă lungă Bistrițeni,
Olarii de Mijloceni,
Cucurigu voi Ruseni,
Fasolarii de Răgleni,
Piciocari de Budăceni.

A consemnat: Valer POP

Într-o zi m-am simțit cu 55 de ani mai tânăr

În ziua de 21 mai 2022, am sărbătorit 55 de ani de la absolvirea liceului. Am fost a doua promoție a Liceului Teoretic din Sângeorz-Băi. Am terminat două clase, una reală și una umană. La reală am absolvit 29 de elevi, iar la umană, 33 de elevi. După 55 de ani de la absolvire, din cei 62 de absolvenți, am rămas cu 18 mai puțini.

Întâlnirea promoției 1966 -1967 s-a desfășurat la Liceul „Solomon Haliță” din Sângeorz-Băi. Am răspuns prezent 19 din cei 44 în viață.

Conducerea liceului în persoana doamnei director educative Pop Corina ne-a primit cu un grup de elevi din clasa a IX-a, care ne-au împărțit flori și ne-au cântat „Gaudeamus Igitur”.

A început ora de dirigiență, unde ne-am bucurat de prezența doamnei diriginte. Fiecare dintre cei prezenți a relatat celorlalți principalele realizări din viața sa, dar și unele aspecte, de regulă, amintiri plăcute, din viața de elev, care l-au marcat într-un anumit fel. Am avut și o surpriză: o colegă care este stabilită în Australia a intrat în legătură cu noi, online, cu care am schimbat câteva impresii. La finalul orei de dirigiență ne-a fost prezentat un material despre proiectele care se derulează în liceu.

După ora de dirigiență ne-am deplasat la o masă comună, în Stațiune, pentru a continua discuțiile. La masă s-a ținut o scurtă pomenire a celor decedați. Am fost plăcut surprinși de doamna dirigintă, care a făcut pentru fiecare dintre noi o prăjitură, cu care ne-a servit.

Într-o discuție din urmă cu doi ani, o colegă a aflat că un coleg mai scrie din când în când și poezii. I-a cerut acestuia să-i dedice și ei o poezie. Acesta s-a conformat, dar a dedicat poezia tuturor colegilor de liceu.

Iată poezia:

Drăguță și frumoasă doamnă

Îți amintești frumoasă doamnă,
Când pe Anieș, cu glas de toamnă,
Cu al tău parfum de nostalgie
Mi-ai zis să-ți scriu o poezie.

Când te-ai jurat că mă plătești,
Ai spus că nu mă amăgești,
Acuma poezia-i gata
De ce mă tot amâi cu plata?

Așa sunteți voi, să râdeți
De bieții îndrăgostiți băieți,
Dar până aici, azi ai de plată,
Nici Dumnezeu nu te mai iartă!

Să știi frumoaso, nu-ți cer mult,
Doar împrumut câte-un sărut,
De nu, va afla toată România
Că mi te cheamă Sârbuț Maria.

Stai, am glumit stimată Doamnă,
Știm amândoi că este toamnă,
Oricât s-ar strădui să pară,
Nu mai poate fi primăvară.

La anii de liceu visăm,
Dormind puțin, mai lăcrimăm.
Rămâi enigmatică doamnă,
Decupată dintr-o icoană.

Cu diademă de scânteie,
Din constelația FEMEIE.
Sandu Cărbune

În intervenția mea, la ora de dirigiență, am adus un omagiu tuturor colegilor care ne-au părăsit prea devreme. Am citit compunerea „Colegul din vis”, pe care o redau în continuare.

Colegul din vis În amintirea colegilor care ne-au părăsit prea devreme

Sunt singur cu tăcerea. Mă lupt să înlătur gânduri rele!

M-am deșteptat astăzi, mai împovărat de gânduri și mai trist ca ieri... Am visat un vis dureros...

Acum sunt singur cu tăcerea și vreau să smulg din suflet ghearele durerii!

Afară e iarnă grea... Și crivățul geme răutăcios, se ceartă cu fereastra și nu-mi dă pace...

Ah! Pe crivăț am o mare ură! El a adus și acum moartea, de mi-a luat și pe acest coleg drag...

Mi-a luat prea mulți până acum. Mulți colegi iubiți mi-a luat moartea și vântul.

Dar niciodată n-am simțit o durere mai mare ca acum.

Prietenul îmi era ca un frate... Crudă mai e și moartea...

Ea alege oamenii, care ar lumina viața... Și visul de astă noapte mă zdrobește mai mult.

L-am visat pe el chemându-mă:

- Hai, Valer dragă, și tu cu mine... Vino, nu-ți fie frică, aici e mai bine... Aici unde sunt eu acum, vei găsi dreptatea, adevărul, frumosul și binele, pe care le doreai și le căutai tu mult pe pământ. Vino aici, că acolo vezi tu că nu le găsești ușor. Aici nu vei mai găsi răutăți pământești. Aici e rai... e fericire... Vino, vreau să fiu cu tine.

Și mă trăgea la el... Și eu mă smunceam fricos din mâinile lui.

Am sărit din somn. M-am trezit într-un tipăt. Eram zdrobit. Tot corpul îmi tremura.

Badea Zaharie

- Nu-mi vine să cred, ia, uite-l și pe badea Zaharie! Da unde te-ai ascuns, ce te-ai făcut de-o vreme încoace, bade Zaharie, de nu ți-am mai văzut pipa? După socoteala mea, sunt cam trei săptămâni de când nu te-am mai zărit.

- Or fi, domnule profesor, că dumneata știi socoti, că ești de matematică, or fi și trei săptămâni, că și după socoteala mea cam de atunci am stat pe pat. N-am putut ieși din casă.

- Da ce-ai avut, bade?

- Păi dumneata nu știi? Când s-apropie fiecareia funia de par...

- Ia, lasă-mă, bade Zaharie, că nu ești dumneata chiar așa de bătrân! Ce te-a durut? De ce-ai suferit?

- Înădușala, înădușala, domnule profesor, nu mă slăbește deloc, n-am aer. Suflu greu. Și tușesc, tușesc, de mi se sparge coșul pieptului. Stau să-mi iasă ochii din cap. De atâta tușit am dureri și pe sub coaste. Asta am avut, asta m-a ținut în casă.

- Și, după toate acestea, acum stai iară cu pipa în gură! Tot nu vrei s-o slăbești! Să-i dai o pauză!

- Da nu-i dintr-asta, domnule profesor, că afurisitul aiesta de tăbac îl folosesc cam de când eram băiat, așa, mai mărișor, și nu m-a mai supărat.

- Așa crezi dumneata, bade, să știi cu nu-i deloc cum spui. Eu știu că dacă ai de făcut adunări, numai când tragi linia vezi rezultatul. Dumneata ai adunat în coșul pieptului la fum toată viața. Nu înseamnă că dacă până acum nu te-a supărat, de acum încolo, tot așa, nu te va supăra. Dumneata, bade Zaharie, îți aperi tutunul, tăbacul, cum îți place să-i spui, fiindcă nu poți fără el. Ești dependent! Spune drept, așa-i că-l îndrăgești tare mult?

- Nevoie mare, domnule profesor!

- Și așa-i că nu te poți dezbara de el?

- Nici mort, domnule profesor, nici mort! Mai degrabă mă lipsesc de un rachiu, ori de un ginars fiert, decât de prăpăditul aiesta de tăbac! Când trag fumul lui, parcă îmi ia ceva de pe suflet și uit de necazuri. Mă simt ca o floare când o uzi în timp de secetă.

- Uîți, pe dracu! Nu uîți nimic și nu-ți ia nimic de pe suflet, bade Zaharie! Te afumi în paguba sănătății dumitale, îți tai singur pofta de mâncare și singur îți faci moară în cap.

- În piept nu mă arde, de cap nu amețesc, dar poftă de mâncare, ce să zic, n-am. Tusea da..., ei vezi, tusea mă omoară, nu mă slăbește nici zi, nici noapte.

- Păi, cum vrei să te slăbească, bade Zaharie? Judecă și dumneata: așterni la straturi de funingine pe bietul gât, până ce-l îmbăcsești cu otravă de mahorcă! Eu cred că gâtul dumitale este ca un horneț necurățat de câțiva ani. Cum vrei să mai ai poftă de mâncare și cum să nu-ți iasă ochii din cap tușind, cu atâta zgură în pieptul dumitale?

- Atunci, de ce domnule profesor, zice lumea că astea sunt numai niște vorbe și că tăbacul nu face niciun rău?

- Cine zice, zice din neștiință, din prostie, bade Zaharie! Cum îți închipui dumneata că nu face niciun rău? Și un copil de grădiniță știe că fumul ăsta otrăvit intră în corpul omului picătură cu picătură și nu se poate să nu-l otrăvească. Otrava asta, care, trebuie să știi, nu-i un fleac, sleiește toate puterile trupului și, când ai ajuns la sleiala asta, atunci tusea nu te mai slăbește, nu

mai ai somn, nu-ți mai arde de mâncare, amețești, ba să știi că și vederea slăbește.

- Dar dumneata nu-ți aduci aminte, domnule profesor, ce spunea părintele când mă plângeam de tusea mea? De nu cumva erai și dumneata acolo atunci... Spunea că tușesc, pentru că nu beau cafea, că tutunul merge cu cafeaua, că amândouă se împacă, pentru că și cafeaua e un fel de otravă, și una îi suferă celeilalte. Acum dumneata mă știi, eu un ciocan de rachiu beau, dar de drăcie de aia de cafea m-a ferit sfântul.

- Toate-s vorbe și nimic mai mult, bade Zaharie! Nu mai pune dumneata bază pe tot ce ți se spune, că așa-i lumea, fiecare dă sfaturi și cine știe dacă cine dă sfat este în drept să dea ori să nu dea. Adevărul ăsta e, bade, tutunul sigur este otravă goală, care vatamă sănătatea cui îl deprinde. Acuma, bineînțeles, unuia mai tânăr și mai voinic îi vatamă mai puțin sănătatea, decât unuia mai vârstnic și mai slăbănog, tot așa cum unuia care fumează mai puțin nu-i pasă, cum i-ar păsa, de pildă, unuia care nu mai leapădă pipa din gură, ca dumneata. Dar, să știi de la mine, bade, de vătămat, vatamă pe oricine. Dumneata m-ai văzut vreodată trăgând din țigară?

- Nu, nu v-am văzut, cred că aveți dreptate, domnule profesor, dar ce să mă fac, dacă nu mă pot lipsi de otrava asta?

- Nu vrei, bade, nu că nu poți. Aștept să te hotărăști să arunci pipa pe foc și, când te ia pofta de fumat, să-ți găsești ceva de făcut, un lucru pe care să-l faci cu tragere de inimă, nu în silă, și să vezi dumneata cum, în câteva zile numai, nici nu te mai gândești la pipă.

- Să știi că am să te ascult. Seara bună, domnule profesor!

- Măine cu bine, bade Zaharie!

Valer POP

Colegul din vis

→ Și acum sunt singur... cu tăcerea, cu durerea și visul.

Și afară crivățul e rău și geme de mânie... și fuge prohodind a moarte...

Singur cu tăcerea, mă lupt cu durerea și cu visul.

Durerea și-a înfipt ghearele mai adânc în suflet.

Gândul îmi zboară la toți colegii dragi luați de moarte, tineri, unul după altul, și la fiecare se oprește și îi dă o sărutare... Și pe fiecare îl mângâie...

Dar la Titus se oprește mai mult... Cu el vorbește, îl sărută, râde și plânge cu el... Ah! dragii mei colegi, cu toții îmi sunteți dragi. Cu toții îmi amintiți de zilele frumoase petrecute pe băncile școlii... Când mă gândesc la voi, mă umplu mai mult de durere...

Și tu, drag coleg, care m-ai părăsit acum, lasă-mă, te rog, să nu mai sufăr așa de mult...

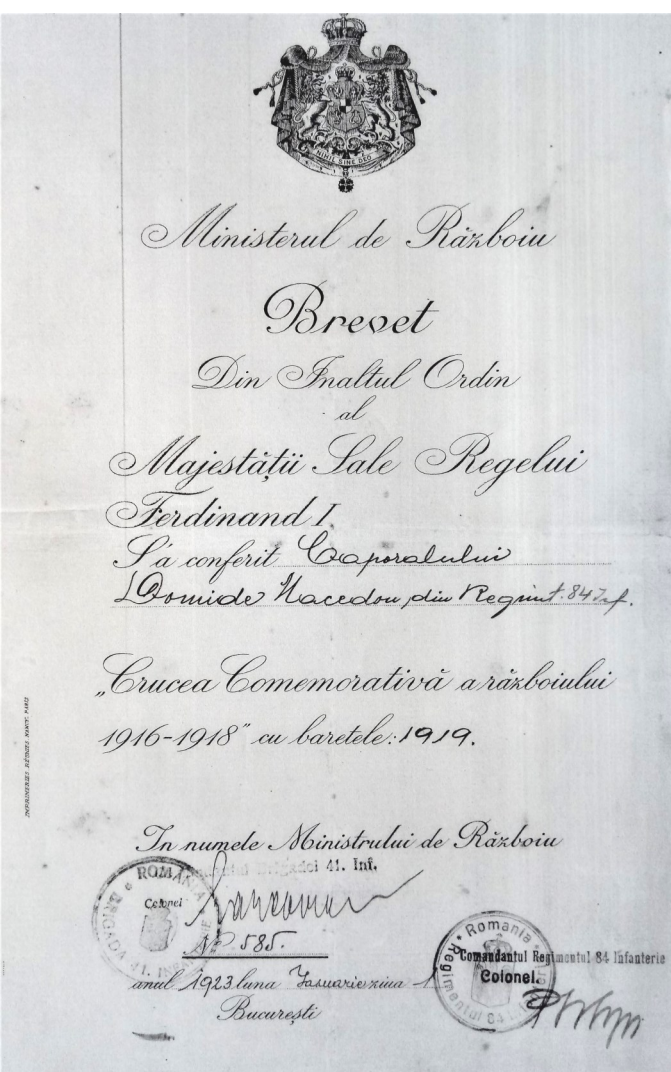
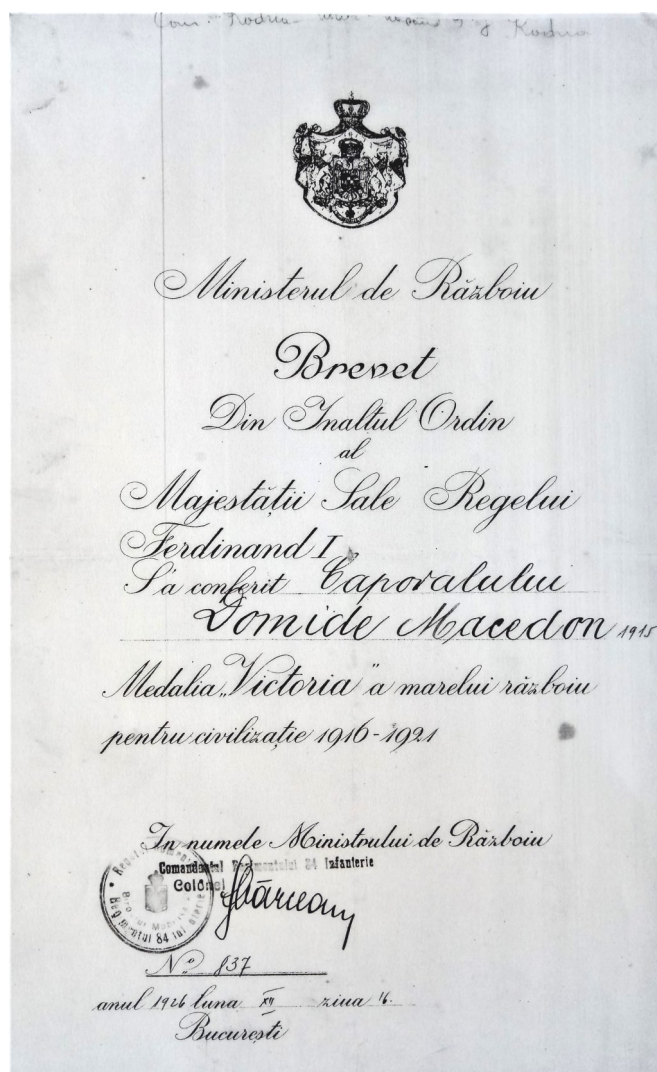
Lasa-mă singur cu tăcerea... să împrăști lumina în sufletele răutăcioșilor... Iar tu, dragul meu, dormi în pace, fericit... acolo în acea fericire cerească...

(Cu ocazia aniversării a 55 de ani - 21.05.2022 - de la absolvirea liceului)

Închei prin a spune că a fost o întâlnire foarte reușită, cu bună dispoziție și cu promisiunea de a ne reîntâlni de acum încolo în fiecare an în ultima sâmbătă a lunii mai.

A fost ziua în care fiecare dintre cei prezenți a declarat că s-a simțit cu 55 de ani mai tânăr.

Valer POP

Brevete primite la redacție, în xerocopie, de la colonelul (r) Aurel Domide

Pagina elevului

Premii literare pentru elevi șanțeni

Pentru al patrulea an consecutiv, încât tinde să devină tradiție, scriitorul șanțean **Leon-Iosif Grapini**, *Cetățean de onoare* al comunei Șanț, a acordat câte două premii în valoare de 250 lei fiecare unor elevi cu veleități literare deosebite, din cadrul Școlii Gimnaziale „Enea Grapini”, cu scopul de a încuraja tinerele talente din localitate încă de pe băncile școlii. La sugestia profesoarelor de Limba și literatura română, anul acesta elevele premiate au fost **ANTON IULIA** (clasa a VI-a A) - Premiul „Micul cititor”, și **FILIPOIU BIANCA** (clasa a VII-a A) - Premiul „Micul scriitor”. Diplomele și premiile au fost înmânate de către scriitorul însuși în cadrul *Festivității de premiere* din luna iunie a acestui an.

Amintim, de asemenea, elevele premiate și în anii anteriori:

2021 - FILIPOIU BIANCA și BINDIU ELISABETA;

2020 - BINDIU NELUȚA și HĂDĂRĂU ALEXIA-IOANA;

2019 - PĂTRĂȘCAN DENISA și PRISĂCARU ANA-EMILIA.

Îi adresăm domnului Leon-Iosif Grapini sincere felicitări pentru gestul omenos și îi dorim multă sănătate, pentru a ne putea bucura de prezența și de opera dumnealui!

Ana TIMIȘ

Calitatea educației

„Dacă facem un lucru, să-l facem bine de la început!”
(Joseph M. Juran)

Calitatea educației reprezintă un ansamblu de caracteristici ale unui program de studiu și ale furnizorului acestuia, prin care sunt îndeplinite așteptările beneficiarilor, precum și standardele de calitate. O educație de calitate realizează un produs de calitate din viața reală pentru viața reală. Sistemul românesc de învățământ preuniversitar își propune să asigure calitatea în educație oferind programe educaționale în conformitate cu cerințele societății actuale.

Calitatea educației din învățământul preuniversitar este bazată pe inovație și diversificare, promovând lideri educaționali, care respectă autonomia individuală. Își propune obiective care pot fi cuantificate prin rezultate, asigură participarea personalului educațional pentru a valorifica resursele umane prin dialog și parteneriat. În plus, pentru a putea asigura o educație de calitate, este vital ca toți participanții să

conștientizeze importanța colaborării dintre actorii educaționali, impasibilitatea oricărei grupe de participanți este nocivă, împiedicând realizarea obiectivelor propuse.

Cadrul legislativ privind calitatea educației implică un mecanism complex, reglementat pentru asigurarea calității educației. Astfel „*educația se referă la programele și activitățile de formare academică sau profesională inițială și continuă*”. Este de menționat că Legea învățământului specifică faptul că „*organizația furnizoare de educație este o instituție de învățământ, o organizație nonguvernamentală sau o societate comercială, care, potrivit statutului, desfășoară activități ori programe legal autorizate de formare inițială sau continuă*.” După cum observăm, legislația în vigoare își propune ca programele educaționale, legal autorizate, să asigure atât o formare inițială, cât și una continuă, progresivă, care duce la realizarea obiectivelor preconizate, în care sunt implicați în mod direct copiii, elevii și studenții, precum și persoanele adulte cuprinse într-o formă de educație.

Ioana TIMIȘ

Să spunem NU violenței! - POEZII

Să spunem NU violenței!

Violența o-ntâlnim
Peste tot unde pășim,
Și pe stradă, și la școală
Violența-i ca o boală.

Violența e fatală,
Fizică, dar și verbală,
Iar noi trebuie să-ncercăm
Lumea-n bine s-o schimbăm.

Violența ne distruge
Viața, dar și sănătatea.
Hai să ne unim,
Violența s-o oprim.

Elev: **Arman Alexandra-Nicoleta**
Clasa a V-a A
Prof. coordonator: Timiș Ana

Stop violența!

Stop violența!
Nu vă agitați!
Chiar dacă în seamă
Nu sunteți băgați!

Fii blând și bun,
Nu rezolva problemele c-un pumn.
Fii un copil demn de urmat,
Să nu faci vreun păcat.

Spre partea de final,
Te-ndemn: Nu face scandal!
Fii un copil bun
Să te placă cei din jur!

Elev: **Grapini Eduard**
Clasa a V-a A
Prof. coordonator: Timiș Ana

Stop violenței!

Un copil care-i cuminte,
Numai cartea are-n minte,
El învață toată ziua
Și-și trăiește frumos copilăria.

Un copil ascultător
E cuminte, silitor.
Și tu poți să fii așa
De ascuți de mama ta.

Și acasă, și la școală
Violența-i ca o boală.
De ești mic sau de ești mare
Fii bun cu tot ce-ți iese în cale.

Elev: **Hodoroga Ionela Silvia**
Clasa a V-a A
Prof. coordonator: Timiș Ana

Fără violență!

Violența o-ntâlnim
Peste tot unde pășim.
Noi trebuie să-ncercăm
Mereu să o evităm.

Fără violență,
Vei trăi mai fericit!
Fără violență,
O să fii mai mulțumit!

Fără violență,
Prietenii o să ai mereu!
Fără violență,
Prietenii n-o să te lase la greu!

Nu fi violent
Ca să-ți meargă-n viață bine!
Fii bun și respectuos
Și cu un suflet frumos!

Elev: **Popârțac Andrei**
Clasa a V-a A
Prof. coordonator: Timiș Ana

Bulina neagră

Violență am mai văzut,
E cam greu de crezut...
Să fii violent nu e bine,
Ce faci apoi cu tine?
Te gândești la consecințe
Și la relele comise.

O dată dai, apoi stai,
Începi să te panichezi,
Să-ți imaginezi persoana lovită,
Poliția sosită!

Pentru un pumn, viitorul ți-e marcat
Când tu ai crezut că doar te-ai jucat.
O bulină neagră în viața ta,
Nu mai poți scăpa de ea.
Tu greșala ți-ai învățat-o,
Dar persoana lovită n-a uitat-o.

Elev: **Anton Iulia**
Clasa a VI-a A
Prof. coordonator: Varga Marinela

Răul mare

Violența nu-i o cale,
E un drum spre răul mare.
Cu violența nu te lauzi,
Ea te îngroapă în rușine
Și te face să te închizi în tine.

Cu violența nu-i de glumă,
În viitor vei pierde mult.
De ce să nu faci bine
Pentru cei din jur?

Elev: **Olariu Andreea**
Clasa a VI-a A
Prof. coordonator: Varga Marinela

La nevoie

Prietenul la nevoie e prezent mereu
Ajutându-te la greu,
Ori e mic, ori e mare
Respectul uitare n-are.

Violența nu e bună,
Să fim mai optimiști,
Cu toții să fim împreună
Și de greș să ne ferim.

Elev: **Filipoiu Sabina**
Clasa a VI-a A
Prof. coordonator: Varga Marinela

Fără violență

De copil am învățat,
De părinți am ascultat,
Violența nu e bună
Este exact ca o minciună.

Să te bați nu e frumos,
Că o să devii mândros.
Violența e sancționată
Chiar de nu-i intenționată.

Spune NU violenței,
Spune DA politicii,
Nu te supăra,
Așa te vei bucura.

Fără violență
Viață bună vei avea,
Fără violență
Știi ce-nseamnă dragostea.

Elev: **Bonchiș Loris Eduard**
Clasa a V-a B
Prof. coordonator: Varga Marinela

Nonviolența, floare rară

Nonviolența, floare rară,
Azi doar bătaie și ocară.
Răzburarea, arma prostului,
Bunătațea, floarea sufletului.
Fiți mai buni, deși e rar
Nu faceți totul amar!
Nu loviți și nu strigați!
Așa lumea o stricați.

Elev: **Pătrășcan Angela**
Clasa a VI-a A
Prof. coordonator: Varga Marinela

Echipa de fotbal - juniori, din Șanț - locul al III-lea la turneul „Cupa Satelor”, ediția 2021-2022

Nefârtatul de la joc

Folclor

Îmi povestea bunica mea, Eleonora, că-i spusese bunica dumneaei, în copilărie, pe nume tot Eleonora, că, în vremurile îndepărtate, feciorii își spuneau unii altora fârtate. Tot în acea vreme, era un obicei frumos, pe care și eu l-am apucat, și anume „Jocul în drum”. În timpul cununiei religioase din biserică, colăcarii și druștele, dar și alți feciori și fete încingeau jocul în drum, chiar în fața bisericii și a primăriei. Puteau să vină la joc feciori și fete care nu participau la nuntă. Jucau cu toții câteva jocuri, ceterașii cântau chiar pe treptele primăriei, iar, când ieșeau mirii cu nașii și tarostii din biserică, colăcarii și druștele se aliniau, luau steagurile și însoțeau alaiul de nuntă cu strigături până la locul unde se ținea masa (ospașul), mai târziu, căminul cultural, iar fetele și feciorii care nu erau „de-ai nunții” plecau acasă. Venea și multă lume să vadă nunta, mai ales care cu cine joacă. Cei care am apucat acest obicei știm despre ce este vorba. Introducerea aceasta am făcut-o pentru cei care nu au mai prins acest joc și nu știu cum și cu ce ocazie se desfășura.

Tot în acele vremuri de demult, venea ori de câte ori se întâmpla să fie nuntă, doar ca să joace în drum, un fecior frumos îmbrăcat, înalt, foarte bun jucăuș, încălțat de fiecare dată doar cu cizme bine lustruite, niciodată cu opinci, cum mai veneau feciorii ce nu aveau

de participat la nuntă, dar cam mic la picior, comparativ cu statura lui, motivul o să-l aflați spre finalul povestirii.

Într-o sâmbătă-seara, a fost o nuntă mare, cu alai de druște, rânduri multe de colăcari pedestri, care șuierau și strigau, scuturau steagurile, iar, ca niciodată, erau vreo opt sau chiar zece colăcari pe cai. După ce nunta a intrat în biserică, druștele și colăcarii se pregăteau de joc. Ca de obicei, a sosit și străinul. Feciorii l-au primit cu bucurie: „Bun venit la joc, fârtate!”, fetele la fel, s-au bucurat și ele, apoi se încinge jocul. După mai multe suite de jocuri, „De-a mâna”, „Roata lui Tâlbure”, „Joc de doi”, se pregătesc de Arcaneaua, un joc fecioresc. În cadrul acestui joc, primul fecior purta în mână o vergea și încerca să lovească cu ea pe ultimul, din acest motiv atât primul, cât și ultimul trebuiau să fie foarte iscusiți, cel din față ca să ajungă pe cel din spate, iar cel din spate să nu fie lovit cu vergeaua. Din ospitalitate, localnicii i-au dat vergeaua străinului și se apucă de jucat și de strigat: „Cine joacă Arcaneaua, bate fundul cu vergeaua”. Când era jocul mai în toi, și străinul foarte concentrat să ajungă cu vergeaua pe ultimul din formație, tocmai când dă să-l atingă, de sub cămașă îi iese o coadă, fără ca el să-și dea seama să și-o retragă măcar. Toată lumea se sperie, își face cruce, fetele și femeile se apucă de țuit (zbierat, țuit), se oprește jocul, feciorii fac roată în jurul străinului, iar unul mai curajos merge ață la el, îl bate cu mâna pe umăr și-i spune răspicat: „Trage-ți coada, nefârtate!”.

El își retrage repede coada, apoi se prefacă că nu știe despre ce vorbesc ei și le spune: „Măi, fărtați, vi se pare vouă. De unde să am eu coadă?” Feciorii din sat se prefacă că lasă de la ei, mai pun de un joc de învățit,

la care să participe și fetele, bineînțeles, cele care n-au fugit de spaimă, și se duc la ceterași cerându-le să mai zică de învățit, cu gândul ca în timpul jocului să fie cu ochii pe el, iar de vor vedea că se îndepărtează, să-l urmărească încotro se duce. Începe jocul, străinul intră pe Cobășel, se îndepărtează, ai noștri se prefacă că nu bagă de seamă, apoi câțiva mai curajoși se apucă și-l urmăresc. Ajunge la drumul ce o ia spre cimitir și urcă repede la deal. Feciorii se duc și ei, dar, ca nu cumva să-i vadă sau dacă-i vede să creadă că-l urmăresc, se duc pe Cobășel în sus, iar când ajung cam prin dreptul porții cimitirului, urcă drept la deal pe coastă. De precizat că atunci coasta nu era împărțită oamenilor și nici îngădită. Când ajung în cimitir, puțin mai la deal de poartă, îl zăresc descălțându-se, din cizme își scoate copitele, ascunde cizmele în iarbă, sub un pom, apoi intră într-un mormânt. Atunci își dau seama feciorii din ce motiv nu era prea mare la picior, pentru că nu avea tălpi de om, ci copite. Se întorc tinerii înapoi în sat și se duc la nuntă și povestesc ce-au văzut. Se hotărăsc să se ducă spre dimineață, după ce cântă cocoșii a treia oră, când se credea că nimic necurat nu mai are putere să se arate, și să-i aprindă cizmele, să nu se mai poată întoarce. Așa au și făcut. Au luat niște vreascuri pentru foc, ceva de aprins, o rudă lungă cu care să ia cizmele fără să se atingă de ele și s-au dus în cimitir. Au făcut focul, au luat cizmele și le-au aruncat în foc, apoi, și ruda, după care s-au întors în sat.

Curioși, au așteptat să vadă dacă va mai veni la joc la următoarea nuntă, însă nu a mai venit niciodată de atunci încolo.

Prof. Dănilă FILIPOI

Odă festivă - la jubileul de 25 de ani al Reuniunii învățătoarești greco-catolice „Mariana” - 20 octombrie 1901

Când pe urmele lui Marte,
De sânge străbun udate,
Până și-n străin pământ
De viteji, ce nu mai sunt –
În aurora libertății,
Și sub cumpăna dreptății,
S-a aprins întâi lumină
De-a muselor farmec plină,
A pus Minerva la cale
Și-n a Someșului vale,
Cu tăria ei de divă
O virtute redivivă,
Și flăcări din mii de stele,
Ce se-nfrumuseța cu ele,
S-a dat nouă ca un far
La acest ținut car,
Că se-nălța iară sus,
Din-tunericul nespul,
Sortea lumii subjugate
Prin o neagră nedreptate.
Și din a luminii mare
A-mărșit la fiecare:
Sori și minte și virtute,
Ca să lucre pe-ntrecute,
Spre a lumii luminare,
Spre a patriei salvare,
Și apoi musele în cor
Ajută la ogor.
Și cu noi ele lucrând
Le-auzeam mereu cântând:
Salva, Nepos, Romuli,
Tu de azi liber vei fi!
De-atunci popoarele toate
Au avut de școală parte.

După cinci lustre-ncheiate,
Azi și musele iau parte,
La o oră de mărire
Și de rară fericire.
Când azi lustre cinci ori cinci,
Bărbați crescuți din opinci,
Le serbează cu mândrime
Scumpa învățătorime.
Și la bucuria lor,
Cântă musele în cor:
Că privind peste trecut

Pieptul l-i de fălă-mplut –
Că virtutea reînviată
N-a fost rău încredințată;
Și ogorul e lucrat,
Ba și fruct bun secerat.
Iar privind spre viitor,
Mergea lucru tot cu spor.
Curgă sudoarea-n șiroaie,
Plugul lor nimic nu-l moaie;
Vie negri orice nori
Nu se cuprind de fiori!
Că-nainte e lumină,
Îndărăpt, o minte plină
De pățanii din trecut,
Ce servesc de tare scut.
Trupa-i mare și-n armată,
Cu raze din sori luată,
Și columna cea de foc
Merge, de nu stă pe loc,
O duc „Moisi” românești,
Care rar mai întâlnești.
Marea Roșie desfăcând
Prin sudori grele luptând,
Și-ntunericul se pierde
Ca de lumină se vede.
Și trec pe uscat pământ,
Că-s soli ai Domnului Sfânt,
Și știu a grăi cu stele
Și-a lua lumini din ele.
Astăzi focul vestalin
E prea a Larilor sân
Și-i păzit în orice loc
Cu tărie și noroc,
De ai noștri-nvățători,
De popor luminători,
Prin nobila emulare
Pus-au lumea în mirare.
Ei ne-nvăță: datorință,
Spun de drepturi și scutintă,
Și din ramul necioplit
În un mod mult iscusit,
Cu răbdare și credință
Și conștii de datorință,
Ei formează chip ceresc:
Înger, din om pământesc.
Și-apoi câți fugeau de stele

Întind mâna după ele,
Până și codrul umbros
De lumină e setos
Și de dulcele ei glas
Fiul nopții e atras.
„Școală” strigă pruncu-n brațe
Și de mă-sa se descață,
Că e prefăcut în sânge
Azi știință de a-și strânge,
Și el strigă de departe
„Dați-mi carte, să am parte”!
Trebuie ținut dară pas,
Că de alți secolii-am rămas!

Știți, demult era odată
O zicală-nconorată
Că: „Quem dei oderunt
Paedagogum fecerunt”.
Și era dreaptă zicala,
Că era rea și tocmeala:
Oamenii fugeau de școală
Ca și de-o grețosă boală,
Și pe biata dascălime
N-o băga în samă nime.

Știm că orice novațiune
Face-n lume reacțiune,
Și pân ce noaptea se-nvinge
„Ziua”-n umiliri se plânge;
Și-ntunericu-i învins,
Când lumina s-a aprins.
Veni și luminii odată
Zi de plată și răsplătă;
După multă suferință
S-au aflat că-i trebuință
De o trupă lucrătoare
De lumină purtătoare,
Ce-n suflute înghețate
Face foc sfânt a străbate,
Spre-a ridica la-nălțime
Decăzuta omenime,
Spre-a da oricui dreptul său
Ce-i lăsat de Dumnezeu.
Azi e lege, ce dispune
A-nvăța toți fapte bune,
Să arăm, să secerăm,

Pe popor să-l luminăm,
În dreptate, în credință,
În timp greu spre datorință.
Înainte pui de lei!
Înainte frații mei!
După ziua jubiliară
S-apucați toți plugul iară
Spre auriul jubileu,
Ce vi-l dorim toți și eu,
Și să faceți tot mai mult,
Ca în cesta, ce-a trecut,
Că puterile-s probate
Și cu noi sfânta dreptate.
Și privind toți înapoi
Peste anii de război,
Să putem strigare dar,
N-am viețuit în zadar.
Cât în lume noi am stat,
Lucruri cerești am lucrat.
Steagul, care ni s-a dat,
De vifore-i sfărțecat,
Dar din mână n-a căzut,
Că-i a țării mele scut,
Și azi e de argint curat
Cu sudoare sus purtat,
Dar de laude îi cuprins,
Și cu foc ceresc încins,
Cu coroană argintie
Și cu laude o mie.
Iar la lustrele de zece
Nime nu-l va mai întrece,
Că toiașul i-a nverzi,
Cununa-i s-a-nauri!

Dar aici să stăm pe loc,
Pentru cei căzuți în foc,
Din cununa de la vale
Să rupem vreo trei petale,
Și cu lacrimi de iubire,
Spre eternă amintire,
Să le punem pe mormânt
La frații ce nu mai sunt.
Și-n toiașul cel de lemn
Să le scriem lor pe semn
De eternă suvenir:
Numele spre nemurire.

Te salut trupă vitează!
Fii tu științei de pază!
Larilor de ocrotire,
Binelui public mărire,
Patriei-i fi tu scut.
Ca părinții din trecut!
Reuniune „Mariană”
Înainte cu-a ta peană!
Din trei văi te-ai adunat
Azi, sub steagul ce-ai jurat.
Din cărarea apucată
Nu-ndărăptă niciodată
Și patronul, ce-ai ales
Lumineze al tău mers,
Că-n ziua de judecată,
Când de sus vei fi-ntrebată:
Pe pământ cât ai stătut,
Spune-mi drept ce ai făcut?
Tu să poți răspunde tare
-N ochii lumii spre mirare,
„Doamne-n lume cât am stat,
Pe tin' te-am reprezentat”.

Mie-acum vă rog a-mi zice,
Condeiu-mi să nu se strice,
Ca la a doua convenire
Rămânând toți în unire,
Auriul jubileu
Să vi-l cânt mai mândru eu.

Rodna Nouă, 1901

Pamfilu Grapini,
preot greco-catolic,
membru ordinar al reuniunii

Textul provine din Memorialul Reuniunii învățătoarești greco-catolice „Mariana” din Năsăud, 1876 - 1901, Năsăud, 1901, pp. 96 -99.

A consemnat:
Alexandru DĂRĂBAN

Istorie locală

Comuna Șanț - Repere în timp (1919 - 1989)

Așa cum afirmam în numărul trecut, anul viitor, comuna Șanț va sărbători împlinirea a 250 de ani de la atestarea sa documentară (1773) ca o comună de sine stătătoare. Premergător acestui important eveniment din viața șanțenilor, continuăm consemnarea, în paginile revistei „Izvorul Someșului”, a principalelor repere temporale care țin de istoria locală a comunei Șanț, cu precizarea că materialul este supus completărilor.

Aflați în vizită în Transilvania, timp de câteva zile, regele Ferdinand I al României și regina Maria, în după-amiaza zilei de **26 mai 1919**, au ajuns la Bistrița. Toate satele de pe Valea Someșului și din întregul județ și-au trimis, cu trenuri speciale, delegați înveșmântați de sărbătoare, cu steaguri, pentru a-i întâmpina pe noii conducători. Din comuna noastră au participat 80 de șanțeni.

În **22 ianuarie 1920**, a poposit la Șanț și în împrejurimi, pentru vânatoare, timp de trei zile, prințul Carol, cu o suită de ofițeri. La venire, a fost întâmpinat de conducerea comunei în fața unei porți de triumf ridicate înaintea bisericii.

În ziua de **26 iulie 1920**, episcopul de Gherla, dr. Iuliu Hossu, a făcut o vizită canonică la Șanț. A fost întâmpinat, cu mare fast, de către întreaga suflare a comunei.

În locul clopotelor luate din turnul bisericii în timpul războiului (1916), au fost aduse altele trei în **29 iulie 1923**.

În **1924**, a luat ființă „Societatea studenților români” din Rodna Nouă (Șanț).

În ziua de **11 iunie 1925**, primăria comunei Șanț a cumpărat, contra sumei de un milion trei sute cincizeci mii lei, de la Stemerez C. din Borșa (Maramureș), muntele Preluca Cerbului.

Din **1925**, comuna se numește oficial Șanț. Rodna Veche devine Rodna.

Primarul comunei Mihăilă Cicșa a luat parte, în **24 iulie 1926**, la Curtea de Argeș, la înmormântarea regelui Ferdinand I.

În **1928**, conform mărturisirilor scrise ale profesorilor Viorica și Septimiu Grapini, *Însemnări din viața comunei Șanț 1900 – 1989*, în comună, spre marea mirare a sătenilor, mai ales a celor mici, și-au făcut apariția primul „motor pe trei roți, două în spate și una în față” și prima bicicletă, bicicleta aparținând unuia dintre fiii părintelui Pamfilu Grapini.

La **16 aprilie 1930**, părintele Pamfilu Grapini a fost decorat de regele Mihai I cu „Steaua României” în grad de ofițer.

În **1934**, s-a înființat Căminul cultural.

În anii **1935** și **1936**, Institutul Social Român, condus de sociologul Dimitrie Gusti, prin „echipele monografice” care alcătuiau așa-zisa „Echipă regală”, a întreprins în comuna Șanț cercetări sociologice, etnografice și de folclor, realizând filmul „Satul Șanț” (de Henri H. Stahl – scenarist și regizor, și Tudor Posmantir – imagine și montaj), al treilea de acest fel din România, film prezentat atât în țară, cât și peste hotare, la Paris și New York. Amintim că filmul a cuprins și obiceiurile de nuntă, nunta filmată nu a fost o improvizație, ci o realitate, mirii fiind tinerii Sângeorzan Iosif și Olar Reghina, iar nași, prof. Dimitrie Gusti și țărancă Grapini Octavia, soția lui Grapini Timoftei și mama prof. Septimiu Grapini. Tot atunci, s-a născut „teatrul popular nescris”, grație săteanului cu mintea ageră și cu vorba hătră Constantin Iugan. În **1935**, s-a pus piatra de temelie a căminului cultural.

În **primăvara anului 1936**, prin echipa regală, s-a cumpărat o casă din comună (ridicată în 1876, proprietar Emilian Grapini), a fost transportată la București și recondiționată în muzeul satului, azi Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”.

Căminul cultural din Șanț a primit, în **1937**, titlul de „Cămin model” și un premiu în valoare de 5000 de lei.

În perioada **1940 – 1945**, comuna Șanț, făcând parte din teritoriul cedat Ungariei în urma Dictatului de

Foto: Lucian Grapini

la Viena din 30 august 1940, a trecut sub administrație maghiară. În **1942**, s-a pietruit șoseaua și s-a construit podul de beton din centrul comunei, peste Cobășel, pod pe care germanii, pe timpul retragerii, în toamna anului **1944**, după evacuarea șanțenilor la Rodna și Feldru, îl vor arunca în aer, producând distrugerii mari bisericii și caselor din jur, și vor incendia fabrica de cherestea din Valea Mare și morile de făină din localitatea Șanț.

Prin desființarea Bisericii Române Unite cu Roma, dictată de regimul comunist, în **1848**, biserica din Șanț a devenit ortodoxă, iar sătenii au trecut în marea lor majoritate la ortodoxism. Preoții greco-catolici care au refuzat să facă asta au fost arestați.

În **5 martie 1957**, s-au aprins primele cinci becuri la instituțiile din localitate. Cei mai impresionați au fost copiii.

În **1958**, au început lucrările de construcție a unui nou local de școală, edificat prin contribuția voluntară a locuitorilor.

Dacă până în anul 1959, șanțenii vizionau filme aduse de caravana cinematografică, începând cu **16 iunie 1959**, comuna a intrat în posesia unui aparat de proiecție pe bandă îngustă. Proiecționist: Luchî Octavian.

În **toamna anului 1959**, comuna a fost radioficientă.

Începând cu anul școlar **1960/1961** s-a acordat, pentru prima dată în istoria școlii, manuale gratuite. În **toamna lui 1960**, s-a dat în folosință parterul noii școli.

În ziua de **15 februarie 1961**, între orele 08.43 și 10.53, a avut loc o eclipsă de soare. Copiii și-au adus la școală bucăți de sticlă afumată prin care au privit fazele eclipsei. Au fost interesați de fenomen și mulți localnici maturi. În **toamna aceluiași an**, s-a dat în folosință, la întreaga lui capacitate, noul local de școală.

În ziua de **16 mai 1962**, s-a înființat ghișeul poștal din Șanț, iar în **august același an**, s-a deschis magazinul „Aprozar”.

În **13 ianuarie 1963**, s-au aprins becurile pe strada principală a comunei (în centru). Curentul era produs într-o „miniuzină” instalată lângă anexele primăriei, aproape de Someș. Miniuzina era deservită de fierarul Leontin Lechințan.

Primul elicopter văzut de șanțeni și-a făcut apariția pe cerul satului la **1 iulie 1965**.

S-a descoperit peștera de pe Cobășel (**septembrie 1968**).

În **1969**, comuna a fost cercetată de sociologi conduși de prof. Stanciu Stoian.

Prima promoție de absolvenți cu 10 clase a ieșit de pe băncile școlii în **iunie 1971**.

În **1972**, în comună s-au făcut cercetări sociologice și etnografice de către o echipă condusă de prof. Octavian Neamțu.

Comuna Șanț a fost racordată la sistemul energetic național (**13 martie 1973**).

Prima librărie din sat s-a deschis la **26 aprilie 1974**.

În **3 ianuarie 1975**, s-a pus în circulație, după-amiaza, autobuzul Rodna – Șanț.

În **10 ianuarie 1976**, a rulat, în premieră, la Căminul cultural, filmul „Comuna Șanț după 40 de ani”.

Prima orchestră din Șanț a evoluat pe scena Căminului cultural în **martie 1976**. Din orchestra înjghebată au făcut parte: Căilean Pavel, Natarăș Octavian, Forogău Florin și Forogău Leon.

În **iunie 1976**, s-a amenajat parcul de lângă podul Cobășelului. Tot atunci, s-a

terminat și poarta de intrare în parc.

În **vara lui 1976**, s-au finalizat lucrările de reparații la biserică și au început lucrările de etajare și renovare a clădirii primăriei.

În anul **1977**, într-un cadru festiv, în prezența unor personalități marcante ale culturii românești, s-a sărbătorit împlinirea a 150 de ani de existență a școlii.

În **noiembrie 1977**, în centrul comunei, s-au instalat difuzoare. Acestea „și-au făcut datoria” în noaptea de 31 decembrie/1 ianuarie, când a fost transmis programul de „Anul Nou”, în prima zi a anului 1978 toată ziua „a cântat difuzorul”.

Prof. Onisim Filipoiu, fiu al satului, a donat școlii, în **3 ianuarie 1978**, materiale bibliografice.

Prima sedință a Consiliului popular în noua sală festivă a sediului etajat și renovat a avut loc în **22 ianuarie 1978**.

În **30 aprilie 1978**, în urma unui foraj, la valea Fătăciunii, s-a format un „izvor artezian”. În **4 iunie**, a avut loc o excursie cu școala la acest izvor.

La **1 decembrie 1978**, cu prilejul sărbătoririi a 60 de ani de la Marea Unire, Enea Grapini, fiu al Șanțului, a fost decorat cu „Steaua Republicii”, el fiind unul dintre cei 12 bărbați de seamă ai Consiliului Național Român constituit la Alba Iulia în 1918.

În **2 februarie 1979**, a decedat Sângeorzan Iosif, mirele din nunta filmată de „Echipa regală” în 1935. În **vara aceluiași an (iulie)**, a început construcția blocului din centrul așezării.

În **3 martie 1980**, a avut loc, la Bistrița, înhumarea eroului șanțean al Marii Uniri, Enea Grapini. La funeralii a participat o delegație de țărani și de intelectuali din Șanț (38 de persoane), condusă de prof. Septimiu Grapini.

S-a dat în folosință primul apartament din blocul nou construit în centrul comunei (**4 aprilie 1983**).

În urma pensionării preotului Buta Ioan, a preluat parohia, la **1 martie 1984**, noul preot, Grapini Ioan, originar din Rodna. Părintele Buta a plecat din localitate după câteva zile (**9 martie**), fiind petrecut de mulți credincioși emoționați și de dangătul clopotelor.

(Continuare în pagina 14)

Leon-Iosif GRAPINI

Sărbătoarea Rusaliilor

Sărbătoarea Rusaliilor este cunoscută și sub denumirea de Duminică Cincizecimii sau a Pogorării Sf. Duh. Anul acesta a fost prăznuită pe 12 iunie. A fost numită Rusalii de la „sărbătoarea trandafirilor” din lumea romană „Rosalia” consacrată cultului morților, nu întâmplător sâmbăta dinaintea Rusaliilor este destinată pomenirii celor adormiți, zi cunoscută și sub denumirea de „moșii de vară”.

Denumirea de Cincizecime vine de la faptul că se prăznuiește la 50 de zile de la Paști. În această zi, după terminarea slujbei religioase, preotul iese în procesiune cu credincioșii în cimitir sau pe câmp pentru a sfinți apa folosită pentru țărini, iar oamenii împodobesc mormintele cu flori și cu frunze verzi.

Pogorârea Sf. Duh nu are o dată fixă, face parte din sărbătorile cu dată schimbătoare. Este prăznuită întotdeauna la 10 zile după Înălțarea Domnului sau la cincizeci de zile după Paști. Este ziua în care Duhul Sfânt s-a pogorât în chip de limbi ca de foc asupra apostolilor. Sfântul Grigore Palama spune că Duhul Sfânt s-a revelat la Cincizecime în chip de limbi ca de foc pentru a ne descoperi că este de aceeași ființă cu Dumnezeu Cuvântul, „căci nimic nu este mai înrudit cu cuvântul decât limba”.

Pogorârea Sf. Duh a fost făgăduită de Mântuitorul Hristos înainte de Patima Sa. „De folos este ca Eu să Mă duc, că de nu Mă voi duce Eu, Mângâietorul nu va veni. Că iarăși Voi ruga pe Tatăl, și alt Mângâietor Vă trimite vouă, Duhul Adevărului care din Tatăl purcede”. Iar înainte de Înălțarea Sa la cer, din nou le promite pogorârea Duhului, „iar voi să rămâneți în Ierusalim până când vă

veți îmbrăca cu putere de sus”.

Împlinirea promisiunii a avut loc la zece zile după Înălțare, în dimineața zilei în care evreii din toată lumea serbau la Ierusalim Cincizecimea, ziua primirii legii de către Moise pe muntele Sinai.

Din momentul împărțirii de Duhul Sfânt, ucenicii au început să vorbească în limbi neștiute de ei până atunci. Luminați de Duhul Sfânt, ei s-au făcut înțeleși de iudeii veniți din toată lumea la Ierusalim cu ocazia sărbătorii Cincizecimii.

Pr. prof. Ene Braniște menționează în Liturgica Generală că sărbătoarea Rusaliilor este cea mai veche sărbătoare creștină împreună cu cea a Paștilor, fiind prăznuită încă din vremea apostolilor. Această sărbătoare este menționată în Canonul 20 al Sinodului Întâi Ecumenic de la Niceea din anul 325.

Așadar, la Rusalii s-a născut Biserica creștină ca instituție istorică, divino-umană. Și în cea de atunci ne găsim și noi astăzi, și toți cei ce vor veni după noi până la sfârșitul lumii. Nimeni n-a biruit-o, nimeni n-a reușit să o distrugă, deși nu putini au fost, și mai sunt și astăzi, care s-au luptat și se mai luptă cu ea. Toți au pierdut lupta cu ea, astfel că ea a rămas neclintită prin vitregiile istoriei.

Preot Vasile URECHE

Comuna Șanț - Repere în timp

(Urmare din pagina 13)

La „Casa Șanțului” aflată în Muzeul Satului din București, o echipă de meșteri locali, condusă de Pomohaci Leontin, a executat reparații (iulie 1985).

În martie 1987, profesorii Viorica și Septimiu Grapini au finalizat, în manuscris (dactilografiat), lucrarea „Scurtă monografie a comunei Șanț (1773 – 1986)”, pe care au prezentat-o Consiliului popular.

La începutul lui mai 1987, au fost aduși 200 de militari pentru a lucra la mină. Cazarea lor s-a făcut în Valea Mare. Au plecat din comună un an mai târziu (13 mai 1988).

În 4 ianuarie 1988, capii de familie care aveau planificate nunți în acel an, au fost chemați la postul de miliție pentru a da o declarație că, pentru pregătirea ospățului de nuntă, nu vor sacrifica vite ori viței, fiind permise spre tăiere doar ovinele, porcinele și păsările.

În ianuarie 1988, au fost imputați 50 de gospodari (cu despăgubiri în lei), pentru că nu au predat la stat cota de lapte pe anul 1987.

În urma ploilor abundente, în 9 iunie 1988, au avut loc inundații pe Someș. La Valea Mare s-a rupt digul lacului de decantare de la Dealul Untului, sterilul deversându-se în albia râului și producând însemnate pagube gospodăriilor afectate.

Pe trotuarul din centrul comunei s-a montat, în 29 septembrie 1988, un panou cu obligațiile contractuale ale șanțenilor pe anul respectiv: 154 bovine, 312 porcine, 442 ovine, 737 miei, 5700 hl lapte de vacă, 740 hl lapte de oaie și 13,6 tone lână.

Începând cu 11 ianuarie 1989, s-a desființat comuna Șanț și a intrat în componența comunei Rodna,

prevăzută a deveni oraș. În 19 ianuarie același an, la Rodna, s-a constituit Consiliul popular, cu participarea deputaților din ambele comune unite (Șanț și Rodna) care vor forma viitorul oraș.

În perioada februarie – noiembrie 1988, s-a construit din beton podul din centrul comunei. În anii 1988 și 1989 s-a lucrat, cu militari în termen, la betonarea șoselei din localitate care duce la pasul Rotunda.

Animatorul teatrului nescris Iugan Constantin (92 de ani) a fost condus pe ultimul drum (17 octombrie 1989).

În jurul orei 11.00 (22 decembrie 1989), a avut loc manifestația șanțenilor împotriva regimului comunist. La sediul primăriei din Șanț au fost arborate două drapele tricolor. Din școală au fost scoase de copii și tineri lozincile comuniste, tablourile și cărțile lui Nicolae Ceaușescu, care au fost arse. Clopotele bisericii din localitate au fost trase în dungă. S-a constituit Comitetul (provizoriu) al Salvării Naționale cu următoarea componență: Iugan Emil – vicepreședintele comunei, preotul Grapini Ioan, Ostace George – directorul școlii și Grapini Septimiu. În 23 decembrie, s-a ales un nou comitet al salvării în care au fost cooptați Ica Hojda, Cristina Grapini și Ion Boanchiș. În 27 decembrie, Consiliul local al FSN a întocmit o telegramă în care șanțenii și-au exprimat dorința de a se reînființa comuna Șanț. În 28 și 29 decembrie, magazinul din localitate a fost aprovizionat cu mult-asteptatele mărfuri și alimente.

(Continuarea în numărul următor)

Leon-Iosif GRAPINI

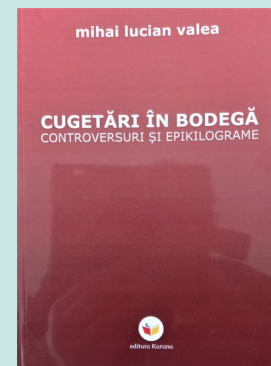
Cărți primite la REDACȚIE

Aurel Domide-Șanțanu, *Anotimpuri de cuvinte*, Editura Arhip Art, Sibiu, 2008

Dumitru Munteanu, *Comuna Șanț - Repere monografice interbelice*, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2014

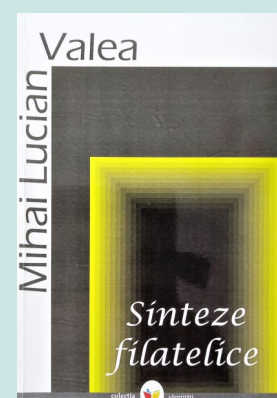
Mihai Lucian Valea, *Cugetări în bodegă*, Editura Karuna, Cluj-Napoca, 2017

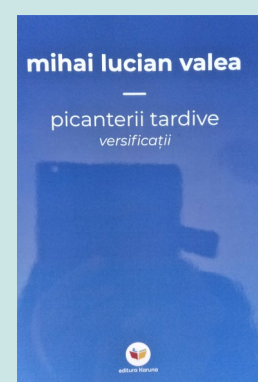
Mihai Lucian Valea, *Baliverne*, Editura Karuna, Bistrița, 2014

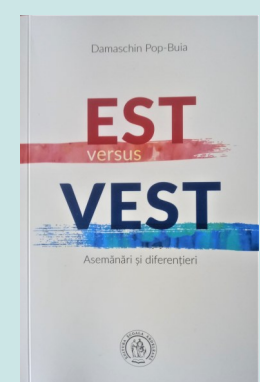
Valer Pop, *Cântărend curcubeul*, Editura PIM, Iași, 2020

Mihai Lucian Valea, *Sinteze filatelice*, Editura Karuna, Cluj-Napoca

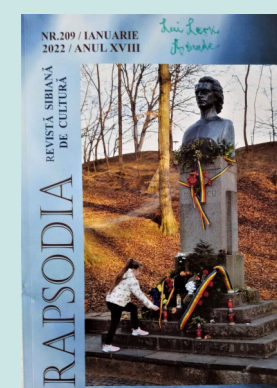
Mihai Lucian Valea, *Picanterii tardive*, Editura Karuna, Cluj-Napoca, 2022

Damaschin Pop-Buia, *Est versus Vest*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022

Ioan Partene, *Viața și operele lui Anton Pann*, Editura PIM, Iași, 2022

Revista sibiană de cultură *Rapsodia*, nr.209/ianuarie 2022

Istorie locală

„Satul Șanț” – un film pentru eternitate

Pamfilu Grapini, preot al comunei Șanț în prima jumătate a veacului trecut (1901 – 1939) a lăsat posterității, pe lângă o serie de articole publicate în presa vremii, două lucrări valoroase pentru istoria Țării Năsăudului și nu numai, *Monografia comunei mari Rodna-Nouă (Șanț), 1773-1903*, alcătuită după rigorile vremii și editată la Bistrița, de Tipografia A. Baci, în 1903, lucrare considerată, la acea vreme, una dintre cele mai bune de acest fel, și *Cartea vieții sau momentele de eternă amintire începând de la 1903*, un jurnal în care a consemnat, an de an, până în 1945, de cele mai multe ori cu lux de amănunte, fapte, întâmplări și evenimente locale, naționale și mondiale, publicat la Editura Mușatinii din Suceava, în 2003.

Răsfoind acest jurnal, iată ce găsim consemnat, printre multe altele, la anul 1935: 6 iulie. Zile de bucurie. Mult-așteptata echipă regală sosește printre noi. Întâmpinată cu fanfară și cu 12 călăreți la gara Rodna, iar în centrul comunei noastre, cu pompieri în sărbătoare, țărani și țărănci, copii și copile, circa 600 de oameni pe ambele părți ale drumului, pe o lungime de peste 400 de metri, iar în fața bisericii vechi s-a făcut Poartă de Triumf, cu brazi și flori și cu inscripția „Bine ați venit! Trăiască echipa regală!”. Au fost primiți de toate autoritățile comunei, în frunte cu parohul arhidiacon Pamfilu Grapini, care i-a salutat și îmbrățișat în numele comunei. (...) Echipa regală se pregătește de plecare. În 29 septembrie după-masă, s-a ținut o adunare cu întreg poporul, ca o încheiere a lucrărilor echipei regale pe acest an.

Activitatea echipei regale (în fapt, echipa monografică și echipa studenților, reunite), patronată de Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, alcătuită din zeci de persoane și coordonată de directorul Fundației, renumitul sociolog Dimitrie Gusti, înscrisă în amplul proiect de ridicare a satului românesc, a desfășurat, în două campanii succesive, în 1935 și 1936, la Șanț, acțiuni de culturalizare a sătenilor, de cercetare sociologică și de investigare monografică. Acțiunea echipei formate din sociologi, etnografi, folcloriști, muzicieni, oameni de literă, medici și veterinari, asistente medicale, alți specialiști și studenți a cuprins patru „capitole”: sănătate, muncă, minte și suflet. Nu este exclus ca, pentru aceste studii, unul dintre criteriile de selecție a localității Șanț să fi fost și existența monografiei amintite anterior, care oferea o multitudine de date despre Țara Năsăudului, Valea Rodnei și, cu precădere, despre comuna Șanț.

În răstimpul celor aproape trei luni ale anului 1935, după cum aflăm din același jurnal, s-au efectuat 40 de conferințe, 10 șezători, 30 de zile de școală sătească, 40 de consultații agricole, 20 de măsurători în teren, altoirea a 60 de pomi, săparea de șanțuri pe o lungime de 5000 de metri, construirea a 6 poduri și pietruirea altor 6, pregătire premilitară cu 290 de localnici, 112 ore de instruire gospodărească, 56 lecții de bucătărie și instruire la țesătorie cu 88 de sâtence, 3305 consultații medicale și 978 recoltări și analize de sânge (de acestea au beneficiat și locuitori din comunele învecinate), acțiuni de medicină veterinară - 225 de consultații, 215 intervenții chirurgicale și 130 vaccinări la animalele din munți și din sat, s-au împărțit 500 de zia-

re „Albina” și alte activități benefice pentru săteni.

Firește, toate aceste acțiuni își au importanța lor incontestabilă, dar cea mai semnificativă din punct de vedere cultural este realizarea, în septembrie 1935, a filmului documentar *Satul Șanț din ținutul de graniță al județului Năsăud*, care, alături de trupa de teatru nescris, înființată în același an, la inițiativa și îndemnul lui Dimitrie Gusti, va duce faima ultimei localități de pe Valea Someșului Mare în întreaga țară și chiar și în străinătate.

Satul Șanț este al treilea film documentar sociologic, alb-negru, fără sonor, realizat după „Drăguș” (Țara Făgărașului), în 1929, de către Paul Sterian și Nicolae Argintescu-Amza, și „Cornova” (Basarabia), în 1931, de către Henry H. Stahl, Tudor Posmantir și Anton Golopenția, fiind cel mai lung dintre ele (o oră și cinci minute) și beneficiind de cea mai bună tehnologie de producție existentă în acele timpuri. Producătorii filmului sunt Fundația Culturală Regală „Principele Carol” și Institutul Social Român, iar realizatorii lui, Henry H. Stahl – regie și scenariu, și Tudor Posmantir – imagine și montaj. Este pentru prima dată când frumoasele meleaguri și oamenii destoinici ai satului de munte, urmași ai grănicerilor de altădată, sunt surprinși pe peliculă, într-un documentar de mare valoare etnografică și folclorică. Filmul cuprinde două părți. În „actul întâi”, ca să păstrăm grafia filmului, sunt redate, cu explicații scrise, premergătoare instantaneelor și acțiunilor filmate, cadrul natural al comunei așezate în lunca Someșului Mare, între Munții Rodnei, ai Suhardului și Bârgăului, componența unei gospodării țărănești specifice Țării Năsăudului, casele, cu accent pe locuința preotului, meseriașii comunei, unele activități domestice - îngrijirea animalelor, spălătul rufelor la râu, torsul -, munca la câmp - cositul, seceratul grâului, cultivarea și prelucrarea cânepii -, preocupările zilnice ale bărbaților - lucrul la pădure și la fabrica de cherestea a Societății „Regna” din cătunul Valea Mare, precum și oieritul -, obiceiuri și tradiții culturale, cum ar fi „Cununa” și „Descântatul” pentru bolnavi. Un spațiu mai amplu este consacrat unor momente importante din viața sătenilor: participarea la slujbele religioase și la adunările din fața primăriei - „Poruncile”, înmormântarea și, cu precădere, ceremonialul nunții de la sat, cu toate obiceiurile specifice. De precizat că nunta filmată nu a fost improvizată, ci a fost una reală, mirii fiind tinerii Sângerzan Iosif și Olari Reghina, iar nași, prof. Dimitrie Gusti și țărancă Grapini Octavia, soția lui Grapini Timoftei și mama prof. Septimiu Grapini, fost director timp de 24 de ani al Școlii Generale din Șanț și coautor

al celei de-a IV-a monografii a satului, *Scurtă monografie a Comunei Șanț (1773 – 1986)*. Partea a doua a filmului surprinde în mod real, neregizat, munca pe teren a membrilor echipei regale, de la activitatea doctorilor și a veterinarilor până la instruirile în școala de țesătorie și lucrări casnice, de la săparea de șanțuri și construirea podețelor până la șezătorile organizatorice de duminică și defilarea șoimilor, premilitarilor și străjerilor. În gospodărie, la muncile câmpului sau la șezătorile din zilele de sărbătoare, practic în toate acțiunile filmate, oamenii sunt înfățișați în straie populare.

Premiera filmului a avut loc, în prezența Casei Regale, la cinematograful „Aro” din București, în ziua de 5 februarie 1936, în fața a peste 2000 de spectatori - membri ai corpului diplomatic, intelectuali, profesori și elevi. Fiind un film mut, a fost acompaniat de corul țărănesc al Căminului Cultural din Leșu Ilvei, sat învecinat cu Șanțul. La spectacolul de gală au fost invitați și câțiva șanțeni, în frunte cu preotul Pamfilu Grapini. În anii următori, filmul a rulat și în marile orașe ale țării, chiar și peste hotare, la Expoziția Universală de la Paris, în cadrul pavilionului românesc, în anul 1937, unde a fost recompensat cu marele premiu al celei de a VI-a secțiuni. Comisarul general al României pentru această Expoziție a fost Dimitrie Gusti. Varianta sonoră, realizată de Constantin Brăiloiu cu melodii specifice Văii Someșului și adecvate imaginilor, a fost lansată la sala „Dalles”, în 11 octombrie 1939, iar versiunea în limba engleză, din 1938, a fost difuzată, în 1946-1947, la New York. În vremea comunismului, filmul nu a mai rulat în cinematografe, fiind păstrat în Arhiva Națională de Film doar originalul, fără sonor. Muzeul Grăniceresc Năsăudean a creat, în anii din urmă, și o variantă cu coloana sonoră instrumentală. Pe YouTube circulă și o copie prescurtată, de 27 de minute, editată de „Vatra Satelor din România”, care se încheie cu aspecte de la nunta filmată.

Ilustrăm materialul cu o fotografie din fondul imagistic al Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti”, („Steagul miresei” – aspect de nuntă din Șanț, Bistrița-Năsăud), realizată de renumitul fotograf Iosif Berman, primul fotoreporter autentic din România și fotograf al campaniilor sociologice coordonate de Dimitrie Gusti. Sursa: *Satele din România/Facebook*.

Încheiem spunând că în primăvara anului 1936, prin echipa regală, s-a cumpărat o casă din comună (ridicată în 1876, proprietar Emilian Grapini), a fost transportată la București și recondiționată chiar la intrare în incinta Muzeului Național al Satului „Dimitrie Gusti”. În 1936, la inaugurarea muzeului, au fost invitați de Dimitrie Gusti mirii și nașa din film cu soțul, învățătorii comunei cu soțiile, cu toții fiind cazați în această casă.

Filmul *Satul Șanț*, casa țărănească din muzeul satului și Teatrul Nescris „Constantin Iugan” (marcă înregistrată a Șanțului) îmbogățesc panoplia de valori spirituale și materiale ale frumoasei așezări transilvane de la poalele munților Rodnei, făcând-o cunoscută în țară și peste hotare.

Leon-Iosif GRAPINI

O nouă întâlnire cu Minulescu, după șaiszeci de ani

În ultima clasă de liceu, a XI-a, m-am îndrăgostit (pe neve) de o elevă din Brad, județul Hunedoara. Strada Zarand nr. 4. N-am să uit niciodată această adresă, dar acum nu mai țin minte cine mi-a recomandat-o și m-a sfătuit să-i scriu, că e așa și pe dincolo, zicea, mai rar față ca ea! Și i-am scris. Mi-a răspuns surprinzător de repede. Mi-a trimis și o poză, alb-negru, arăta foarte bine, ochi negri, fața expresivă, cu o sfântă candoare și o aură de noblete pe chip.

În anul următor, trecând dealul Feleacului și examenul de admitere la facultate, m-am trezit student în Cluj, unde urma să ne întâlnim, peste o vreme, căci fata era mai tânără decât mine cu doi ani. Îmi scria săptămânal, și eu îi răspundeam în aceeași zi. Una dintre scrisori era însoțită de o poezie. Șase strofe. Titlul și autorul lipseau. Trebuia să le ghicesc eu.

„Cheia ce mi-ai dat aseară -/ Cheia de la poarta verde - / Am pierdut-o chiar aseară.../ Dar ce cheie nu se pierde?” Greu examen, recunosc, că n-am încotro. Am tot citit-o și recitat-o, nu-mi aminteam s-o fi studiat în liceu, poezia îmi era necunoscută și mă vedeam deja compromis în ochii fetei! Dar m-a salvat, într-un final, fostul meu coleg de clasă din liceu, student la Filologia clujeană, Aurel Dragoș Munteanu, unul dintre cei mai străluciți elevi (dacă nu chiar cel mai!) din istoria liceului turdean „Regele Ferdinand” după Marea Unire, azi, Colegiul Național „Mihai Viteazul”. Grăbit să-i răspund fetei, simțeam deja cum cresc în ochii ei!

Mi-am amintit, mai deunăzi, de acest episod (petrecut cu șaiszeci de ani în urmă), când am primit prin poștă un superb volum: Ion Minulescu, „O sută și una de poezii”. Antologie, studiu introductiv și selecția reperelor critice de Monica Grosu, Editura Academiei Române, București, 2020. Volum în care figurează, evident, și poezia cu pricina: „Romanța cheii”.

Monica Grosu, căci despre ea va fi vorba în continuare, s-a născut la 6 octombrie 1976, în comuna Șugag din județul Alba. Este absolventă a Facultății de Litere, Filosofie și Istorie a Universității de Vest din Timișoara, specializarea română-engleză. Doctorat în Filologie la Universitatea 1 Decembrie 1918 din Alba Iulia, cu teza „Petru Comarnescu – monografie”, coordonator prof. univ. dr. Mircea Popa. Colaborează la principalele reviste de cultură din țară și a debutat editorial cu volumul „Petru Comarnescu, un neliniștit în secolul său”, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2020. O monografie literară, urmată de alte șapte cărți de critică și istorie literară, dintre care două sunt în colaborare cu Maria-Daniela Pănzan. Este prezentă, cu studii și eseuri, în 13 volume colective. Premiul pentru debut al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, 2008, plus alte patru premii ale Filialei Alba-Hunedoara a Uniunii Scriitorilor din România, în perioada 2010 – 2016.

Despre cărțile sale au scris: Mircea Popa, Cornel Ungureanu, Irina Petraș, Valeriu Răpeanu, Vistian Goia, Zenovie Cărlugea, Nina Stănculescu, Mihai Pascaru, Valeriu Oros, Lucian Gruia, Constantin P. Popescu, Maria Vaida, Sonia Elvireanu, Ironim Muntean, Ion Mărgineanu, Andrei Doicescu, Marius Certezan... Toată floarea cea vestită..., vorba poetului.

Este membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Alba-Hunedoara.

Așadar, acum putem vorbi despre un alt Minulescu. Un Minulescu al celor mai frumoase poezii din propria-i creație. Minulescu redus la esențe, ca să zicem așa. Cele o sută și una de poezii sunt selectate din 11 volume, apărute între anii 1908 – 1943 și din perioade.

„Beneficiind de o mare receptivitate din partea publicului larg, ne spune Monica Grosu în studiul său introductiv, amplu și aplicat, poezia lui Ion Minulescu a ajuns foarte cunoscută, nu doar în epocă, ci și mai târziu. Cantabilă și declamatorie, ea a atras și prin insulul peisajelor exotice, prin lexicul bogat, cu accente livești, și prin senzația de jovialitate pe care o transmitea. La succesul deplin a contribuit firea autorului însuși, om de lume, prezență constantă a cafenelelor bucureștene, figură de dandy care atrăgea privirile prin vestimentație și gesticulația abruptă. Adept al formelor moderne în artă, Ion Minulescu nu ezită să valorifice,

încă de la început, versul liber, simbolul, corespondențele inedite, creând orizonturi și spații fastuoase, tulburătoare prin nota de melancolie romanțată”.

Nimic de obiectat, căci Monica Grosu le spune „ca la carte” și nu greșeste nici când afirmă, bunăoară, că „Opțiunea estetică pentru simbolism este vădit exprimată în poeziile cu caracter programatic din acest prim volum, iar prin motto-urile alese, autorul își declară fâțiș admirația pentru poezia modernă europeană. Și cu toate că peisajul liric autohton nu oferea încă un context potrivit pentru receptarea acestui tip de poezie, iar Minulescu a întâmpinat repetate reticențe din partea contemporanilor, totuși, el se impune ca poetul romanțelor, al dorului de meleaguri îndepărtate și exotice, al misterului marin susținut de corăbiile ce pleacă și revin în port. Sedus de imagini intens colorate, de repetiții și de muzicalitatea cântecului de lume, Ion Minulescu se înfățișează în fața cititorilor în ipostaza poetului neînțeles, un călător solitar prin lume, care nu ezită să se autoironizeze și să vizeze la o insulă enigmatică și intangibilă. Cu spiritul străinului boem, poetul își invită contemporanii într-o zonă cu totul nouă, dar mulți par să rămână indiferenți la apelul său: «Deschideți poarta dar./ Și-n cale/ Ieșiți-mi toți cu foi de laur./ Iar voi, ce măsurați cu versul gândirile ce n-au măsură/ Veniți în jurul meu degrabă./ Și-n cântul lărilor de aur./ Pomiți cu mine împreună/ Spre lumea-n care nu-s castele cu punți/ Și șanțuri feudale./ Nici ruginite porți de-aramă, la care bat cei noi (sic) sosiți.../ Veniți cu toți cât mai e vreme./ Și mai puteți cânta -/ Veniți!/ Veniți, să vă aprind în suflet lumina stinselor făclii/ Și-n versuri fantasmagoria și vraja noilor magii!/ Iar cânturile voastre - / Cânturi cu care azi cerșiți o pâine - / Să le-nunun cu strălucirea aureolelor de mâine!.../ Doar poarta a rămas închisă la glasul artei viitoare.../ Era prin anul una mie și nouă sute opt – îmi pare». («Romanța noului-venit»).

Cuvântul introductiv ar merita citat în întregime, dar acest lucru nu e cu puțință, din pricini lesne de înțeles. Totuși, vom mai pune între ghilimele câteva fraze, înainte de a încheia prezentarea acestui excelent volum de versuri: „Declarativă și uneori repetitivă, poezia lui Minulescu uzitează de neologisme și termeni livești, asigurându-și, astfel, nota de bizarerie. Când polemic și înclinat spre pastişă, când jovial și ironic, poetul glisează cu ușurință pe liniile portativului liric, alternând teme, motive, aluzii, rime. Chiar titlul acestui prim volum, «Romanțe pentru mai târziu», este cât se poate de ironic, autorul punându-se, încă de la început, în ipostaza reformatorului literar, neînțeles de confrăți. Avea dreptate până la un punct, fiindcă volumul va trezi multe controverse, fiind criticat și apreciat deopotrivă. Unii tradiționaliști nu-i puteau accepta extravaganțele de viziune și limbaj, la fel cum nu i se putea nega talentul. Ion Minulescu se angajează însă cu toată ființa și prin toate pârghiile să impună poezia nouă, racordând la programul său estetic nu doar poezia, ci și proza ori revistele literare editate, unde publica și studii teoretice («Revista celorlalți», «Insula»). Tenacitatea poetului se vedește și în dorința acestuia de a-și recita singur poeziile, tocmai pentru a le sublinia muzicalitatea și «vibrația emotivă», remarcată de G. Călinescu”.

Alături de propriile-i opinii, Monica Grosu ne oferă și câteva repere critice care vin să întregască profilul poetului: „Adevăratul stegar al mișcării simboliste a fost I. Minulescu, ne spune Eugen Lovinescu, în a sa «Istorie a literaturii române contemporane». Fără a fi ermetic, prin fond, și, mai ales, prin formă, întrucât e o artă de relativă inițiere și, oricum, de rafinare estetică, simbolismul nu poate fi popular. I. Minulescu e în situația paradoxală de a fi făcut simbolismul pe înțelesul tuturor și de a-i fi popularizat metodele; de aici, o primă bănuială asupra calității unei poezii atât de expansive.” Și musai să-l credem fiindcă e Lovinescu! Iar în opinia lui George Călinescu: „Lirica lui Minulescu e în marginile celui mai autentic simbolism și dacă ea a plăcut vulgului, acest fenomen urmează a se lămurii și

explicația nu va fi nicidecum în câmpul versificației, fiindcă vulgul nu are sentimentul formei și e totdeauna afectiv interesat. Și, de altfel, poezia lui Minulescu place și omului fin, cu toată grandilocvența ei și, după treizeci de ani, ea e încă proaspătă, numai ușor stânjenită de prea marea concurență de poeți”.

Parcă pe mâna lui Tudor Vianu merge Monica Grosu când afirmă că „N-a existat însă un alt poet mai retoric ca Ion Minulescu. Sub învelișul manierelor lui simboliste, adevărata fire a poeziei sale ni se dezvăluie abia atunci când o înțelegem ca pe o formă nu numai a limbii vorbite (ceea ce în definitiv stă în firea oricărei poezii), dar a limbii declamate. De aici pornește împreună cu muzicalitatea ei contagioasă, toleranța ei pentru locurile comune ale limbajului, enumerațiile și amplificările ei retorice, mulțimea interjecțiilor și antitezelor ei, forma ei adresată”.

Arghezi ca Arghezi, am zice noi. Tandru și afurisit! „Zece cuvinte amestecate sunt trântite peste foaia de hârtie, ca o cocă, și lucrul e gata. Dar un poet n-are nevoie să gândească negreșit. La el imaginea și oarecare discreție ajung să ilustreze talentul.” O fi, dacă așa zice Maestrul...

Nicolae Manolescu? Nu poate fi scos din ecuație. „Dacă Bacovia se pune în scenă pentru a se exprima, spune dumnealui, Ion Minulescu joacă teatru pentru a se disimula. La el esteticismul caracteristic simbolistilor apare așa de evident încât nu mai trebuie dovedit. Toată poezia minulesciană constă în ceremonialul pe care îl propune, în afectare și grandilocvență, în bufoneria pură. Ea este cel dintâi exemplu limpede de poezie a poeziei din literatura română. Valoarea nu vine din «sinceritatea» limbajului, ci din disproporția pe care poetul o cultivă între ceea ce are de spus și felul în care spune.” Dacă-mi dați voie, ca lider de opinie, Nicolae Manolescu își poate permite orice, mănțelegeți?

Ultimul pe listă, lista propusă de Monica Grosu, este Răzvan Voncu, un critic și istoric literar de cursă lungă: „Ca orice clovn adevărat, poetul este mai degrabă trist, chiar și (sau mai ales) când râde în hohote. Erotica propriu-zisă, destul de puțină, nu este numai scandalosă din punctul de vedere al moralei burgheze: ea este disperată și exasperată de aceeași absență a certitudinii. Minulescu are oroare de gol și nimic – nici amorul liber, nici decorurile decadent-lascive, nici măcar clamorosa poezie simbolistă – nu-l mântuiește de această fantasmă neagră a Marii Absențe”.

Ce ziceți?

Aurel PODARU

Descântec de dragoste

Bună dimineața,
Apă sfântă, mângătoare,
Ce vii de la Sfântu Soare!
Ieu îți dau pită și sare,
Tu-mi dă dragostea cea mare.
Sfântă apă măgenea,
Fă-mă, Doamne, frumusea,
Ca spicuțu grăului,
Tot în fruntea jocului!
Ca Sfântu Soare când răsare
Cu nouăzeci și nouă de radză
Să răsără la mine-n față!
La față să fiu frumoasă,
La trup dragăstoasă,
Ocii de Domniță,
Gura de turtiță!
Fără mine n-au puțință
Nici a bea,
Nici a mânca,
Până nu m-or săruta;
Nici să beie,
Nici să mănca,
Până ce-n brață m-or strânge.
Că io-s jâșină-nflorită,
Di la munte coborâtă;
Și io-s jâșin încărcat,
De la vârful muntelui plecat.
De toți ficiorii chemată
Și-n fruntea jocului băgată.

Informatoare: Docia Crețu, 20 de ani, știe carte.
Culegere: Ștefania Cristescu, Șanț, septembrie 1935.
Sociologie Românească, București, 1936, nr. 4, p. 18.

Grănicerii din comuna Rodna-Nouă (Șanț) semnatari ai petiției adresate Curții de la Viena în anul 1886

După ce Curtea de la Viena a hotărât desființarea regimentelor de graniță din Transilvania, la începutul anului 1851¹, vestea a generat o mare surprindere, dar și decepție în rândul grănicerilor năsăudeni². Această măsură a creat îngrijorare în rândul comunității grănicerești din Țara Năsăudului în ceea ce privește soarta averilor grănicerești, ceea ce a dus la convocarea la Năsăud, la data de 13 martie 1851, a unei adunări a tuturor fostelor comune grănicerești³. După dezbateri îndelungate, reprezentanții tuturor celor 44 comune ale fostului regiment grăniceresc năsăudean au hotărât printr-o declarație ca:

- să țină munții în folosință întocmai cum au fost împărțiți celor 44 comune și cum i-au folosit și în timpul militarizării; iar munții neîmpărțiți și dați în arendă, precum Crăciunelul, Dosul Stănișoarei și Poiana Rotundă, respectiv arende de după aceștia, să intre pe viitor în fondul școlar general al comunelor;

- să conserve fondul școlar nealterat și a-l spori sub aceleași condiții cum s-a declarat la înființarea sa;

- să susțină fondul de montură pe lângă expresia hotărâre că cei 17.000 florini monedă convențională, depuse în hârtii de stat cu 5%, să rămână și mai departe tot astfel alocate, iar interesele să se întrebuințeze pentru cultura mai înaltă alor 44 comune grănicere din regimentul al II-lea român⁴.

Trecerea ținutului grăniceresc năsăudean de la administrația militară la cea civilă a început să se facă la 1 aprilie 1851. Grănicerii și urmașii lor erau ferm convinși că întreaga proprietate a fostului ținut grăniceresc năsăudean li se cuvenea atât de jure cât și de facto, organele administrației financiare au început să emită pretenții chiar și acolo unde averile grănicerești erau recunoscute de împărat⁵.

Trebuie amintit faptul că noile autorități instalate după revoluția de la 1848/1849, prin modul cum au procedat, s-au văzut confruntate cu un val de nemulțumiri în lumea sătească grănicerească. Acestea s-au datorat nobililor proprietari care au refuzat să aplice legislația agrară din 1848 și ordinului de dezarmare a trupelor țărănești organizate din timpul revoluției⁶.

Creându-se asemenea climat politic și administrativ, comunitatea grănicerească a trecut la aplicarea tacticii întocmirii de petiții care vor fi adresate Curții din Viena. Mișcarea petiționară a evoluat pe două planuri:

- implicarea elitelor românești, care constituiau delegațiile la Viena, mandatate să susțină cererile politice ale românilor;

- angajarea reprezentanților comunităților rurale, la nivel zonal, să înainteze petiții care să le apere vechile privilegii și propriile interese⁷.

Datorită acestui fapt, s-a constituit și primul Comitet al fondurilor grănicerești din Năsăud care era reprezentat de două comisii: economică și școlastică⁸.

Pe parcursul zecilor de ani ce au urmat, năsăudenii au înaintat mai multe petiții (suplici). Obiectul articolului de față este cea de-a „șasea petiție” adresată Majestății sale la 28 octombrie 1886. Contextul întocmirii acestei petiții a fost determinat de mai mulți factori:

- o tendință autoritară și politica de maghiarizare promovate;

- introducerea în comitat a ideii de stat maghiar;

- intentarea de familia Kemeny comunelor grănicerești a unui proces prin care se cerea, în schimbul recunoașterii dreptului de proprietate și folosință a nouă munți revendicați de către grăniceri, suma de 3.110.490 florini;

- dispunerea schimbării caracterului confesional al școlilor românești în școli fundamentale;

- înființarea de școli comunale cu program de predare în limba maghiară;

- obligativitatea limbii maghiare în administrație și justiție⁹.

Situația devenind insuportabilă pentru români, membrii Comitetului administrativ al fondurilor s-au întrunit la Năsăud în data de 3 octombrie 1886. S-a luat hotărârea privind desemnarea avocaților Dănilă Lica și Gavrilă Man să întocmească petiția care să fie susținută

de documente, aceasta fiind înaintată împăratului la 11 noiembrie 1886. În mare, acestea prevedea și atrăgea atenția că:

- averea și existența locuitorilor din fostul Regiment al II-lea de graniță era în pericol datorită reavoinței, abuzului și poftelor de avere ale comitelui suprem Bánffy Dezideriu și ale colaboratorilor săi;

- înșirarea faptelor care dovedeau uneltirile și ilegalitățile comise;

- interzicerea de către comitele suprem, în calitate de comisar regesc, prin ordine repetate organului administrativ al fondurilor, de a mai adresa rapoarte autorităților superioare;

- s-a interzis ținerea de ședințe de către Comitetul administrativ al fondurilor;

- l-a suspendat pe directorul Gimnaziului din Năsăud fără consultarea ordinariatului episcopesc greco-catolic din Gherla și fără ascultarea Comitetului administrator de fonduri.

Această petiție și-a găsit ecou favorabil și în presa vremii. Un asemenea exemplu îl constituie „Gazeta Transilvaniei” care a publicat textul integral al petiției în mai multe numere¹⁰.

Acestui demers, bineînțeles, că s-au raliat și grănicerii din cercul Rodnei, întocmind fiecare comună o listă cu numele tuturor grănicerilor. Tot pe această cale își exprimau „cea mai profundă și cordială mulțumire și recunoștință pentru acest pas energic și bărbătesc, întreprins în favorul și în interesul nostru. Venim a vă asigura că cele expuse în acea plânsoare sunt efluxul adevărat al simțămintelor noastre, sunt copia fidelă a durerilor și necazurilor noastre, ce ne bântuie în o măsură neexprimabilă, venim a vă declara sărbătorește că aderăm întru toate și aprobăm cu trup și suflet modul de procedare, abnegația și curajul civic cu care ați înfruntat și bravat toate piedicile și greutățile ce ne stau în cale întru apropierea și expunerea durerilor și nevoilor noastre la Treptele Înaltului Tron, la picioarele Preabunului nostru Împărat și Rege apostolic.

Asigurându-vă despre încrederea noastră neclătită, suntem cu toată stima.

Rodna Veche, 5 decembrie 1886”¹¹.

Grănicerii din Rodna Nouă (Șanț), semnatari ai acestei petiții au fost: Ilarion Filipoi – paroh, Pamfilu Grapini – cooperant, Lazăr Domide – proprietar, Leontin Pop – proprietar, Pantelimon Pioraș, Antoniu Cotul, Anton Domide, Cifor Cicșa, Andrei Grapini, Donisa Iugan, Condrate Iugan, Cifor Olariu, Filip Pop, Constantin Popârțac, Onisim Domide, Dionisiu Domide, Ioan Domide, Zaharie Porcius, Cornilă Iugan, Tanasiu Scripețiu, Pantelimon Domide, Vasile Cicșa, Luca Căileanu, Ion Grapini, Macarie Iugan, Ștefan Pătrășcan, Cosma Todosă, Valeriu Pop, Leon Grapini,

Nechita Filipoi, Ștefan Sângeorzan¹², Cosma Cotul, George Filipoi, Alexa Șot, Ioan Pop, Ștefan Filipoi, Ioan Benestru, Toader Dănilă, Clement Domide, Pavel Oltean, Vasile Olariu, Silvestru Porcius, George Grapini, Maxim Iugan, Iacob Filipoi, Nicolae Iugan, Ilie P. Sângeorzan, Afrim Filipoi, Sidor M. Filipoi, Scridon Ștef. Filipoi, Ion Cicșa, Ștefan Pomohaciu, Tanase Marti, Zaharia Pomohaciu, Nechita Grapini, Partene Câmpeanu, Silvestru Câmpeanu, Simion A. Cotul, Onisim Filipoi, Filip Cicșa, George Filipoi, Scridon M. Filipoi, Nechita Olariu, Login Sasu, Toader Moisil, Onisim Scripețiu, Filip Matei, Vasile C. Cotul, Filip Cotul, Toader Domide (prin Cotul)¹³.

Năsăudenii nu vor scăpa de nedreptățile comitelui suprem, baronul Bánffy Dezideriu, decât în anul 1892, când a părăsit funcția de comite suprem, datorită faptului că a fost ales președinte al parlamentului maghiar. În ce privește procesul cu familia Kemény, în anul 1890 s-a încheiat „o pace judecătorească” prin care partea reclamantă și-a retras acțiunea de revendicare în schimbul unei despăgubiri în valoare de 315.000 florini¹⁴. Suma, eșalonată în trei rate, urma să fie plătită de comune, în ale căror conturi statul avea să verse la scadențele stabilite sumele datorate din veniturile pădurilor.

Cu această ocazie s-au reglementat și problemele teritoriului minier de la Rodna, care urma să treacă în proprietatea statului pentru explorări miniere. În schimb, statul permitea comunelor interesate, care aveau deasupra acestui teritoriu minier pășuni montane, să folosească fără plată drumurile, pentru ducerea vitelor la pășune, izvoarele, fântânile și să întrebuințeze lemnul necesar construirii colibelor ciobănești.

Prin Pacea judecătorească din 1890 – precedată de Contractul din 1872 – dreptul de proprietate al comunelor grănicerești asupra pădurilor, munților și a celorlalte bunuri grănicerești era recunoscut, el nemaiputând fi contestat nici de către organele statului și nici de unele familii de aristocrați unguri¹⁵.

Începând cu petiția din anul 1851, continuată de reprezentanții grănicerilor cu voință, răvnă și perseverență prin celelalte petiții întocmite, cea din 1886 fiind ultima, a început și s-a încheiat, astfel, o epocă de luptă, spre un final care s-a decis, până la urmă, în favoarea lor.

Note:

1. Virgil Șotropa, *Districul grăniceresc năsăudean*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1975, p. 260.
2. Idem, *După revoluția de la 1848*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1927, nr. 27, p. 23.
3. Nestor Șimon, *Vasile Nașcu, viața și faptele lui, Năsăud*, Editura M. Onișor, 1911, p. 34.
4. Iuliu Moisil, *Vasile Nașcu 1816-1867*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1936, nr. 20, pp. 386-387.
5. Mircea Gelu Buta, Adrian Onofrei (editori), *Petiții din granița năsăudeană în a doua jumătate a secolului al XIX-lea – Contribuții documentare*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2012, p. 8.
6. Ioan Bolovan, Anton Dorner, *Istoria Transilvaniei, Vol III (de la 1711 până la 1918)*, Cluj-Napoca, Academie Română – Centrul de Studii Transilvane, 2008, p. 388.
7. Mircea Gelu Buta, Adrian Onofrei (editori), *op. cit.*, pp. 10-11.
8. Nestor Șimon, *op. cit.* p. 58.
9. Mircea Gelu Buta, Adrian Onofrei (editori), *op. cit.*, pp. 44-45.
10. *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XLIX, 1886, nr. 256, p. 1; Idem, nr. 257, pp. 1-2; Idem, nr. 258, pp. 1-2; Idem, nr. 259, pp. 1-2; Idem, nr. 260, pp. 1-2; Idem, nr. 261, p. 1.
11. Idem, nr. 284, p. 2.
12. Idem, nr. 290, p. 2.
13. Idem, nr. 291, p. 2.
14. Victor Onișor, *Legile grănițerilor năsăudeni*, Bistrița, 1905, pp. 59-75.
15. Mircea Gelu Buta, Adrian Onofrei (editori), *op. cit.*, p. 48.

A consemnat:
Alexandru DĂRĂBAN

Cununa la casa gazdei

În odaie, pe masă, se găsește o sticlă cu vinars și o pită. Alaiul de fete și femei intră cântând. Întâi, fetele cu cununa. Apoi, Raveca Domide, care poartă în mână secera cu care a făcut cununa. Se învârtesc de trei ori în jurul mesei. Fetele încetează a cânta, și cele două cu cununa se așază în dosul mesei cu fața spre interiorul odăii. Raveca Domide începe să spuie „descânteca cununii”. Întovărășește recitarea cu lovituri ritmice cu secera în masă.

DESCÂNTECA CUNUNII ¹

Bună sara, domni de țară,
N-aț ieșit cu plin afară
Înainte cununii,
C-aț gânit că n-om vini.
Noi de mult am fi vinit,
Da ne-o fo' grâu-ncălcit
Și drumu nepcisocit;
Doi voinici ne-o zăbăjit
Și cu apă ne-o stropcit.
Noi de mult am fi plecat,
Da ne-o fo' grâu călcat
Și drumu nepcisocat;
Doi voinici ne-o-mpcelecat
Și cu apă ne-o udat.
Noi de tri dzăli vinim,
Curtea nu v-o nimerim
V-aț făcut curte de pciatră,
Batăr caii frângii-ș bată
Și-ntr-însa să nu străbată.
Noi cu frângii ne-am bătut
Și-n curte v-am străbătut.
Sărace grâu rătundzat,
Multă zoală-ai așteptat,
Multă muncă și sudoare
Di la noi fete ficioare.
Noi de altă n-am fi vint,
D-am vinit c-am audzât
C-aveți un ficior frumos,
Să ieie cununa gios.
Da ficioru nu-i acasă
Că grâu roș i-aț măsurat
Și la moară l-aț mănăt.
Dar morariu nu-i acasă
Că-i dus în pădurea deasă,
Ca să taie lemn de casă.
Morărița, meșterița,
O luat două ciocane
Și-o făcut: cioc-poc
Și-o tomnit moara la loc.
Și-o turnat grâu roș în coș,
Și-o turnat și măcinat
Tri tărăță și-o fărină
Pân-o fost covata plină.
Dintr-on spic ies-on otic,
Dintr-o mâna-o mierză plină
Dintr-on snop on poloboc,
Să fii gazdă cu noroc!
Să trăiască plugariu
Care-o semănat grâu!
Să trăiască plugariu
Care-o ciuruit sâmantă!
Și de-acolo l-aț adus
Și l-aț dat la noua jupâneasă,
Di la Țărigrad alesă:
Tri cernea, tri frământa,
Tri pita-n cuptior băga,
Și-aț făcut un colac frumos
Ca și fața lu Hristos,
Și l-aț pus în cuiu din gios,
Rumpeț colacu-n două
Și ne daț gazde și nouă,
Dar rumpeț colacu-n tri
Că mai bine ni-ț gâci,
Casa asta-i susă-n grindă,
Și-a noastră cunună-i mândră,
Casa asta-i videroasă,
Cununa noastră-i frumoasă,
Noi cununa nu v-o dăm,
Că cina nu o videm;
Că cina nu ne-aț gătit,
Nici nouă jin îndulcit.
Jin în casă,

Jin pe masă,
Jin pe cunună să varsă,
Să bem cu jupânu gazdă.
Noi cununa nu v-om da
Până nu ni-ț arăta:
O șelie de jinars,
Pingă dânsa ceterași
Și v-o doi, tri ficioarași,
Să ne-nvârtă pi su mână,
C-așa-i modea la cunună.
Noi încă ne-am mai ruga:
Să ne daț on ficior frumos,
Să ieie cununa gios,
Că-i copila tinerea,
Și cununa-i foarte grea,
Și n-o mai poate țânea
Și mnic mni s-ar cădea
Pintru osteneala mea,

O șerie de holircă
Că n-aș mai dzăce nimică;
Și-on pahar, două, de bere,
Și-on joc, două, pe podele.
De m-a juca cineva,
De nu și pe vatr-oi sta!
În timp ce se spune
descânteca, toată lumea stă
în jurul mesei. Acum e tim-
pul să intre doi flăcăi, să
scoată cununile de pe capul
fetelor. Când sosesc la ușă,
cineva strigă:
Să nu fie cu mustețe,
Că-s fetele prea istețe.

Alta:
Să nu vie de la ușe, cu gușe.
Alta:

Nici de la fântână,
Cu izmenele-n mână.
Doi ficioari, Macedon Pătrășcan și
Gavril Pop, intră în casă, sărută fetele cu
cunună, le scoate cununile de pe cap și
le pun pe masă. Gazda strigă celor din
jurul mesei: „Faceți bine, cătați și nu vă
smintiți di pingă masă”.

Gazda închină și bea jinars: „La
mulți ani cu sănătate, cu bucurie; Dum-
nezeu să vă ție”. Dă să bea apoi ficioru-
lui din dreapta. Apoi, fetei din dreapta,
fetei din stânga și la sfârșit ficiorului din
stânga. Fata spune flăcăului ei „să tră-
iești” ².

Ospățul

Gazda spune fetelor: „Mă, fete, la
repezeală vă deschimbați și veniți”. Fe-
tele pleacă să-și schimbe hainele cu care
au venit de pe câmp, cu altele de sărbă-
toare. Cele care stau mai departe au avut
grijă să-și aducă hainele în vecini! Ma-
ma Lucreției Filipoi le adusesese chiar
acolo.

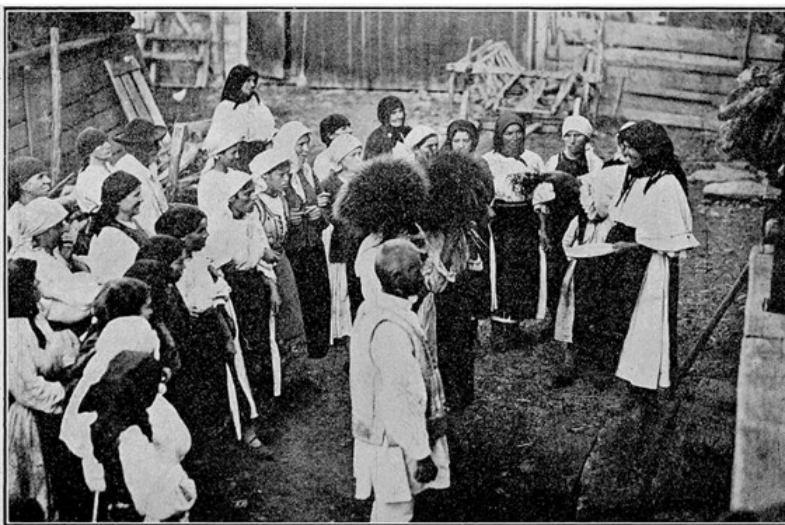
„Mai cântăm la domni și domni-
șoare, mulți ani trăiască”.

Fetele pleacă. Se așază masa. Do-
uă mese lungi sunt aduse în casă, se pun
fețe de masă, se aduce pită, turtă dulce și
zeamă cu toșmagi. Sosesc fetele și se
așază la masă. Bătrânii, femei și bărbați,
nu iau parte la masă. Privesc numai de
pe lături. Grupul flăcăilor se află în târ-
naț, de unde privește pe geam la ce se
petrece. Macedon Pătrășcan sosește și se
așază între cele două fete cu cunună.
Întreabă: „Măi, ceteraș avem? O fată
spune: „Nu poci mânca, mă văd ficioarii
de afară”. Se aduc găluște. Începe pe-
trecerea.

Fetele de la cele două mese se
întrec în strigături:

De-a fi cine mi-e drag mie,
L-ași cunoaște dintr-o mie,
Cin' mi-a face semnu mie.
Să trăiască, să trăiască,
Tăți mesenii de la masă
Și gazdele de la casă;
Fetele de la cunună
Și cu domnii de-a-mpreună;
Foaie verde de secară
Că-s din echipa regală;
Cucule di pi pădure,
Du-te la badea și-i spune,
Că zăpada cade mâine;
Șă-și tocmască clopu bine,
Că io mândru struț i-oi pune,
Rușmarin cu două flori,

Să-i fac but la doi ficioari;
Rușmarin cu vioarele,
But la dușmancele mele,
Să crape inima-n ele.
Trandafir dintre livezi,
Drăguț ca al meu nu vezi,
Numa-n târg, la Făgădău,
La o băietă de domn.
Nici acela nu-i frumos,
Ca al meu, că-i de om prost.
Când se-ncalță de-on picior,
Gânești că-i on domnișor,
Când se-ncalță de-amândouă,
Gânești că-i un strop de rouă,
Când se-ncalță cu opinci,
Umblă-n fete, după cinci.
Cine n-are-n lume-on dor,
Trăiește mai binișor.

Da' eu am două și tri,
Doamne, greu ie di-a trăi.
Bate, Doamne, urātu,
Să nu calce pământu!
Pi unde urātu calcă,
Radăcina ierbii sacă,
Pi unde urātu mere,
Radăcina ierbghii pier.
Doamne, omu cel urăt,
Trebe-n codru celuit,
Și cu bota-n cap pălit,
Să nu șie pe pământ,
Să nu șie-n lume altu,
Urātu face păcatu.
Așa gândește omu,
C-o trăi cât pământu,
Că face ziduri de pciatră,
Și n-o muri niciodată.
Dar și viata omului
Îi ca floarea câmpului.

Se cântă: „Lăsați-mă lângă pa-
har”. Vioristiți întâi, singuri, apoi deoda-
tă cu fetele: „Pe umeri pletele-i curg
râu”. Urmează: „Cucuruz cu frunza-n
sus”, „Fată de ginărar”. Numai din voci:
„Am un leu și vreau să-l beau”. O fată
întreabă: Cântăm cu toții „Vino bade pe
sub coastă”? „Drag ți-e de ea” o știți?
„O știm”. Gazda spune: „Numai vă pur-
tați bine, că va las în șezătoare”. Se cân-
tă o „horie tărăgănată”: „Așa-mi vine
uneori, să-mi ieu otravă să mor”.

Înterup lăutarii, care încep să cânte ei.
Pornesc din nou strigăturile.

Vai de lin și de pelin,
Și de omu cel străin,
Că bea apă-n loc de jin,
Și trudește cu suspin,
Că bea apă-n loc de bere,
Și trăiește cu durere,
Făr' de nici-o mângâiere.
Doamne, omul cel străin
Că-i ca pomu printre spicini,
Spicinu crește-n lat și-n lung,
Și pomu rămâne ciung,
Spicinu crește-n lung și-n lat,
Pomu rămâne uscat;
D-apoi omu cel străin:
El slujește la stăpân,
El slujește cu dreptate,
La simbric-a treia parte,
Nimenea nu-i face parte.
Unde is oamenii dragi,
Ară plug cu două vaci.
D-apoi unde trăiesc rău,
Șase boi la un resteu,
Și mere plugu cu greu,
Numa trudă și necaz,

Ară-ntr-o zi, d-un popas
Și se tot uită la soare,
Că-i pare ziua prea mare! Hop!
Eu cu mândra duce-m-ași
Pe țarină și imaș, măi!
Nu mi-ar trebui nănaș.
Ș-am trăi necununați,
Ș-am zice că suntem frați;
Nici popă să ne cunune,
Numai noi cu vorbe bune.

Se aduce o găină la masă. De obi-
cei, la cunună nu se dă găină. De aceea
fetele încep să râdă și li se pare că sunt
la nuntă, unde găina joacă un rol ritual,
fiind dăruită nașilor, după ce e descânta-
tă. Încep, deci, în derădere, să simuleze
ceremonialul nunții. Angelina Pop, gâz-
doia, după cum am spus, are și porecla
de Socăcița, pentru că ei i se
cuvine să descante găina.

Socăciță, unde ești?
Hai încoa, că trebuiești!
Găiniță, găiniță,
Găina-i fără de pene,
Socaciu fără izmene.
Socăciță, socăciță,
Socăciță din Acrina(?)
Cum dracu ai pus găina?
C-ai pus-o cu fundu-n sus,
P-ingă ea carne de urs,
Cea mai bună ni s-o dus
Asară pe lângă șură,
Învălită-n pânzătură.
Socăciță, socăciță,
Socăciță din Făget
Hai încoace să te văd.
Socăciță, socăciță,
Socăciță din ia mare
Ia fă bin' de ia mâncare,
Să putem mere pe cale.
Pita-i ca buretele,
Poți lipi păretele.
Socăciță să trăiești,
Și de-amu să socăcești,
Că toșmagii-s subțirei,
Și-or mânca domnii din ei.
Plăcinta ni-i ca bumbacu,
Poate mânca și-mpăratu.
Găluștele-s mănânte,le,
Și-or mânca domnii din ele.
Hop, săracă găinușă,
Cum te-oi apuca de gușă
Și ți-oi zvârli pân' la ușă,
Di la ușă pân-afară,
Socăciță, ad-o iară!

... (fetele rād tot timpul).

Strigă Socăcița:
Mândră-i grădina cu pomi,
Și la masă printre domni.
Mândră-i grădina cu poame,
Cân' la masă-i plin de doamne.
Faceți bine și iertați,
Bună, rea, nu mi-o mai dați!

Fetele se prefac a da în glumă de
mâncare drăguților lor plecați la armată
și a căror fotografie e pe perete.

Lăutarii încep din nou a cânta
„Patru boi cu lanțu-n coarne”. Toată
lumea se scoală de la masă. Este ora 10
seara.

Încep jocurile. Ar urma să intre
flăcăii. Dar s-au supărat că a ținut ospă-
țul prea mult și nu vor să mai vie. Stau
în stradă, la câteva case mai departe.
Fetele se arată cam supărate.

Lumea toată se împarte în cele
două odăi ale casei.

Note:

1. Șanț, 7 Sept. 1935 Inf. Elena Cotu 23 ani,
știe carte și Palaghia Cotu, 28 ani, analfabe-
tă. Cules de Ștefania Cristescu.

2. Fata care ia cununa-n cap, când închinând
cu paharul de jinars, închinând la ficior:

Să trăiești bade, bădiță,
Că-ț închin-o copiliță,
Mânici albe și pestriță,
Să trăiești, de mă voiești,
De nu, tot prieten mi-ești,
Să trăiești, de mi-i voi,
De nu, tot prietini om fi!

Da amu nu să prea mai dzice.

(Inf. Elena Cola 23 ani, știe carte).

Culeg. Ștefania Cristescu

➔ Dăm repertoriul celor cântate și jucate.
O fată: „Bade când treci pe la noi” etc.

Alte două fete încep a cânta trăgănat. „Cuvintele să vâjască oricare”. Se aleg cuvintele „La fântână, între copaci”.

Fetele merg să întrebe o melodie pe femeile mai bătrâne. „Cum îi zice la horia asta „Tăt am zis că nu-mi trebuie”? etc.

Începe vioristul. Ficiorii tot nu vin. Atunci, Maria Câmpan zice fetelor:

„ – Hai și-om juca două. Ia, să întărim ficiorii, să nu rămânem fără ei”.

„ – Nu se duc. Ia, acolo-s tăți”.

Încep fetele cu cununa, cu cei doi ficiori ai lor. Joacă de-a mâna. Celelalte fete joacă singure, două câte două. Urmează „Di-a învârtita”.

„Joacă mândră cum joc eu
C-așa joacă neamu meu,
Dac-ar fi jucat mai bine
M-ar fi-nvățat și pe mine”.

Se cere o sârbă. Se joacă o roată, o moldovenească, o moldovenească din bătrâni.

Plecăm atunci noi, ca oaspeți monografiști, să îmbunăm flăcăii și să-i aducem în casă. Îi aducem. Intră și ei în joc. Urmează: „Di-a mâna”, „Someșana”, „Di-a învârtita”, un joc străin, „Roata”, apoi, cu schimbatul fetelor, „Di-a învârtita”.

În tot timpul jocului, ficiorii sunt încă supărați. Între ei și fete începe un adevărat duel de strigături. Cearta se curmă, astfel, în râsul tuturor. Dintre aceste strigături au putut fi notate următoarele:

Ficiorii:

Arde-te focu sopon,
Faci pe mândra ca de domn,
Pe mine din om neom;
Arde-te focu potică,
Faci pe mândra frumușică,
Pe mine din om, nemică.

Fetele:

Arde-te focu sopon,
Faci pe badia cum i-un domn;
Și potică să trăiești,
Pe badia să-l molnăești (a vărui, ca pe pereți).

Ficiorii:

Am o mândră albă tare,
Ca și fundu la căldare;
Am o mândră ca de domn,
Ca și fundu la ciao;
Am nădejde c-a albi,
Deodată cu bgivolii.

Fetele:

Bade, pe obrazu tău,
Pus-ai pudăr de un leu,
Nu știu cum dracu l-ai pus,
Pe grumaz nu ți-o ajuns.

Ficiorii:

S-o băgat lelia-n cămară
La o(a)la cu rumenială,
Și nu știu cum li-o mai pus,
Că pe nas nu i-o ajuns,
Și i-o rămas nasu gol,
Ca și-o mucie de topor.

Fetele:

Nici asta nu e vâjătă,
Numa gura ta rânjită;
Nici asta nu e pe cale,
Numa gura ta cia mare.
Și-ț pune ulcica-n cui,
Și nu striga nimănu.

Ficiorii:

Nu-i de jină cui i-e gura,
C-așa mere strigătura.

Fetele:

Lotri-s ficiorii la noi,
Pân ce au câte doi boi,
Și câte vo nouă oi;
Di-ar veni luna lui Mai,

Boii i-ar da pe mălai,
Și oile la porțâie,
N-or fi vrednici să să țăie.

Ficiorii:

Foaie verde din răzvor,
M-am apucat să mă-nsor,
Foaie verde foi de vie,
Socru mi-o dat de moșie
Două rațe pe copite,
Să ne căpătăm la vite,
Două rațe ș-un rățoi,
Să ne căpătăm la boi.

Fetele:

Dă-i, Doamne, badii noroc,
Și la cornu căsii foc,
Dă-i, Doamne, badii tigneală,
Și la cornu căsii pară.

Ficiorii:

Răsărit-o soarele,
S-au pornit cățările,
Răsărit-o luna-n șură,
S-o pornit cea ră de gură.

Fetele:

Zis-o badea, dumnealui:
„Bateț gura cu vergiaua,
Să nu bată ca cățiaua,
Bateț gura cu vergelu,
Să nu bată ca cățelu”.
Ai putea bade să țași
Ca vinele de la grumaji,

Ca retezele la lanț.
Zis-o badea, dumnealui,
Că: „Să și-e-a dracului,
De-i mai trăbuieș eu lui”.
Io am zis, a lui să șie,
De-mi mai trăbui badia mie;
L-am dat la dracu de tăt,
Că nu-m trebă nici să-l văd.

Ficiorii:

Foaie verde de trifoi,
Blândă-i mândra pi la noi,
Ca ș-o căția di la oi;
Foaie verde de măgură,
Blândă-i lelița de gură,
Ca ș-o căția de la stână.

Fetele:

Spusu-ț-am, badiță, spus,
Să porți pană pe măsură,
După cum ți-i stogu-n șură.

Stogu ți-i din patru snopci,
Și pana până pe oc(h)i,
Snopu-i dintr-o furcitură,
Și pana-i până la gură.

Ficiorii:

Frunză verde de măgură,
Vreau să strig o străgătură
Să s-audă-n curmătură:
Fata care-i ră de gură,
Atuncia să să mărite
Cân n-a avea nici-un dinte,
Atuncia să-și facă nuntă,
Cân-a fi de mânuri slută.

Fetele:

Creapă, Doamne, pământu,
Să se bage urātu,
Creapă, Doamne, păjiștea,
Să răsără dragostea.
Câtă boală pe pământ
Nu-i ca boala de urăt.
Urātu unie se pune
Face inima tăciune.
Din cât să mai duc urăt
Mai bine moartă-n pământ.
Că moartă-n groapă m-or pune,
Urātu mă poartă-n lume.
De urăt m-am dus de-acasă,
Da urātu nu mă lasă.
De urăt m-am dus pe lume,
Urātu-a vinit cu mine.
De urăt m-am dus în țară,
Urātu-i cu mine iară.

C-amu joacă tătă vaca,
Să trăiască-a cui e nunta,
C-amu joacă tătă dudu.

Fetele:

Trăiască a cui e jocu,
C-amu joacă tăt motocu,
Trăiască a cui-i libovu,
C-amu joacă tăt bou.
Săi în sus, burduf netuns,
Pcică gios, burduf flocos.

Ficiorii:

Mândra mea de harnică
Nu intră-n biserică,
Că-n poale se-mpiedică,
Și din patruzeci de lăni
Ș-o făcut mănăși pe mâni,
Dintr-o sută de fuioare
Ș-o făcut baier prin poale
Și la lucru, ca butucu,
La mâncare, ca și lupu.

În sfârșit urmează alte strigături obișnuite de joc.

Petrecerea ia sfârșit la orele 13,30.

Material cules de prof. C. Brăiloiu, H. Brauner, I. Cazan, I. Cociș, Ștefania Cristescu, Viorica Sasu, H. H. Stahl.

Redactat de: H. H. Stahl

Anexe

CÂNTECUL CUNUNII (variantă)

Dimineța ne-am sculat
Și pe obraz ne-am spălat,
Lui Dumnezeu ne-am rugat,
Săcerea-n mân-am luat
Și la holdă am plecat.
Holda-i ca păretil
Săcerat-o fetile.
De une cununa vine
Multe clăi s-or pune mâne,
De une cununa pleacă
Multe cară să încarcă.
Din vârșu dealului,
Vine fruntea grăului,
Din vârșu obcinii,
Vine fruntea cununii.
Ca și rându merilor,
Până-s mere mănânte,
Stau pe crengi înșirăte,
Dacă prind a se mări,
Iele prind a se rări.
Cununiță-nrotită,
Trăbuiu-ai adăpată,
Cu apă dintr-un izvor
Și cu jin dintr-un urciur.
Nu știu ficiori nu-s în sat,
Or isvoarele-o săcat.
Ieșiț ficiori cu apa
Să ne udați cununa,
Cu apă din fântăniță,
Cu jin di la crășmăriță.

Când sosăști la poarta gazdii:

Numa-ncetu pe la poartă
Cu cununa cât o roată.

Când ajungi în casă, înconjuri masa de trei ori:

Mătură-ț gazdă podu,
Că-ț aducem grâu roșu.
Mătură-l de grâu de an,
Că-ț aducem din iest an.

Inf. Elena Cotu, 23 ani, știe carte
Culegere: Ștefania Cristescu

Șanț, septembrie 1935.

Acest studiu a fost publicat în revista *Sociologie Românească*, București, Anul I, 1936, nr. 2 (februarie), pp. 11-21.

A consemnat:
Alexandru DĂRĂBAN

Ficiorii:
Să trăiască-a cui ie claca,

Sfârșit de an școlar

Elevii premiați la olimpiade și concursuri

- ◆ **Bureacă Mihai Raul** – clasa a IV-a B:
Premiul I – Olimpiada Satelor din România – etapa județeană, Telciu, Matematică;
Premiul I – Olimpiada Satelor din România – etapa regională, Sibiu, Matematică;
Premiul I – Olimpiada Satelor din România – etapa națională, Cluj-Napoca, Matematică.
- ◆ **Pătrășcan Anastasia Victoria** – clasa a IV-a B:
Premiul I – Concursul „Și eu vreau la concurs” – etapa zonală, Ilva Mică, Limba și literatura română;
Mențiune – Concursul „Și eu vreau la concurs” – etapa județeană, Bistrița, Limba și literatura română;
Mențiune – Olimpiada Satelor din România – etapa județeană, Telciu, Matematică.
- ◆ **Olariu Reghina Oana** – clasa a V-a A:
Mențiune – Olimpiada de matematică – etapa județeană, Bistrița;
Mențiune – Olimpiada Satelor din România – etapa județeană, Telciu, Matematică.
- ◆ **Cotul Dana Miruna** – clasa a V-a A:
Mențiune – Olimpiada de matematică – etapa județeană, Bistrița.
- ◆ **Gușă Andrei Darius** – clasa a V-a B:
Mențiune – Olimpiada de matematică – etapa județeană, Bistrița;
Premiul al III-lea – Olimpiada Satelor din România – etapa județeană, Telciu, Matematică;
Mențiune – Olimpiada Satelor din România – etapa regională, Sibiu, Matematică.
- ◆ **Sângeorzan Maria Lucreția** – clasa a V-a B:
Mențiune – Olimpiada Națională pentru elevii din mediul rural „Universul cunoașterii prin lectură” – etapa județeană.
- ◆ **Sas Isabela Alessia** – clasa a VI-a B:
Mențiune – Olimpiada Națională pentru elevii din mediul rural „Universul cunoașterii prin lectură” – etapa județeană.
- ◆ **Filipoiu Bianca** – clasa a VII-a A:
Premiul I – Olimpiada Națională pentru elevii din mediul rural „Universul cunoașterii prin lectură” – etapa județeană.
Premiu special – Olimpiada Națională pentru elevii din mediul rural „Universul cunoașterii prin lectură” – etapa națională.

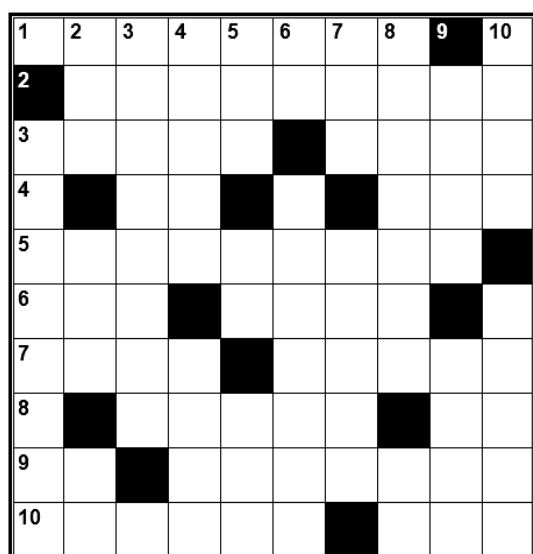
Sponsori:

Marian Forogău - primarul Comunei Șanț;
Florea Filipoi - șeful Ocolului Silvic „Izvorul Someșului Mare” RA;
Vasile Ureche - preot paroh ortodox;
Leon-Iosif Grapini - scriitor;
SC ALPINA BLAZNA - reprezentată prin dl Ioan Pop;
SC GREGOPROM - reprezentată prin dl Grigore Olariu;
SC SANGEOSILV - reprezentată prin dl George Căilean.

Felicitări elevilor! Mulțumiri sponsorilor!

Rebus

FALS TRATAT DE LITERATURĂ

ORIZONTAL: 1) INTRODUCERE. 2) CUPRINS. 3) ÎNCHEIERE – Cotidian... de actualitate. 4) Sunt... în revistă! – Cântec de leagăn. 5) Construcție dramatică. 6) Modul indicativ – IARNA PE ULIȚĂ. 7) A viza foaia de parcurs – Viteze... de scris (masc.). 8) A aplica un adaos de zero la sută – Trece clasa... la română! 9) Răpuse din dragoste pentru literatură! – Se încheie la cuprins. 10) A trece pe curat – Factor primordial al culturii egiptene.

VERTICAL: 1) Pregătirea foi pentru tipar (pl.). 2) Curs de limbă spaniolă – Montată la toc (pl.) – Comprimat luat înainte de prânz. 3) Se înțelege de la sine (pl.). 4) A anexa la dosar – Cerere de completat. 5) Face scurt un milion (!) – Primele foi... dintr-un volum de aforisme! – Un fel... de papagal. 6) Unu' nespun de bun! – Culege roadele unei vaste culturi. 7) A lucra printre picături în cultură – Stil aerisit. 8) Se ține de învățătură (fem.) – Factor prim. 9) Foi... de drum (parcurse în grabă) – A face o INTRODUCERE. 10) CUPRINS – ÎNCHEIERE.

roadele unei vaste culturi. 7) A lucra printre picături în cultură – Stil aerisit. 8) Se ține de învățătură (fem.) – Factor prim. 9) Foi... de drum (parcurse în grabă) – A face o INTRODUCERE. 10) CUPRINS – ÎNCHEIERE.

Dicționar: RIO, MIL.

Ștefan CIOCIANU - Cluj-Napoca

Sudoku

6			4	7		3		
3	8			6				
	4			5	3	1	6	
		7	5			6		
1	6	2				4		
	3				4			
	3	8				1		
				5	2		4	
	4		1	9	8			

mediu

	5	2	6					
				5	3		8	
3				1	5			
8		5				3		
	7	1				9		
9	4							
4		9			2	5		
7		8	5				9	
9					6			

dificil

Sursa: <https://sudokukingdom.com>

Valer POP

Dezlegarea careului din nr. 3 al revistei:

Examen auto: IRASCIBILI; NERVOS; CAS; ILA; APE; UT;
METALIZARE; AVARITIE; R; ATĂȚAT; RI; SNOBI; ABAC; IȚĂ; EA;
AȚĂ; RARI; TRIAL; A; EPRUBETE

ABONAMENTE

Revista „Izvorul Someșului”
(format tipărit)

- ◆ Abonamente cu expediere prin poștă:
- 25 lei pe 6 luni (2 numere);

50 lei pe 1 an (4 numere).

- ◆ Abonamente cu ridicare de la redacție:
- 20 lei pe 6 luni (2 numere);
- 40 lei pe 1 an (4 numere).

Alte detalii găsiți pe: www.acris.ro

Director fondator: Grigore COTUL
 Redactor-șef: Leon-Iosif GRAPINI
 Redactori: Adela COTUL, Maria FOROGĂU,
 Ana-Floarea TIMIȘ, Valer POP
 Machetare și tehnoredactare computerizată:
 Grigore COTUL și Adela COTUL

Adresa redacției: Loc. Șanț, Nr. 27, Jud. BN
 Email: revista.izvorul.somesului@gmail.com
 Web: www.acris.ro

Precizare: Responsabilitatea materialelor
 publicate aparține în exclusivitate autorilor.

Tipar:
 REVOX INTERNATIONAL PROD S.R.L.
 Bistrița, str. Gen. Grigore Bălan, nr. 25,
 Tel. 0263 231 341